

ОДБРАНА

У фокусу

Ремонт авиона МиГ-29

**БЕЗ СУКОБА
ИНТЕРЕСА И
ПРОВИЗИЈЕ**

**Специјални прилог и поклон постер
ОБЕЛЕЖЈА И ОЗНАКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ**

НОВИНСКИ ЦЕНТАР
ОДБРАНА

ПРЕПОРУЧУЈЕ
КАПИТАЛНО
ИЗДАЊЕ

ЗЕМЉА ЖИВИХ

310116

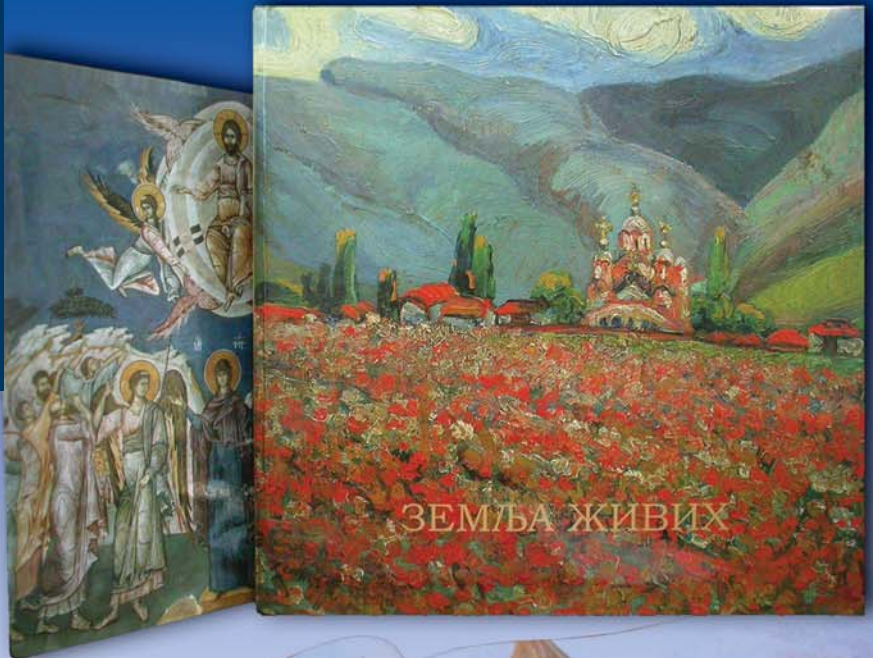
Аутори: Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан

Угледни аутори Владимир Стојанчевић, Љубодраг Динић и Ђорђе Борозан написали су текст за репрезентативно издање „ЗЕМЉА ЖИВИХ“ који је дат у двојезичном слогу на српском и енглеском језику. Писан је на темељу потврђених чињеница и поткрепљен до сада необјављиваним историјским документима који појашњавају сложеност теме. Реч је о генези српско-албанских односа у 19. и 20. веку. Корени садашњих (не)прилика дубоки су више од две стотине година и неопходно је добро их изучити како би неке актуелне појаве биле много јасније. Прецизан научни приступ теми, јасна методологија истраживања и свима разумљива писана реч јесу додатне вредности књиге која садржи поуке и за наредне генерације.

Благослов за штампање књиге дао је Патријарх српски господин Павле. Књига је врхунски опремљена, у тврдом повезу, смештена у кутију, обима 372 стране, формата 28,3 x 29 цм. Цена књиге је 7.560,00 динара.

Наручбеницу и примерак уплатнице послати на адресу: НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд.

Књига се може набавити и у нашој књижари – у Београду, Васина 22

НЦ „ОДБРАНА“, Браће Југовића 19, 11000 Београд тел: 011/3241-026,
телефакс: 011/3241-363. жиро-рачун: 840-49849-58

НАРУЧБЕНИЦА

Наручујем ..... примерака књиге: „ЗЕМЉА ЖИВИХ“

по укупној цени од 7.560,00 динара.

Књиге ћу платити (заокружити број): 1) одједном (плаћање унапред)
2) на кредит у ..... месечних рата (највише 6)
по ..... динара, уз оверену административну забрану.

Код плаћања унапред уз наручбеницу послати доказ о уплати целокупног износа увећаног за поштарину у износу 200 динара. Купци на кредит достављају административну забрану (обаразац се добија од НЦ „ОДБРАНА“) оверену у Војној пошти или предузећу у коме су запослени. Рекламације у случају неуручивања књига примамо у року од 30 дана.

Купац.....
(име, очево име, презиме)

Матични број грађана ..... Број личне карте .....

издате у МУП .....

Улица и број .....

Место и број поште ..... Телефон .....

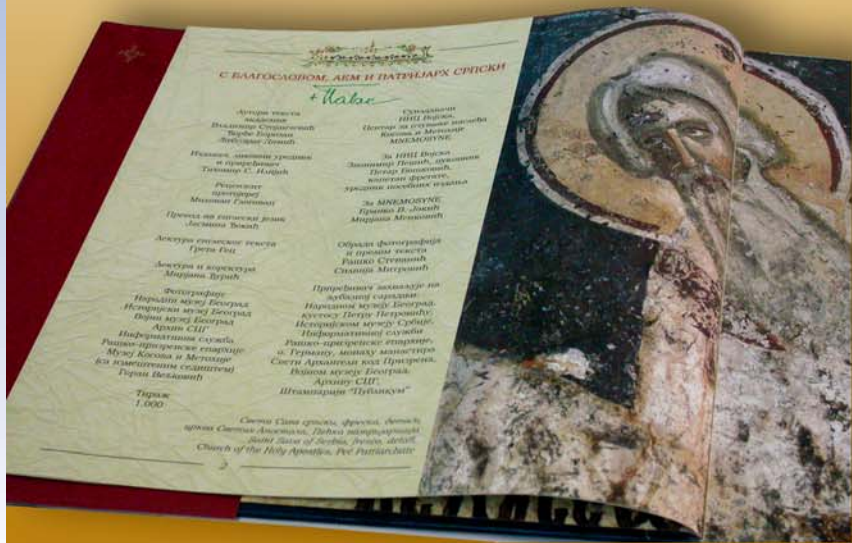
Датум ..... Потпис наручиоца

Именовани је стално запослен у .....
(назив ВП или предузећа)

Улица и број .....

телефон ..... Место и број поште .....

МП Овера овлашћеног лица

Они се буде са Србијом

Јована и Срђан

ЈУТАРЊИ ПРОГРАМ

ПРВИ ПРОГРАМ РТС, СВАКОГ ДАНА У 06.05

ВАШЕ ПРАВО ДА ЗНАТЕ СВЕ

www.rts.co.yu

ОДБРАНА

Магазин Министарства одбране Србије

"Одбрана" наставља традицију "Ратника", чији је први број изашао 24. јануара 1879.

Издавач

Новински центар "ОДБРАНА"
Београд, Браће Југовића 19

Директор и главни и одговорни уредник

Славољуб М. Марковић, потпуковник

Заменик главног уредника

Раденко Мутавић

Уредници

Душан Мариновић (деск)
Драгана Марковић (специјални прилози)

РЕДАКЦИЈА:

Александар Антић, поручник фрегате,
Душан Глишић (интернет), Снежана Ђокић (свет),
Бранко Копуновић (друштво),
мр Зоран Милодиновић, потпуковник (дописник из Ниша),
Александар Петровић, потпоручник,
Владимир Почуч, капетан I класе (одбрана),
Сања Савић, Мира Шведић (техника)

Стални сарадници

Бошко Антић, Станислав Арсић, Себастиан Балаш,
Игор Васиљевић, Југослав Влаховић, мр Славиша Влацић,
Милосав Ђорђевић, Александар Лијаковић,
др Милан Мијалковски, Предраг Милићевић,
Миљан Милкић, Кршман Милошевић,
др Милан Милошевић, др Александар Мутавић,
Благоје Ничић, Никола Остојић, Никола Оташ,
Будимир М. Поподић, Влада Ристић,
др Драган Симеуновић

Дизајн и прелом

Енес Међедовић (ликковни уредник), Станислава
Струњаш, Бранко Сиљевски (технички уредници),
Весна Јовановић

Фотографија

Горан Станковић (уредник)
Звонко Перге, Даримир Банда (фоторепортери)

Језички редактори

Мира Поподић, Слађана Мирчевски

Коректор

Слађана Грба

Секретар редакције

Вера Денковски

Документација

Радован Поповић (фото-центар)

ТЕЛЕФОНИ

Директор и главни и одговорни уредник
3241-104; 3241-258; 23-809
Заменик главног уредника 3241-257; 23-808
Секретар редакције 3241-363; 23-078
Редакција 2682-937; 23-810; 3201-576; 23-576
Прелом 3240-019; 23-583
Дописништво Ниш 018 /509-481; 21-481
Маркетинг 3241-026; 3201-765; 23-765
Претплата 3241-009; 3201-995; 23-995

ТЕЛЕФАКС 3241-363

АДРЕСА

11000 Београд, Браће Југовића 19

e-mail

odbrana@beotel.yu
redakcija@odbrana.mod.gov.yu

Internet

www.odbrana.mod.gov.yu

Жиро-рачун

840-49849-58 за НЦ "Одбрана"

Претплата

За припаднике МО и Војске Србије преко РЦ
месечно 160 динара.
За претплатнике преко Поштанске штедионице
месечно 180 динара.

Штампа "ПОЛИТИКА" АД, Београд, Македонска 29

ЦИП – Каталогизација у публикацији

Народне библиотеке Србије

ОДБРАНА ISSN 1452-2160

Магазин излази сваког 1. и 15. у месецу

Из документације В и ПВО

САДРЖАЈ

ИНТЕРВЈУ

Професор др Радослав Гађиновић

НОВА ЕКОНОМИЈА ТЕРОРИЗМА

8

Per aspera

ТРАГОВИ У ВОДИ

13

У ФОКУСУ

Уговарање ремонта авиона МиГ-29

БЕЗ СУКОБА ИНТЕРЕСА И ПРОВИЗИЈЕ

14

ТЕМА

Стратегијско планирање
система одбране Србије до 2010. године

ЗАШТИТА НАЦИОНАЛНИХ ИНТЕРЕСА

18

Обележен дан Новинског центра "Одбрана"

ИЗВОР ПОУЗДАНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

24

ОДБРАНА

Војне непокретности

БЕЗ НОВИХ ВЛАСНИКА

26

Заједничка европска безбедносна и одбрамбена политика

ОДГОВОРНОСТ ЗА СУДБИНУ СВЕТА

30

ПРИЛОГ

Обележја и ознаке Војске Србије

СИМБОЛИ ВРЛИНА

33

ДРУШТВО

Благоје Љубисављевић, стални судски вештак за тајност података и докумената државне, војне, службене и пословне тајне

ПРОШЛО ЈЕ ВРЕМЕ БАЛКАНСКОГ ШПИЈУНА

54

"Одбрана" је члан
Европског удружења војних новинара

26

80

Војна болница у Нишу

БИСЕР ВОЈНОГ САНИТЕТА

58

Војни архив

НАЈЗАД У СВОЈОЈ КУЋИ

60

СВЕТ

Школовање страних официра у Великој Британији

**МЕНАџМЕНТ У ОБЛАСТИ
ОДБРАНЕ**

62

ТЕХНИКА

Развој и заштита информационих система

**РАЊИВОСТ ГЛОБАЛНИХ
ТЕХНОЛОГИЈА**

66

Battlefield 1942-2142.

ВИШЕ ОД ИГРЕ

68

КУЛТУРА

Љуба Поповић о Леониду Шејки и Медиали

СЛАТКА ХРАНА ДУШЕ

70

Изложба карикатура Николе Оташа

**ОПТИМИЗАМ
ПОСЕБНОГ ДУХА**

73

ФЕЉТОН

Из војне униформе у монашку ризу (3)

**ПРВА ЗАСТАВА
СА КРСТОМ**

74

СПОРТ

Богојављенско пливање за Часни крст

**ТРКЕ НА БЛАГОСЛОВЕНИМ
ВОДАМА**

80

РЕЧ УРЕДНИКА

ИДЕНТИТЕТ

Србија је летос поново добила своју војску. Историјска грешка, учињена 1918. године, када је на идеји југословенства, односно братства и заједнице, створена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, а истовремено укинута српска држава и војска, коначно је исправљена. Али Војска Србије, како јој је привремено име по одлуци Народне скупштине, док се не донесу неопходни закони, још није изградила свој нови имиџ и идентитет.

Добар имиџ или углед Војске као друштвене институције није могуће изградити без њеног јасног идентитета, односно без лако препознатљивих обележја преко којих се он идентификује у јавности. Први кораци на том путу учињени су недавно, одређивањем 15. фебруара, датума који симболизује почетак стварања нововековне српске државе, за Дан Војске и усвајањем новог знака припадности Војсци Србије и ознака чиновна.

Војни успеси у Првом српском устанку, који је почео на Срећење 1804. године, били су и почеци стварања модерне српске државе и српске војске у XIX веку. Срећење, дакле, симболизује државотворност Првог српског устанка, а празновањем Срећења као Дана државности и Дана Војске, обједињује се идентитет војске и државе, чиме се обнавља њихова најдубља повезаност у српској државотворној традицији.

Креирање модерног идентитета, утемељеног у традицији Српске војске, био је задатак тима који је протеклих месеци предано радио на том послу. Право на грешку нису добили, а прилику да се искажу одлично су искористили. Резултати су ту, пред вама, поштовани читаоци, у специјалном прилогу о обележјима и ознакама Војске Србије, а предстојећи празник дочекаћемо са знамењима чију симболику подједнако разумеју и носе у себи и народ и војска, јер јасно показује да је реч о српској војсци.

Поштовање наше традиције било је основно изходште и у креирању нових ознака чиновна Војске Србије, али не и директно пресликавање ранијих решења, имајући у виду захтеве и потребе војника 21. века. Ознаке чиновна Војске Србије, важно је истаћи, биће и у складу са стандардима Натоа, који дефинише њихову класификацију по категоријама и рангу у оквиру категорија, што је с обзиром на недавни улазак у Програм Партнерство за мир и све извесније шире и значајније учешће у мултинационалним операцијама, конкретан допринос интероперабилности и бољем разумевању са партнерима у извршавању заједничких мисија и задатака.

Њима, наравно, неће нимало сметати што је богата војничка и ратничка традиција српског народа нашла свој израз у обележјима и ознакама које ће носити припадници Војске Србије, као што ни нама, уосталом, ни најмање не смета што се они поносе својим традицијама. Те вредности носимо са собом. Оне су дубоко укоренење у националном идентитету и нико нам их не може узети. У додиру са другим и различитим, оне не губе на значају. Напротив! Потврђују се и учвршћују, а други их поштују онолико колико их сами поштујемо.

УКРАТКО

ПОЛИЦИЈА ПРЕУЗЕЛА КОНТРОЛУ ГРАНИЦЕ

Припадници пограничне полиције Министарства унутрашњих послова Србије преузели су од Војске, 26. јануара, и гранични прелаз Трговиште. Тиме су надлежности Војске у чувању и контроли државне границе са суседном Македонијом у потпуности прешле у Министарство унутрашњих послова.

После граничних прелаза Чакановац у општини Прешево и Прохор Пчињски у општини Бујановац, Трговиште је трећи гранични прелаз, на коме су, уместо војника, од прошле недеље припадници пограничне полиције МУП Србије.

Преласком Трговишта у надлежност Министарства унутрашњих послова окончан је процес преузимања државне границе Србије од Војске, у складу са стандардима Европске уније, према којима државну границу уместо војске обезбеђује полиција.

Д. Г.

ВЕНЦИ ЗА СРПСКЕ ВОЈСКОВОЂЕ

Поводом обележавања годишњица смрти војвода Живојина Мишића и Петра Бојовића и генерала Павла Јуришића Штурма, 20. јануара положени су венци на њихове гробове на Новом гробљу.

Венце су положили представници Министарства рада, Војске Србије и Удружења за неговање традиције ослободилачких ратова Србије.

Одавање почаст великим војсковођама организују Сектор за борачко-инвалидску заштиту Министарства рада и Министарство одбране.

СВЕТОСАВСКА АКАДЕМИЈА У ВОЈНОЈ ГИМНАЗИЈИ

На Савиндан, 27. јануара, у Војној гимназији у Београду одржана је приредба ученика те специјализоване средњошколске установе.

Пред гостима из Војне академије, храма на Топчидерском брду, математичке и спортске гимназије, више ученичких домова и из осталих институција са којима Војна гимназија сарађује, изведен је богат програм са сценским приказом догађаја из животописа највећег српског просветитеља.

Ученик Марко Павловић прочитао је свој награђени литерарни рад посвећен Светом Сави као надахнућу српског народа.

А. А.

У САВРШАВАЊЕ Н

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош разговарао је 19. јануара у Београду са контраадмиралом Мајклом Лајденом, директором за логистику и помоћ у области безбедности Европске команде оружаних снага САД.

Генерал Понош и адмирал Лајден разговарали су о сарадњи у области обуке за младе официре и могућностима усавршавања официра високог и средњег ранга. Тема разговора била је и сарадња Војске Србије и Националне гарде Охаја, те оснивање Канцеларије САД за сарадњу у области одбране у Београду.

Адмирал Лајден разговарао је и са државним секретаром Министарства одбране Звонком Обрадовићем.

То је прва посета адмирала Лајдена Београду. Циљ посете је интензивирање билатералне војне сарадње Војске Србије и Европске команде САД. ■

ВЕЋИ БРОЈ А

ГОДИШЊИЦА ОСНИВАЊА УДРУЖЕЊА П НЕПОВОЉАН МАТЕРИ

У Централном дому Војске Србије одржан је радни скуп поводом годишњице оснивања и рада Удружења пензионисаних подофицира Србије. Скупу је присуствовао министар одбране др Зоран Станковић са сарадницима који се, након уводног излагања Ненада Тодосића, председника Удружења, обратио домаћинима и одговарао на бројна питања.

У првом плану су били проблеми везани за веома неповољан материјални и социјални положај, настао добрим делом и приликом усклађивања пензија када су, по мишљењу чланова, оштећени некадашњи подофицири. Осим тога, лоше је здравствено и стамбено збрињавање, готово изван главних центара земље.

Тренутно има 18.061 корисника војних пензија некадашњих подофицира и око 7.000 породичних војних пензионера (супруге преминулих). Лична пензија, чуло се, креће се од 14.600 до 24.300 динара. У

АШИХ ОФИЦИРА

Снимко Г. СТАНКОВИЋ

АКТИВНОСТИ

Заступник начелника Управе за међународну војну сарадњу пуковник Михајло Младеновић и потпуковник Клаус Весел-Толвиг, начелник Управе за међународну војну сарадњу Команде одбране Краљевине Данске, потписали су 18. јануара у Београду, План билатералне војне сарадње две земље.

– Сарадња са Србијом се проширује и повећава се број активности које смо планирали за 2007. годину. Та је сарадња плодносна за обе стране и поносни смо што смо у могућности да помогнемо Србији на њеном путу напред – рекао је након потписивања Плана потпуковник Клаус Весел-Толвиг.

Према речима пуковника Михајла Младеновића, управо потписани План отвара нове могућности за проширење сарадње са Данском. До сада је та земља учествовала, између осталог, у преобуци пензионисаног војног кадра, подржавала укључивање Србије у Партнерство за мир и даље изграђивање капацитета за учествовање у мировним мисијама. ■

ПЕНЗИОНИСАНИХ ПОДОФИЦИРА СРБИЈЕ
ЈАЛНИ СТАТУС

просеку износи 18.200 динара, док просечна породична пензија износи свега 15.340 динара. Од тога живи око 100.000 душа, а без икаквог стана је 7.035 бивших подофицира.

Удружење тренутно има више од 2.500 чланова. У току је омасовљавање чланства и формирање месних, општинских и градских одбора. Формирани су градски одбори у Нишу и Лозници, општински одбори у Новом Београду, Чукарици, Вождовцу, Алексинцу и Ковину, месни одбор у Ужицу, те иницијативни одбори у Крагујевцу, Новом Саду, Сурчину, Старој Пазови, Рашкој, Сурдулици, Пироту и Књажевцу.

Министар Станковић се сложио са добрим делом изреченог незадовољства и дао пуну подршку системском решавању евидентних проблема. ■

Б. К.

УКРАТКО

ЗАХТЕВИ СИНДИКАТА
МИНИСТАРСТВА ОДБРАНЕ

Представници организације синдиката Министарства одбране износили су ових дана у јавности и појединим медијима захтеве да цивилна лица у Министарству одбране одмах почну да се третирају као државни службеници, а не као цивилна лица у Војсци.

Министарство одбране указује да су организационе јединице Министарства одбране већ припремиле предлоге систематизације радних места у том министарству, у којима запослени имају статус државних службеника, али нова систематизација не може да буде усвојена и примењена све док се не донесу измене *Закона о министарствима* и док Министарство одбране не буде и формално-правно државни орган Републике Србије.

Захтеви који се, у том смислу, износе у јавност, јесу "куцање на отворена врата", јер је Министарство одбране већ предузело све мере из своје надлежности, а тек усвајањем измена *Закона о министарствима*, затим и нове систематизације, створиће се законски услови за примену републичких прописа који регулишу положај и плате државних службеника и намештеника. ■

ПРИЈЕМ ЗА ВОЈНЕ ПЕНЗИОНЕРЕ

Министар одбране Зоран Станковић примио је 24. јануара делегацију Удружења војних пензионера Србије, у којој су били председник и потпредседник Удружења, генерали у пензији Миломир Драгањац и Свето Обренчевић, председник Извршног одбора, пуковник у пензији Милан Нићифоровић и уредник листа "Војни ветеран" пуковник у пензији Милијан Андрић.

На састанку руководства удружења војних пензионера са министром одбране и његовим сарадницима изнети су проблеми са којима се некадашњи официри и подофицири суочавају у различитим областима живота. Чланови делегације војних пензионера нагласили су да им се пензија већ више година не исплаћују у

складу са Уредбом донетом 1. августа 2004. и Уредбом о платама од 1. октобра 2005. године. Првом уредбом створене су две категорије пензионера, јер се њеним селективним примењивањем законом прописане припадности исплаћују само делу војних пензионера, а другом су у неравноправном положају остали пензионисани подофицири. Предлог делегације министру био је да се дуговања настала због спорних уредби претворе у јавни дуг према војним пензионерима.

Настојања Министарства кретала су се од утврђивања прецизног списка војних здравствених осигураника, чиме су спречене малверзације којима је војни здравствени фонд раније оптерећиван, до општих мера штедње и редовног плаћања насталих обавеза према предузећима и здравственим установама. ■

А. А.

НОВА ЕКОНОМИЈА

Уколико је демократско друштво етички, економски и организационо јаче и стабилније, утолико се оно осећа одговорније за заштиту друштва и, управо у тој мери, смањује се и могућност успеха терористичких акција и других врста насиља – каже аутор недавно објављене књиге “Антитероризам”

Са др Радославом Гаџиновичем, редовним професором и шефом катедре за безбедност на Академији за дипломатију и безбедност у Београду, аутором више запажених дела о феномену тероризма, чија је књига “Антитероризам” управо представљена стручној и широј јавности, разговарали смо у време када се на светској позорници одигравају важни процеси, чије последице, у глобализованом свету, могу утицати и на судбину нашег народа.

Може ли се, у наше време, уопште доћи до једнозначне дефиниције појма тероризма? Који су, нарочито сада, елементи “у игри”, осим оних који говоре о употреби насиља, његовом политичком карактеру и намери да се тероризмом изазове страх и ужас?

– Врло тешко, јер велике силе још увек примењују двоструке стандарде у препознавању и дефинисању савременог тероризма. Оне догађаје исте садржине тумаче различито, зависно од тренутних политичких интереса, што је и највећи проблем за отпочињање дефинитивне, свеобухватне међународне антитерористичке активности, како би се тероризам у 21. веку држао макар под контролом. Данас постоји велики број дефиниција тероризма – административних и академских. Одлика оних административних јесте да су резултат тренутних интереса владе – режима. То су, дакле, дефиниције по наређењу. Свако ко поседује политичку моћ да дефинише “легитимитет”, има и моћ да дефинише тероризам. На пример, у Америци постоје различите дефиниције тероризма у Стејт департменту, Еф-Би-Ају, тиму потпредседника САД, Министарству одбране, Обавештајној агенцији министарства одбране, ЦИА... Административне дефиниције, иако са недостацима, једино постоје у пракси. Њихов недостатак је у рефлектовању идеологизованих политичких ставова државног или неког другог руководства за сваку конкретну ситуацију, па су те дефиниције мање генералне и реалне.

Академске дефиниције су плод научноистраживачког рада многих истраживача и професора са светских универзитета. Оне потврђују да су најчешћи елементи дефиниције тероризма насиље као метод, грађани и влада као мете, изазивање страха и изнуђивање политичких или социјалних промена као циљеви, а велики број жртава, чему данас теже терористи, указује на спектакуларност као дефинициони елемент тероризма.

Задатак је науке не само да утврди постојање тероризма као друштвеног и политичког феномена и да га анализира већ и да испита и утврди под којим условима свако друштво може да тражи излаз из ситуација у којима се развија тероризам. Савременом друштву потребна је нова наука која ће проширити спознају и утврдити какав је утицај тероризма и насиља на будућност друштва. Научна

ТЕРОРИЗМА

теорија о сузбијању тероризма неопходна је не само да разјасни акцију већ и да омогући да се уоче начини како да се људско друштво и политички системи ослободе прагматизма и емпиризма који, некада, могу бити и извори насиља. Академске дефиниције тероризма најупечатљивије говоре о суштини тероризма као пошасте савремене цивилизације.

Мислим да још није реално очекивати да нека од академских дефиниција буде општеприхваћена у ОУН, управо због пресудног утицаја великих сила. Проблем је заиста у томе што још не постоји општеприхваћена дефиниција тероризма у свету, па су због тога правовремено препознавање те пошасте и борба против ње отежани и неизвесни.

Данас терористи, за разлику од прошлих времена, примењују савременије методе, стратегију и тактику деловања. Такође, они могу употребити средства која до сад нису употребљавали,

на пример, неке врсте нуклеарног, хемијског или биолошког оружја, што је велика претња безбедности људи на планети. Некада су терористи убијали једног човека да би застрашили већину, а данас они настоје да убију и застраше што више људи.

Приликом дефинисања тог феномена треба узети у обзир *Conditio sine qua non* дефиниције тероризма која би омогућила међународну сарадњу као објективизацију појма, тј. према коме је узрок онај услов без којег последица не би наступила.

Без обзира на то што још не постоји општеприхваћена дефиниција тероризма у ОУН, свака држава, па и наша, у свом кривичном законодавству мора дефинисати и инкриминисати кривична дела тероризма.

Ипак, за мене је најприхватљивија дефиниција да је "Тероризам организована примена насиља или претња насиљем од стране политички мотивисаних извршилаца који су одлучни да кроз страх, зебњу, дефетизам и панику намећу своју вољу органима власти и грађанима".

Колико је политички карактер терористичких акција данас релативизиован? Да ли је могуће да се и у наизглед слепим актима насиља пронађе траг политичке идеје коју насилници следе?

– Основни показатељ да је нека акција терористичка јесте "политички мотивисана намера" (*Animus terrorandi*). Али, пре него што дам директан одговор на питање, морамо да разјаснимо врло битне чињенице. Ако извршилац насилне активности није политички мотивисан, онда то није терористичка активност. Зато је потребно објаснити да се тероризам битно разликује од наизглед сличних активности, попут гериле, криминалног дела, диверзантске акције, терора, и слично. За разлику од терористе, герилци носе исте униформе и формацијско наоружање; јавно се појављују – никада се не кривају; јавно саопштавају циљеве своје борбе; имају систем субординације у командовању, одређени знак распознавања, амблем који се може уочити са растојања и морају се придржавати одредаба међународног ратног права. А терор представља насиље државе и њених институција над својим грађанима. Криминалац као и терориста, користи насиље као средство за постизање сопственог циља. Међутим, за разлику од терористе, насилни чин обичног криминалца није срачунат на изазивање последица, нарочито не психоло-

шких, изван самог чина. Зато је најзначајнија разлика између терористе и криминалца у томе што овај други није заинтересован за утицај на јавно мњење и што његова активност нема политички карактер. Криминалац, једноставно, жели да узме, на пример, новац и побегне, и да, при томе, буде што мање запажен.

Врло је важно уочити и разлику између терористе и диверзанта. Диверзант је борац, припадник регуларне армије са њеном униформом и амблемом. Диверзантска активност је, за разлику од терористичке, легална, легитимна и призната у међународном ратном праву као део борбених дејстава регуларне војске сваке државе. Постоји и разлика између тероризма и политичког убиства. Политичко убиство обично нема "аутора". Извршилац се не оглашава, јер је посао завршен тиме што је убијена нека важна личност, а терориста се после извршеног убиства оглашава и обавештава јавност да је починио убиство. Да конкретно одговорим на питање: терористи сваку своју активност изводе плански, а не слепо; она је плод унутрашњих мотива који су комплементарни са политичким одређењима организације којој припадају.

Данас постоје интризично мотивисани терористи, то јест они са унутрашњим мотивима који су најснажнији, јер трају док се циљеви њихове организације не остваре или док се њихови корени, тј. корени терористичке организације не униште, а то је врло неизвесно, па чак и немогуће. Тероризам је раније био ствар жеље за деловањем, а данас је то ствар могућности да се та жеља за деловањем оствари.

Примера ради наводим следеће податке: у периоду од 1973. до 2003. године у свету је изведено 11.650 међународних терористичких напада. Само у Алжиру је, у последњој деценији двадесетог века, убијено више од 75.000 људи. У протеклих 15 година терористи су у свету отели 275 авиона у цивилном саобраћају, при чему је погинуло 948 људи, док су 7.479 лица терористи држали као таоце. Процењује се да је тренутно на подручју Европе присутно око 30.600 терориста, припадника исламистичких терористичких организација."

Њају, при чему је погинуло 948 људи, док су 7.479 лица терористи држали као таоце. Процењује се да се тренутно на подручју Европе налази око 30.600 терориста, припадника исламистичких терористичких организација.

Да ли је и верски мотивисани тероризам подупрт политичком платформом и колико? Свет се данас пита и колико су исламистички терористи озбиљни у својој намери стварања светског калифата?

– Под религијским тероризмом подразумева се она врста насиља које покреће верски инспирисан мотив. У религијском тероризму посебна пажња обраћа се на стварање култа мртвих, који се издижу на пиједестал свеца, што је најизраженије код исламистичког тероризма. Религиозни терористи проперирају максиму "умрети за идеју". Поносни су на учињену радњу, мотивисани снажним верским мотивом да "неверницима" задају смртоносни ударац. Већина религиозних терориста комуницира са јавношћу шокантношћу својих акција; њихов алтруизам је, како кажу, толико јак да смрт чекају као тренутак новог рођења. Исламистички терористи, између осталог, активности владајућих елита тумаче као удар на муслиманску цивилизацију. Верски терористи нуде свој живот за идеју, за коју су одлучни да насумице убију велики број недужних људи. За њих је насиље првенствено акт свете тајне или божија дужност коју врше током насиљне активности.

Религијски тероризам се најинтензивније исказује у верској нетрпељивости, искључивости и агресивности, првенствено у исламском фундаментализму који делује не само као верски већ и као политички покрет за остваривање њихових глобалних циљева: претварање грађанских у исламске државе; уједињење ислама и исламских држава и радикалном верском и политичком (државном) шире-

њу ислама. Зато се може рећи да је верски мотивисан тероризам подупрт и политичком платформом. Када терористу инспиришу и верски и политички мотиви у комплементарном односу, то представља најснажнију одлучност да ће акција бити извршена. Зато ће религијски тероризам, по мом мишљењу, бити један од најдугочеканијих и најопаснијих извора насиља у овом веку. Истина, исламистички терористи имају намеру да допринесу стварању светског калифата, али то је, претпостављам, још далеко од реалности.

Позната је улога одређених држава у развоју неких терористичких покрета у прошлости. Колики је данас утицај држава на развој терористичких организација у свету?

– Већину терористичких организација створиле су неке моћне државе, оне које су се тада руководиле језуитском максимом “циљ оправдава средство”. Сетимо се многих примера из прошлости, када су велике силе оснивале, опремале и обучавале терористичке организације које је својом незаконитом борбом требало да заступају интересе тих држава у неком региону. Знамо да су немачка БНД и америчка ЦИА давале пуну подршку терористичкој организацији ОВК на Косову и Метохији, иако су знали да је то терористичка организација, да су њени методи борбе супротни међународном праву и уставном и историјском праву Србије. Знали су добро да је на Косову и Метохији на делу албанотерор, чија је идеологија албанизам, а форма савременог тероризам, па су их помагали и охрабривали и после доласка међународних снага безбедности на Космет.

Колико се често економска моћ, коју у савременом свету имају многе транснационалне структуре, пре свега компаније и банке, користи за функционисање терористичких мрежа? Има ли доказаних случајева такве повезаности?

– Живимо у време које неки називају “нова економија тероризма”, када терористичке организације широм света, на разне начине, “окрећу” око 1.500 милијарди долара. То је, да појаснимо, бројка која је два пута већа од бруто производа Велике Британије или сума која је, на пример, чак три пута већа од укупне готовине долара у промету. Међутим, тај огроман новац наставља да расте, у неким тренуцима и на квадрат! Осим продаје дроге, нафте, оружја, драгог камења и људи, “нову економију тероризма” чине и донације које угледне банке и друге финансијске организације каналишу, верујући често да су оне усмерене ка хуманитарним организацијама. Ал каида, која је постала идеологија, покрет, светска терористичка мрежа, има много стварних саучесника на Западу. Према тврдњи америчке економисти-

ње Лорете Наполеони, ти саучесници су чак и неки од најсветлијих бастiona светског капитализма, као Волстрит, лондонски Сити, финансијски магнати из Хонгконга... Заправо, реч је о новцу који циркулише ван традиционалних финансијских токова и у Саудијској Арабији и југоистоку Азије.

Терористичке организације широм света стичу део средстава и “самофинансирањем”. Већа улога приватног сектора, а мања улога државе у ери глобализације, дају шансу међународном тероризму да, на нелегалан начин, стиче велика новчана средства. У новије време тероризам користи и елементе легалног бизниса, што представља проблем за службе безбедности и за превентивно антитерористичко деловање. Извор финансирања тероризма јесте и злоупотреба хуманитарних организација, а познато је да неке државе спонзоришу поједине терористичке организације, каналишући њихову делатност у одређеном правцу. Почетком деведесетих година прошлог века тзв. добротворне организације Саудијске Арабије постале су главни извор новца за покрет “Џихад”. Новац је употребљен у 20 земаља за стварање кампова за обуку терориста, за куповину савременог наоружања... Процењује се да је око 70 милијарди америчких долара из Саудијске Арабије утрошено за ширење вехаби секте, исламског фундаментализма и џихада у свету. Тачно је да су и неке банке саучесници финансирања терористичких органи-

“Исламистички терористи активности владајућих елита тумаче као удар на муслиманску цивилизацију. Верски терористи нуде свој живот за идеју, за коју су одлучни да насумице убију велики број неужних људи. За њих је насиље првенствено акт свете тајне или Божија дужност коју врше током насилне активности.”

“Од доласка међународних снага безбедности на КиМ до краја марта 2004. године шиптарски терористи су извели 7.725 терористичких активности и то 1.250 убиства, 2.225 лица је рањено, а 1.150 лица неалбанске националности је киднаповано. У том периоду шиптарски терористи су порушили 5.100 српских надгробних споменика, уништили или отели 107.000 српских кућа и станова, уништили или оскрнавили 145 српских црква и манастира, спалили више од 2.000.000 књига на српском језику и протерали са својих вековних огњишта више од 250.000 Срба и Црногораца.”

зација широм света. Шиптарска фондација “Отаубина зове” отворила је жиро-рачуна у банкама у 12 земаља. Те банке су знале да ће се на те рачуне сливати новац за финансирање тероризма на Косову и Метохији, али нису реаговале. Међутим, не би се могло рећи да су све те банке имале транснационални карактер.

Терористичке мреже, наравно, постоје на транснационалном нивоу. На том плану посебно је активна обавештајна служба исламистичког тероризма “Хезболах интернационал”. Та мрежа настоји да се уплете и у моћне финансијске институције широм планете. Ал каида, рецимо, обавезно настоји да инфилтрира своје ћелије у богате мултинационалне компаније, а пошто у њихову ћелију још нико није провирио, и само формирање ћелије представља успех терористичке организације.

Које су, по Вашем мишљењу, очекиване "позорнице" терористичких напада у будућности? Хоће ли напади бити усмерени пре свега на стварање опште несигурности грађана или ће ударити на најосетљивије тачке у систему функционисања друштва и државе?

– Двадесет први век ће сигурно бити столеће насиља и борбе против њега. Наравно, терористима није битна сама мета напада колико његов политички одјек у свету. Дакле, поред огромног разарања и људских жртава, основни циљ ће им бити психолошки удар на светско јавно мњење. Појавом филозофије "треће позиције", а то је покушај уједињења старих квазиреволюционарних и нових ултрадесних терориста, који сматрају да им је противник исти, тј. мултинационалне компаније, владе и средства јавног информисања, може доћи до још већих проблема за интегралну безбедност уопште.

Терористи се за акцију, која траје неколико минута или десетину минута, спремају годинама. Они су увек у предности у односу на органе државне заштите, јер они се спремају колико им треба за акцију, бирају мету напада, време и место терористичког удара и скоро увек постижу изненађење за структуре безбедности државе. Они, дакле, маштају, размишљају готово непрекидно о акцији, а државни органи само за време радног времена... У будућности ће терористи примењивати досад опробану тактику и стратегију напада и, наравно, на најосетљивије државне институције, како би са што мање напора и ризика по учеснике у акцији извели што већа разарања и људске жртве и тиме, на крају, створили турбулентно стање у нападнутој држави.

Дакле, мета терористичког напада може бити свако лице и објекат. Лице које терористи планирају да ликвидирају, поготову

"Живимо у времену које неки називају 'нова економија тероризма', када терористичке организације широм света, на разне начине, 'окрећу' око 1.500 милијарди долара. То је, да појаснимо, бројка која је два пута већа од бруто производа Велике Британије или сума која је, на пример, чак три пута већа од укупне готовине долара у промету."

"У будућности ће терористи примењивати досад опробану тактику и стратегију напада и, наравно, на најосетљивије државне институције, како би са што мање напора и ризика по учеснике у акцији извели што већа разарања и људске жртве и тиме, на крају, створили турбулентно стање у нападнутој држави."

ако још имају и подршку неке моћне силе у свету, врло тешко може да се сачува. Сетимо се терористичких акција на Алда Мора, Индиру и Рацива Гандија, Јицака Рабина, Анвара ел Садата, Улофа Палмеа, Кенедија....

Терористи ће убудуће првенствено нападати тзв. "меке мете", где службе безбедности не могу ефикасно и одмах ступити у акцију. То се посебно односи на ваздухоплове у лету, возове, метрое...

Све је присутнији самоубилачки тероризам. Рецимо, у периоду од 1980. до 2000. године у свету се догодило 271 самоубилачки терористички напад, а само током 2003. изведено је више од 50 различитих самоубилачких напада, у којима је убијено 650, а рањено чак 2.500 људи. На пример, МИ 5 – британска БИА, пре пет година је пратила на својој територији 250 "сумњивих терориста", а данас их има најмање 20 пута више.

Ради постизања сопствених циљева, терористичка организација, као пошијалац терористичке "порукe", у систему социјалног комуницирања са другим учесницима у комуникацијској мрежи, упућује садржај којим истомишљенике и симпатизере охрабрује, позива и окупља, а противнике застрашује, разједињује, дезорганизује...

Какав профил треба да има политичка култура нашег доба да би се у њеном окриљу смањило ризик од појаве тероризма унутар друштва и истовремено ојачао његов капацитет за одбрану од тероризма "увезеног" споља?

– Политичка култура је део оне опште, али представља и њено самостално подручје. Политичке оријентације, које чине основни елемент политичке културе, састоје се од сазнајне, осећајне и вредносне компоненте. Дакле, политичка култура је одувек утицала на проучавање политичких појава, од Аристотела до Токвила, Беџкота и Брајса. Али, највећи допринос томе дао је амерички политиколог Г. Олмонд анализирајући партиципативну политичку културу, где појединци учествују у политичком животу и процесима доношења поли-

тичких одлука. Ово је суштински важно за проблем о коме разговарамо. Јер, да би се смањило ризик од појаве тероризма, одлучујућу улогу имају јавно мњење, као збир појединачних учествовања у доношењу политичких одлука, с једне, и масовна самоорганизација становништва за антитерористичку активност, с друге стране. Јер, ако јавно мњење на глобалном нивоу схвати да је тероризам пошаст цивилизације и одлучи да му се супротстави, постоје велики изгледи да се савремени тероризам у свету држи макар под контролом.

Против свих врста насиља друштво се мора борити самим системом државе и друштва, његовом снагом, квалитетом, виталношћу, демократичношћу која се налази у његовој основи, правном државом и сталним развојем права и слобода грађана, те учвршћивањем тих односа у свим областима друштвеног живота.

Уколико је демократско друштво етички, економски и организационо јаче и стабилније, утолико се оно осећа одговорнијим за процес заштите друштва и у тој мери се смањује могућност успеха терористичких активности и других врста насиља.

У најновијој књизи нагласили сте да носиоци антитерористичке борбе морају задржати висок степен професионализма, те да он не сме бити окрњен критеријумом послушности који, понекад, намећу политичке структуре. Како задржати професионализам?

– Прво да кажем да професионализам представља трансформацију једне активности, која се до тада обављала слободно и неформално, у сталну и која постаје основна животна активност људи који је обављају. Професионалац је, дакле, уз наведено и врхунски стручњак, човек који се не плаши изазова. Он је креатор

нових идеја, одан је послу који обавља и никада не признаје пораз. Врло је тешко створити такву личност за безбедносне изазове којих је све више у свету. Међутим, у овој професији се мора задржати висок ниво професионализма. Да би се то постигло, уз остало, мора се хитно зауставити по демократију опасан тренд, а то је потискивање институције професионализма пред налетом подаништва, послушности и припадности неким политичким елитам. Хоћу да кажем да професионализам и знање морају бити највећа вредност друштва које тежи демократским интеграцијама и развоју, наспрот подаништву и послушности као одликама тоталитарних режима у којима се, по потреби, највеће вредности друштва окрећу "с ногу на главу" и тако продужава агонија и неефикасност институција. Унутрашња структура власти своје темеље мора да гради на демократском професионализму, чија је одлика врхунско знање и родољубље а што, нажалост, код нас, још увек не постоји довољно у пракси.

Војска има антитерористичке јединице. Какав би, по Вашем мишљењу, требало да буде њихов састав, број? И у којим ситуацијама и на који начин би их требало користити?

– Свака озбиљна војна сила у свету има и сопствене јединице за антитерористичка дејства. У Великој Британији то је САС, у САД ДЕЛТА, у Русији СПЕЦНАЗ, у Италији ГИС, Немачкој КСК... У том смислу и српска војска треба да има своје елитне антитерористичке јединице. Бројно стање војних антитерористичких јединица, а које се стриктно баве специјализованим антитерористичким активностима, у разним државама је различито, зависно од процене опасности од тероризма али и њихове економске моћи. У српској војци то бројно стање мора одговарати стварним потребама. Имајући у виду окружење у коме се Србија налази постоји значајна потреба за постојањем војних антитерористичких јединица у којима морају бити врхунски професионалци, обучени, опремљени и мотивисани за извршење таквог задатка по сваку цену. Те јединице, уважавајући географски положај Србије, треба да буду и лоциране у најосетљивијим регионима како би, у одређеној кризној ситуацији, могле ефикасно и брзо да реагују.

По мојој процени антитерористичке јединице морају да броје најмање три одреда батаљонске формације професионалних бораца, различитих специјалности, из свих видова и родова Војске, а у чији састав треба да уђу и рониоци, и падобранци, и снајперисти, и мајстори борилачких вештина... И мада је полиција, свуда у свету, носилац борбе против тероризма на територији своје државе, војска мора такође да има врло ефикасне јединице за противтерористичка дејства. Оне би се, дакле, ангажовале у борби против тероризма али само у талачким ситуацијама, у случајевима да терористи употребе НХБ оружје, односно онда када тероризам прерасте у виши ново насиља тј. герилу или масовни устанак. Свакако, те војне јединице треба употребити и онда када полиција није у стању да спречи даље нарастање насиља и, подразумева се, онда када су принуђене да заштите сопствене људе, објекте и средстава.

Војне антитерористичке јединице се могу ангажовати у мировним мисијама ван територије наше земље, али само по захтеву ОУН. Оне морају бити оспособљене за све специјализоване задатке, па и за евентуално спречавање масовне побуне. Уз то, у саставу војних противтерористичких јединица мора постојати врло стручан и обучен преговарачки тим који може многе талачке ситуације решити без оружане акције. Јер, досадашња пракса је потврдила да се приликом ослобађања талача, употребом силе, просечно спашава око 25 посто, а у ситуацијама када се преговара са отмичарима ради ослобађања талача, спашава се више од 50 посто талача. ■

Александар АНТИЋ
Снимео Даримир БАНДА

КОМАНДАНТСКО ИЗВИЋАЊЕ СЛУШАЛАЦА
ГЕНЕРАЛШТАБНОГ УСАВРШАВАЊА

МОДЕЛИ ЗАДАТАКА

Слушаоци 50. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране реализују више облика усавршавања, међу којима су и садржаји попут командантског извиђања, командантског путовања, наставних посета и студијских путовања. Они су од 23. до 25. јануара извели командантско извиђање у зони одговорности Копнених снага, где су уз помоћ јединица Војске Србије и институција државне управе на терену практично проверили замисли и решења, која су донета у кабинетима, вежбаоницама и симулационим центрима.

– Циљ је да утврдимо – каже заменик начелника ШНО пуковник Владисав Обреновић – да ли су решења добра, колико су она близу оптималним решењима и колико је степен достигнутих сазнања и упоређивања на терену у корелацији са оним што је урађено у учионици. Новина је да задатке решавамо у складу са стандардима и процедурама војнобезбедносних интеграција којима тежимо.

Ова активност је, по речима наставника у катедри Оператике пуковника др Војислава Ђорђевића, веома важна зато што се слу-

шаоци опробавају у разним улогама и решавају различите проблеме у моделима оперативних задатака и у оквиру три мисије Војске Србије.

Током командантског извиђања слушаоци ГШУ ШНО обишли су Команду Копнених снага, 78. моторизовану бригаду, 63. падобрански батаљон, објекат "Цепотина", базу Добросин, Центар за усавршавање кадрова АБХО у Крушевцу и друге команде и јединице Копнених и Оперативних снага. ■

З. М.

УРУЧЕНИ СЕРТИФИКАТИ ECDL

Тринаесторици слушалаца 50. класе Генералштабног усавршавања Школе националне одбране (ГШУ ШНО), 18. јануара уручени су сертификати о завршеној обуци у познавању рада на рачунару према стандарду ECDL, који важи у Европској унији.

Како је на почетку свечаности истакао пуковник Александар Вилотић, заменик начелника Управе за телекомуникације и информатику Генералштаба ВС, укључивање таквог облика наставе у програм усавршавања официра на највишој војној школи у нашој земљи део је настојања да се оствари нов приступ у школовању за најодговорније дужности у Војсци и Министарству одбране.

Са стеченим знањем високи официри српске војске моћи ће активно да се укључе у све облике заједничког рада са припадницима страних армија, у рад мултинационалних команди и да остваре бољу комуникацију у раздобљу које је обележено развојем информатичких технологија. ■

А. А

Пише
Љубодраг
СТОЈАДИНОВИЋ

ТРАГОВИ У ВОДИ

Министри одбране више не пишу књиге. Ево, прође мандат Краповићу, па онда Радојевићу. После тога ресорни министар беше Борис Тадић, а ево ту је и Зоран Станковић.

И нико од њих да се сети, па да остави у наслеђе своје виђење одбране ове државе. Да ли им је мандат сувише кратак, или нису имали времена за писање? Или нису имали тим, или су сматрали да од тога нема вајде. Али били су тешки на плајвазу, ако не рачунамо усмене мемоаре. Оно кад су давали изјаве или држали слово на прес конференцијама. Има ту доброг штофа за литературу, но испада да модерни министри нису баш ради да остављају писане трагове својих важних думања.

У доба одмах после Тита, није било тако. Министри одбране, или савезни секретари, радо су објављивали дебеле књижурине. Неке од њих биле су убиеници на војним школама, пре тога већ проглашене савршеним стратешким огледима. Нема везе што ће касније догађаји учинити такве мисаоне напоре трагично смешним.

Писци тих важних књига заузимали су највише положаје. Њихова прва, а самим тим и велика дела штампана су у астрономским тиражима. Хонорари исто такви, разуме се.

Окружени сервилном апологетиком и свечарским аплаузима, аутори нису обраћали много пажње на своје творбе. Они су сели, потрудили се, метнули прст на чело, сетили се шта је важно за стратегију мира, и пустили своје мисли међу састав ЈНА, гладан нових осазнања. Само понекад би се удостојили да промовишу своје бесмртно дело, и те су свечаности биле озбиљније од процедуре доделе Нобелове награде.

Каква дивна времена! И Љубичић беше творца, ама посебно плодан био је адмирал Бранко Мамула, испод чије руке су штанцована многа дела којих се више нико и не сећа. Чак ни њихови писци!

Какви сад писци? Зар то није био адмирал? Ма, јесте, он је редовно потписивао своју велику литературу, али у оквиру важних задужења није могао баш све да стигне. Тако је формиран тим од талентованих официра, који су имали све услове да министрове мисли преточе у књиге. Методолошки, то и није било тешко, јер је адмирал имао сјајне идеје. Само их је ваљало исписати. Креативни тим је тачно слутио шта савезни мисли о најважнијим питањима. И наравно да је одмах знао и одговоре.

Можда тај писац није стигао да упозна све ауторе својих дела, али им се одужио великодушном поделом чинова. Иначе, није нечасно писати другима књиге, много је горе да неко пише твоје. Знам многе од тих људи, неки су далеко догурали, чак саставили и своја дела кад адмирал више није био активан у стваралаштву.

На те списе, пуне безвезног идеолошког оптимизма и досадних општих места, давно је пала прашина. Показало се да писци нису погодили ама баш ништа.

Адмирал није сачувао државу, чак је погрешно територију на којој су му правили вилу.

Тешко је, дакле, бити пророк, чак и у својој авлији. Много је удобније писати мемоаре кад све прође, кад се пламенови погасе. Тада се боље зна шта је требало учинити, а шта избећи. После битке сви су паметни, па и генерали који то нису били пре ње. О обичним борцима не треба трошити речи.

Обичног борца, да не рекнемо боркињу, оженио је у своје време Фрањо Туђман. Замислите, та је особа са Францеком провела читав живот! Упознала га је као партизана, а умро јој је на рукама као отац свих Хрвата. Један од отаца. Иначе је Туђман, пре беатификације био овде познат по две ствари: као историчар који је до апсурда потценио број жртава у Јасеновцу. И као председник "Партизана", некада војног тима.

Испада да је, по тој домаћинској литератури, Фрањо био обичан човек, који је волео обичне ствари. Ништа посебно. Али, из тих породичних мемоара излази да је он био рођени победник. Жене се иначе удају за победнике, за кога би другог?

Нека своја сећања писао је и чувени филмски јунак, шармантни Мартин Шпегел. А сада се са својим литерарним серијалом јавио и бивши начелник Главног стожера Хрватске, Давор Домазет, звани Лошо.

И он је себе сврстао међу победнике, иако је таква врста литературе пуна вратоломне митоманије и суманутих пророчанстава из "трећег ока".

Пре неколико година свој ратни дневник објавио је генерал Конрад Колшек. Он је морао да чува Југославију и да одбрани Словенију. Две тешке улоге у једној личности, савршена драма и тема за тегобни шизофрени роман. Нису га волели ни овде ни тамо, ко зна како је тај човек уопште изашао на крај са својим сећањима и са својим осећањима.

Своја тмурна сећања на време распада написао је и Вељко Кадиевић старији. Писао је богме и члан колективне и крње врховне команде, Бора Јовић.

Не зна се која је литература гора: да ли пророчанска или мемоарска. И за то би могао да постоји добар одговор! Сви они који су писали мемоаре (осим Фрање и његовог породичног биографа), морали су пре тога да имају у рукама дела Бранка Мамуле.

Свака утопија у делима адмирала окончана је као катастрофа у списима његове посвађане деце.

За своје ратне мемоаре Черчил је добио Нобелову награду за књижевност. Овде у књигама још има превише олова и отрова, а мало расуђивања. Све су то трагови у води. И зато је питање зашто сведоци модерних времена не пишу књиге, углавном реторичко.

О чему уопште људи да пишу? О ономе шта ће бити, или о мукама које су нас снашле! Али, пре тога би неко већ једном морао да каже свима, па и њима: *шта нам се то дешава ових дана?*

Аутор је коментатор листа "Политика"

За своје ратне мемоаре Черчил је добио Нобелову награду за књижевност. Овде у књигама још има превише олова и отрова, а мало асуђивања. Све су то трагови у води. И зато је питање зашто сведоци модерног времена не пишу књиге, углавном реторичко.

УГОВАРАЊЕ РЕМОНТА АВИОНА МИГ-29

БЕЗ СУКОБА ИНТЕРЕСА И ПРОВИЗИЈЕ

Шта се, заправо, догађало током припрема пројекта *Ремонт и модернизација авиона МиГ-29* Војске Србије? Зашто је затворен најпре расписан тендер за посредовање са руским произвођачем? Ко је овластио Министарство одбране за директне преговоре са фирмом *РСК МИГ* из Москве? Како је Влада Републике Србије комисионо уговарање ремонта доделила *Југоимпорту – СДПР*? Са ким је Управа за одбрамбене технологије Министарства договорила пословну сарадњу?

Влада Републике Србије одлучила је да део финансијских средстава из *Националног инвестиционог плана* додели Војсци за ремонт и модернизацију техничких капацитета. На састанку код министра одбране 2. августа 2006. коме су присуствовали тадашњи заступник начелника Генералштаба Војске Србије, заступници помоћника министра одбране за материјалне ресурсе и Управе за одбрамбене технологије, затим, командант Ваздухопловства и противваздухопловне одбране Војске и начелник Управе за буџет и финансије Министарства, договорено је да се новац првенствено употреби за ремонт ваздухоплова, како би се ојачала српска авијација.

Сагласност о томе на нивоу Министарства одбране и Генералштаба Војске била је оквир да се покрене иницијатива за одобравање финансија из *Инвестиционог плана* и започну припреме за пројекат ремонта пет авиона МиГ-29. Управа за одбрамбене технологије добила је задатак да до 10. августа 2006. достави Влади Србије захтев о ремонту и, у сарадњи са Командом В и ПВО, сагледа стање ваздухопловства. Потом је Министарство одбране и званично упутило предлог *Инвестиционом плану* о одобравању 22,04 милиона евра за ремонт *мигова 29*.

■ ПОЧЕТАК ПРОЈЕКТА

На састанку 8. августа прошле године у Управи за одбрамбене технологије за руководиоца Пројектног тима именован је пуковник др Бранислав Јакић, а за његовог заменика пуковник Небојша Ђукановић из Команде В и ПВО. Финансирање ремонта пет авиона МиГ-29 одобрила је Влада Републике Србије 24. августа 2006. године. Пројекат је, затим, промовисан на Аеродрому *Батајница*. *Националним инвестиционим планом* предвиђено је да се ремонт авиона заврши до краја наредне године, тачније петнаест месеци од потписивања уговора.

Министарство одбране је комплетан пројекат доделило Сектору за материјалне ресурсе, односно Управи за одбрамбене технологије, јер су у њеној надлежности ремонт и модернизација Војске. Министар одбране је 9. октобра 2006. за координатора Министарства према надлежним институцијама Републике Србије одредио државног секретара одбране Звонка Обрадовића, а за помоћника потпуковника др Бојана Зрнића, из Сектора за политику одбране.

– Према увиду у расположиву документацију о уговарању ремонта авиона може се закључити да се нико није мешао у рад стручних тимова које је формирало Министарство одбране. Комисија која је водила одређене послове радила је независно. Министар одбране није прејудуцирао поједина решења, тако да нема основа за причу о његовом сукобу интереса, иако председава Управним одбором *Југоимпорта*. Да би се избегао било какав монопол у области уговарања ремонта *мигова 29* са руским произвођачем, Министарство је расписало тендер, мада је имало и законски основ да посао договори непосредном погодбом – истиче пуковник Јовановић.

– Пројектни тим требало је да утврди план и програм ремонта, анализира, предложи и оцени технички ниво појединих концепцијских решења, те договори сарадњу са осталим учесницима задатка. Детаљно је изучио документацију о стању авиона како би прикупио податке о недостацима. Тим је извео прегледе по врсти, структури, карактеру, приоритету и осталим спецификацијама тих података да би предложио ваљана решења ремонта авиона. Тај посао трајао је нешто дуже од месец дана. Стручњаци из тима су написали *Пројектни план за Ремонт и модернизацију пет авиона МиГ-29*, који је 13. октобра прошле године одобрио Савет за опрему и возила *Националног инвестиционог плана* Министарства финансија – наглашава пуковник др Бранислав Јакић, кога је државни секретар одбране поставио за менаџера пројекта.

На основу усвојеног *Пројекта*, Пројектни тим започео је припрему конкурсне документације за ремонт *миг-ова*, према важећој законској регулативи Републике Србије и прописима који у Војсци дефинишу такве услуге.

– Стручну комисију за ремонт наших авиона, коју је формирао заступник помоћника министра одбране за материјалне ресурсе, чинили су надлежни из Управе за одбрамбене технологије и Команде В и ПВО. Комисија је, према захтевима за ремонт и набавку Команде Ваздухопловства и противваздухопловне одбране и предлозима модернизације Управе за развој Генералштаба Војске, прикупила документацију и прилоге о главним агрегатима, склоповима и опреми са сваког авиона који је планиран за ремонт и модернизацију. Суштина и циљ ремонта *мигова* јесте да се авионима продуже ресурси за најмање десет календарских година и 700 сати часовног рада. Модернизација подразумева опремање ваздухоплова најсавременијом опремом према међународним стандардима – ИСАО. На тај начин ће и наше ваздухопловство имати поуздане авионе, који неће заостајати за осталим савременим летилицама. То је, другачије речено, патриотски и професионалан чин, јер ће српски авиони чувати српско небо, а испоштоваће се и захтеви струке – појашњава пуковник мр Данко Јовановић, заступник начелника Управе за одбрамбене технологије.

Предуговорна документација о ремонту авиона има више од хиљаду страна – кажу пуковници др Бранислав Јакић и мр Данко Јовановић

■ ЗАТВАРАЊЕ ТЕНДЕРА

Тек када је Комисија сагледала врсте, обим, количине и потребне захвате у ремонту авиона *МиГ-29*, или како се то војничком терминологијом каже реализовала дефектацију, сачинила потребне анализе и извештаје, приступило се изради тендерске документације. Министар одбране је 13. октобра 2006. одлучио да набавку

Предузеће *Југохемија* из Београда жалило се Министарству одбране на поступак надметања за избор комисионог посредника за уговарање ремонта авиона. Представници фирме су у Управи за одбрамбене технологије са адвокатом прегледали документацију. Заступник начелника Управе донео је 27. децембра 2006. решење о одбијању њиховог приговора.

– Надлежни у Управи спремни су да дочекају сваку инспекцију или контролу и докажу исправност пословања и у правном и у стручном смислу. На све одлуке које смо доносили сагласност је дала Дирекција за имовинскоправне послове Министарства одбране – тврди пуковник Јакић.

услуге ремонта и опреме за одржавање и експлоатацију пет авиона *МиГ-29* спроведе Управа за одбрамбене технологије, непосредним упућивањем позива за прикупљање понуда предузећима која су регистрована за спољну трговину контролисаном робом.

Како каже пуковник Јовановић, тендер се расписивао за посредника који треба да уговори ремонт са руском фирмом *РСК МИГ*. Министарство одбране стратегијски се определило да ремонт ваздухоплова изведе произвођач. Комисиони посао посредовања и непосредно уговарање или организација ремонта са *РСК МИГ* нису у надлежности Министарства. Додатни проблем представљало је што Министарство још није званично у саставу Владе Републике Србије и није овлашћено за спољнотрговински промет роба и услуга.

Одлуком надлежних, 16. октобра 2006, упућени су позиви за учешће у надметању шеснаесторици потенцијалних посредника – предузећа која су за такве послове регистрована код Министарства за економске односе са иностранством. Конкурсну документацију преузела су четири кандидата. Отварање понуда било је предвиђено 8. новембра 2006, без присуства комисионара, јер се ради о

поверљивој набавци, првенствено због дубине ремонтних захвата на борбеној техници. Заступник помоћника министра одбране за материјалне ресурсе одредио је Комисију која ће анализирати припеле понуде.

У прописаном року, понуде су предале три фирме – *Југоимпорт – СДПР*, *Југохемија* и *АИР ДЕПОТ ОРАО* из Београда. Поред Комисије, отварању понуда присуствовали су надлежни из Министарства финансија и представник председника Републике Србије.

– Комисија је утврдила да понуде кандидата одступају од предвиђених услова надметања и не одговарају захтевима Министарства одбране. Уз то,

знатно су премашиле висину финансијских средстава одобрених *Националним инвестиционим планом* за ремонт и модернизацију *мигова 29*. Потенцијални посредници нису прецизно одредили место где ће се поједини послови обављати – у Србији или Русији, нити су дефинисали цену рада Ваздухопловног завода *Мома Станојловић*, који је укључен у пројекат ремонта. Због велике разлике понуђених цена у односу на одобрена новчана средства, пре одлуке о евентуалном понављању тендера или избору кандидата непосредном погодбом, било је потребно од државних органа добити сагласност за обезбеђење додатног новца или измену обима ремонта. О томе су обавештени надлежни у Координационом телу *Инвестиционог плана* – истиче пуковник Јакић.

Пошто се Савет за набавку опреме и возила Министарства финансија није сложио са предлогом ремонта авиона у већој вредности од планиране, заступник помоћника министра одбране за материјалне ре-

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА
СЕКТОР ЗА УПРАВЉАЊЕ
ПРОЈЕКТИМА
Кнеза Милоша 20, 11000 Београд
Тел: 3618 624
Број: службено
20. новембар 2006. године

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ

-Управа за одбрамбене технологије-

Поштована господо,

Савет за набавку опреме и возила је разматрао ваш захтев за одобрење пројекта и с тим у вези вас обавешавамо следеће:

Савет за набавку опреме и возила је одлучио да не да сагласност на ваш захтев за одобрење пројекта „Ремонт пет авиона МИГ-29“ с обзиром на то да нису обезбеђена средства НИП-а у износу који је тражен вашим предлогом пројекта. Како је средствима НИП-а за ту намену одређен износ од 22.040.000 евра, предлагемо да се у складу са Законом о јавним набавкама спроведе поступак непосредне погодбе са извршиоцем радова. Све потребну документацију везану за наведени поступак обавезни сте да прикупите сами.

С поштовањем,

ПРЕДСЕДНИК САВЕТА
ЗА НАБАВКУ ОПРЕМЕ И ВОЗИЛА

Миленко Никић

сурсе одбио је 27. новембра 2006. приспеле понуде и обуставио тендер. Министарство одбране је о томе обавестило учеснике надметања.

■ ПРЕГОВОРИ У МОСКВИ

Према речима пуковника Данка Јовановића, поново расписивање тендера о комисионом посредовању ремонта *мигова 29* продужило би рок за пројекат који је предвидео *Национални инвестициони план* и додатно успорило почетак радова. Министарству, такође, није одговарало да стоје или пропадну одобрена финансијска средства. Стога је од надлежних затражило ново решење. Влада Републике Србије овластила је Министарство одбране да непосредно преговара о ремонту авиона *МиГ-29* са руском фирмом *РСК МИГ* и самостално прикупи потребну документацију.

– Одлуку о путовању стручне делегације у Москву донео је министар одбране. У предузећу *РСК МИГ* разговори су трајали од 29. новембра до 3. децембра прошле године. Наше и руске екипе су се договориле о потребним процедурама и сачиниле нацрт будућег уговора о ремонту и модернизацији *мигова 29*. Међутим, у оквиру одобрених новчаних средстава није било могуће ремонтovati пет већ четири авиона, сходно степену ремонта и модернизације коју је требало постићи. Ваљало је обезбедити и додатни новац за царину и порез на додатну вредност, јер Руси нису прихватили да се комплетан ремонт изведе у њиховој земљи. Предложено је да се расклапање појединих авионских делова додели Ваздухопловном заводу *Мома Станојловић* у Београду. Сва битна средства за безбедност лета, ипак, била би ремонтovана у руском предузећу. Одустало се и од набавке појединих резервних делова и пратеће опреме. У зависности од финансијских могућности они би се куповали опционо – каже пуковник Бранислав Јакић.

Министарство одбране нема статус правног лица и, према *Закону о спољнотрговинском пословању и Закону о спољној трговини наоружањем, војном опремом и робом двоструке намене*, не може самостално обавити уговарање ремонта. Зато је после повратка из Москве од надлежних државних институција поново затражило преиспитивање овлашћења о уговарању ремонта са *РСК МИГ*.

МИНИСТАРСТВО ОДБРАНЕ
СЕКТОР ЗА МАТЕРИЈАЛНЕ РЕСУРСЕ
УПРАВА ЗА ОДБРАМБЕНЕ ТЕХНОЛОГИЈЕ

27. 11. 2006. године
БЕОГРАД

На основу Правилника о опремању Војске Југославије наоружањем и војном опремом у миру («Службени војни лист», бр. 25/96 и 5/02) и чланом 75. став 4. Правилника о планирању и материјалном и финансијском пословању у Савезном министарству за одбрану и Војсци Југославије («Службени војни лист» бр. 18/97, 22/98, 17/01 и 22/02), комисијског записника, пов. бр. 2082-75 од 08.11.2006. године и извештаја комисије пов.бр. 2082-88 од 27.11.2006. године, доносим,

О Д Л У К У

1. ОДБИЈАЈУ СЕ све понуде понуђача приспеле прикупљањем писмених понуда, у поступку уговарања услуге ремонта пет авиона *МиГ-29* (са припадајућим моторима и опремом) и набавка испитно - мерне опреме, симулатора лета, летачке опреме, ракетног наоружања и сета резервних делова.

О Б Р А З Л О Ж Е Њ Е:

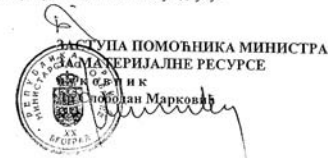
Анализом достављених понуда која је извршена, у свему, према конкурсној документацији, и Правилнику о опремању Војске Југославије наоружањем и војном опремом у миру («Службени војни лист», бр. 25/96 и 5/02) и чланом 75. став 4. Правилника о планирању и материјалном и финансијском пословању у Савезном министарству за одбрану и Војсци Југославије («Службени војни лист» бр. 18/97, 22/98, 17/01 и 22/02), и извештаја комисије пов.бр. 2082-88 од 27.11.2006. годин, утврђено је :

- Да ниједна од три понуде које су достављене на јавни позив прикупљањем понуда није задовољила, а исказана цена тих понуда није економски и тржишно прихватљива и не испуњава услове из конкурсне документације.

На основу изнетог донео сам одлуку као у диспозитиву.

Обавестити све понуђаче о неуспелом поступку, са позивом на ову одлуку.

БЈ/БЈ

Савет за управљање пројектима набавке опреме и возила *Националног инвестиционог плана* Владе Републике Србије одлучио је да уговор, у име Министарства одбране, са руском фирмом закључи *Јавно предузеће Југоимпорт – СДПР*, без провизије, уз образложење да је оно државна установа специјализована за такву врсту послова. *Југоимпорту* ће се надокнадити само зависни трошкови – царина, порез на додатну вредност, транспортни и шпедитерски трошкови.

Представници министарства одбране и финансија су се 22. децембра 2006. на састанку у Влади Србије договорили и о додатним финансијским средствима за исплату царине на услугу ремонта и пореза на додатну вредност, јер она нису била првобитно предвиђена *Инвестиционим планом*. Министарство одбране је, наиме, најпре имало закључак Министарства финансија да за уговорене послове не плаћа порез.

– На основу договора делегације Министарства одбране и *ФГУП РСК МИГ* у Москви, те усаглашавања нацрта уговора између Управе за одбрамбене технологије и *Југоимпорта*, али и додатних преговора у Београду, руски произвођач је са директором предузећа *СДПР* у Влади Републике Србије, 23. децембра прошле године, потписао уговор о ремонту четири авиона *МиГ-29* Војске Србије. Уговор је дефинисао да се део послова изведе у Србији, а део у Русији, уз ангажовање Завода *Мома Станојловић*. Прецизирани су и обим задатака, рокови али и начин плаћања – у два дела *унапред*, тако да је остварена уштеда од око милион евра. За то је Министарство одбране добило сагласност и Управе за трезор – објашњава пуковник Јовановић.

После званичне измене броја авиона *МиГ-29* за ремонт у пројекту *Националног инвестиционог плана*, Управа за одбрамбене технологије је, у име Министарства одбране, 23. јануара 2007, са *Југоимпортом – СДПР* склопила уговор о међусобним обавезама. Уговор је потписан и са Ваздухопловним заводом *Мома Станојловић*. Расклапање првог авиона започело је прошле недеље, а надлежни очекују да ће се послови окончати крајем наредне године. Све активности контролишу стручне екипе Управе за одбрамбене технологије, Команде В и ПВО и Министарства финансија Републике Србије. ■ Владимир ПОЧУЧ

Верификациони центар Србије

ДОПРИНОС РЕГИОНАЛНОЈ САРАДЊИ

У Верификационом центру Министарства одбране обављена је примопредаја дужности између досадашњег начелника Центра пуковника Чеде Вучићевића и новог начелника потпуковника Марка Новаковића

Примопредаји су присуствовали помоћник министра за политику одбране Снежана Самарџић-Марковић и начелник Управе за међународну војну сарадњу пуковник Михајло Младеновић. Они су се том приликом осврнули и на још једну промену у Верификационом центру – његовом препотчињавању Управи за међународну војну сарадњу.

– Пуковник Вучићевић је својим радом допринео угледу Верификационог центра, који је био један од пионира у изградњи регионалне сарадње. Центар је инструмент политике одбране и међународне сарадње. Стога је његово препотчињавање Управи за међународну војну сарадњу корак у правцу бољег увезивања те сарадње, али и бољег планирања и координације. Уласком у Програм

Партнерство за мир, Верификациони центар ће имати још активнију улогу у заштити националних интереса, али и у њиховој промоцији – рекла је Снежана Самарџић-Марковић.

Начелник Управе за међународну војну сарадњу пуковник Михајло Младеновић истакао је да су Управа и Центар на истом задатку, те да се у Верификационом центру види могућност избора доброг кадра, који ће се даље усавршавати и допринети да Центар буде бренд који се цени. ■

С. ЂОКИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

КОНТРОЛА НАОРУЖАЊА У ЦРНОЈ ГОРИ

Инспекцијски тим Министарства одбране Србије спровео је контролу наоружања у складу са Бечким документом 99. у Републици Црној Гори од 16. до 20. јануара. Четворочлани инспекцијски тим из састава Верификационог центра Србије примио је и начелник штаба Војске Црне Горе генерал-мајор Драган Милосављевић и други високи званичници црногорске војске.

Том приликом обишли су Министарство одбране, Генералштаб, Специјалну и Пешадијску бригаду, Ваздухопловну базу, а изведен је и осматрачки лет хеликоптером над северним делом територије Црне Горе.

На крају је организована посета манастиру Острог и двору краља Николе на Цетињу. ■

М. М.

АНАЛИЗА ВОЈНЕ ОБАВЕЗЕ

На анализи борбене готовости и војне обавезе Војног округа Београд у Клубу ваздухопловства у Земуну, 16. јануара, командант пуковник Драгослав Лацковић и његови сарадници оценили су да је у већини елемената борбене готовости остварен напредак. Првенствени разлози због којих није постигнут бољи резултат јесу недостатак новчаних средстава, недовољна попуњеност кадрам предвиђених формацијских места, те нејасна перспектива у будућој концепцији оружаних снага.

У Војном округу Београд у војну евиденцију уведено је нешто више од 18.000 о м л а д и н а ц а 1989. годишта, што је око 80 одсто планираног броја, док је од старијих годишта то учињено са око 10 посто од 29.000 планираних. Војни округ Београд је, у 2006. години, на одслужење војног рока у Војску Србије послао 8.500 регрута, а на цивилно служење око 8.000.

Како је и предвиђено, до 29. децембра 2006. расформиране су све војнотериторијалне јединице, што је подразумевало примопредају објеката, наоружања и покретних ствари, а да се при томе није догодио ниједан ванредни догађај.

Анализа разлога неувођења у војну евиденцију показала је да највећем броју лица нису ни ручени позиви због непознатог пребивалишта или боравка у иностранству. Утврђено је да због неажурности дела поштанских службеника војнотериторијални органи не успевају да евидентирају велики број младића. Томе доприносе и непотпуни подаци МУП-а и Градског завода за статистику, затим недовољна сарадња појединих општинских органа, недовољна информатичка подршка, итд.

Представницима јавног предузећа ППТ предложена је сарадња ради утврђивања места становања лица која нису уведена у војну евиденцију. Припадници команде ВОк Београд истакли су да војне позиве треба ослободити плаћања доплатних маркица, јер то оптерећује њихов ионако скроман буџет.

Иако је за више од 90 посто оних који су поднели захтеве за цивилно служење то и омогућено, контролама је утврђено да предузећа и институције у која се регрути упућују често грубо крше прописе. Такође се извесном броју лица, због непрописног понашања, прекида цивилно служење и они се шаљу на редовно служење војног рока. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио Г. СТАНКОВИЋ

У команди Војног округа Ниш одржана је анализа војне обавезе, на којој су сагледани резултати у тој области, дефинисани проблеми и утврђени будући задаци. Анализи су присуствовале најодговорније старешине Војног округа Ниш са пуковником Љубишом Ђорђевићем на челу.

У 2006. најбоље резултате када се говори о војној обавези постигли су припадници Војног одсека Крушевац.

З. М.

СТРАТЕГИЈСКО ПЛАНИРАЊЕ СИСТЕМА ОДБРАНЕ СРБИЈЕ ДО 2010.

НАЦИОНАЛНИХ ЗАШТИТА ИНТЕРЕСА

Само реформисан систем одбране може успешно да одговори на нове изазове, ризике и претње безбедности. На тај начин он постаје виталан елемент система националне безбедности, којим се штите прокламоване друштвене вредности и национални интереси. Већ двадесет година систем одбране је трошио унутрашње резерве и дошао до самог краја. Свако неразумеваше надлежних институција законодавне и извршне власти у вези са таквим положајем система одбране може бити погубно за будућност развоја војних способности и за социјални статус војне професије у друштву.

Реформа система одбране Републике Србије реализује се кроз различите организационе промене, као суштински преображај стратешког концепта и доктринарних докумената, правне регулативе, система вредности, структурне и функционалне промене, кроз унапређење начина обезбеђивања и оспособљавања кадра, модернизацију, промене у систему обуке војника, старшина, команди и јединица, иновирање припрема за одбрану и различите друге програмске садржаје, који се остварују по приоритету, како би се систем одбране програмираним процесом, из постојећег, превео у квалитативно ново национално и међународно пожељно стање. Да би последице организацијских промена биле што мање и да би се кроз њих максимално допринело оптимизацији односа потреба и могућности, неопходно је да се тај процес одвија плански, континуирано, по одређеној динамици и да буде транспарентан и контролисан. Значајан предуслов таквом провођењу организационих промена представља примена савремених стандарда у процесу стратегијског планирања одбране и у периоду имплементације решења у пракси.

■ СТРАТЕГИЈСКИ ПРИСТУП ПЛАНИРАЊУ

Планирањем и програмирањем организацијских промена система одбране до 2010. године дефинишу се неопходни ресурси, као задовољавајући компромис између могућности државе и оперативних потреба. Велику одговорност у целокупном процесу има законодавна и извршна власт Републике Србије, а посебно менаџмент Министарства одбране, кроз реализацију функције страте-

гијског планирања. Стратегијско планирање, које је подржано објективним финансирањем трошкова и које се реализује кроз програмирање промена система, у процесу усклађивања потреба и могућности, чини суштински садржај функције и процеса стратегијског менаџмента. У данашњем свету неkontrolисаних, наглих и тешко предвидивих промена фактора или чинилаца који опредељују стратегијско планирање, савременост и ефикасност стратегијског менаџмента има све већи значај. У том смислу флексибилност све више долази до изражаја. Свим сложеним системима, а посебно безбедносним и одбрамбеним неопходно је што ефикасније стратегијско планирање и стратегијски менаџмент процесом организацијских промена.

Стратегијско планирање због значаја утицаја на целину система одбране и на друге функције стратегијског менаџмента има посебан значај. Због тога су у теоријској и доктринарној области стратегијског планирања, као и у области реализације те функције присутне националне специфичности. Тако се стратегијско планирање често означава као основна функција стратегијског менаџмента којом се дефинишу промене, метода лоцирања и креирања будућности система у предвиђеном или процењеном контексту услова окружења. У целини садржај појма стратегијско планирање исцрпљује се у садржају основне функције, која се специфицира за највиши ниво управљања у систему одбране.

У државама које имају развијене институције и систем одбране, стратегијско планирање се сматра основном или виталном функцијом. Без ефикасног стратегијског планирања није замислив развој система одбране и изградња нових способности.

Кроз стратегијско планирање потребно је да се сагледају и свестрано анализирају алтернативе структурног и функционалног уређења система са аспекта ефикасности и ефективности. Стратегијске одлуке су резултат процеса стратегијског одлучивања, а самим тим и стратегијског планирања. Кроз историју ратне вештине и ратоводства актуелне одлуке стратегијског менаџмента утицале су на пројектовање будућности.

СТРАТЕГИЈСКО-ДОКТРИНАРНИ ДОКУМЕНТИ

Ради разумевања односа између највиших стратегијско-доктринарних докумената дефинисани су основни појмови.

Стратегија националне безбедности представља опште програмско становиште државе у области безбедности, чијом реализацијом се штите национални интереси Републике Србије од ризика и претњи безбедности, у различитим областима друштвеног живота. Утврђујући опште оквире за заштиту националних интереса, она чини програмски основ за операционализацију стратешких опредељења државе у изводним стратешким документима и за уређење функције безбедности, кроз делатности на свим нивоима организовања друштва.

Стратегија одбране је највиши стратешки документ у области одбране, у коме се дефинишу ставови о безбедносном окружењу, одбрамбеним интересима, мисијама Војске Србије, структури, функционисању и развоју система одбране.

Стратегијски преглед одбране је полазни програмски оквир за средњорочно планирање одбране, ефикасно управљање ресурсима одбране, транспарентност послова одбране и изградњу претпоставки за демократски цивилни надзор, професионализацију и ефикасност Војске у извршавању мисија и задатака. Разрађује се кроз *План и програме развоја и пројекте*.

Доктрина Војске Србије је основни доктринарни документ у коме се дефинишу општа опредељења о војној делатности, организовању, припремама, употреби и обезбеђењу Војске у миру и рату.

ОСНОВНА ОПРЕДЕЉЕЊА

Ради успешне реализације додељених мисија и задатака Војске и одговарајућег одговора на изазове, ризике и претње безбедности, приликом развоја војних способности и структуре војних снага дефинисана су основна стратешка опредељења која треба да реализују они који учествују у процесу реформе:

- развој Војске заснивати на цивилној и демократској контроли;
- дугорочно предвиђати изазове, ризике и претње безбедности, као и потребне способности за адекватан одговор на њих;
- обезбедити стабилно финансирање система одбране ради одрживости пројектоване структуре снага;
- изграђивати флексибилне, вишенаменске, брзопокретне, савремено опремљене снаге, способне за извршавање задатака у различитим временским и просторним условима;
- развијати снаге за реаговање, главне одбрамбене снаге и снаге ојачања;
- достигати потребан ниво интероперабилности са оружаним снагама држава чланица НАТОа и ПЗМ;
- тежити смањењу броја нивоа командовања, оптимизовати број управљачких веза и прецизно дефинисати надлежност и одговорност свих организацијских елемената;
- новом структуром снага управљати на основу принципа, процедура и методологије стратегијског и оперативног планирања;
- успостављати инструменте раног упозорења и превенције кризе и развијати систем управљања људским ресурсима који ће обезбедити потребну кадровску структуру и одговарајући статус припадника Војске и омогућити њихову социјализацију приликом завршетка професионалне војне службе.

транспарентност послова одбране и изградњу претпоставки за демократски цивилни надзор, професионализацију и ефикасност Војске у извршавању мисија и задатака.

Кроз израду и примену *Плана развоја система одбране* дефинишу се и циљеви за поједине области у систему одбране, који се достижу кроз различите активности, поступке уз коришћење ре-

У процесу стратегијског менаџмента кључно питање је: *Шта треба урадити у садашњости за успешнију будућност?* При томе је у мноштву појединости неопходно препознати кључне тачке система, базичне проблеме и адекватне одговоре и решења. Ефекти стратегијског планирања укључују континуирану повратну информацију у фази извршења. Карактер и значај повратне информације утиче на корекције дефинисаних решења у стратегијским документима и плановима.

Стратегијско планирање савствани је део функције стратегијског менаџмента (управљања) системом одбране. Кроз ту функцију највиша тела законодавне и извршне власти дефинишу и верификују одбрамбене циљеве и интересе, те начин заштите и остварења потреба Републике Србије. Документа стратегијског планирања су *Стратегија националне безбедности, Стратегија одбране, Доктрина Војске Србије, Стратегијски преглед одбране и План развоја система одбране*. Сви поменути документи урађени су и чекају на завршни процес верификације од стране органа законодавне и извршне власти.

План развоја система одбране до 2010. године, са програмима развоја, представља основни документ средњорочног планирања одбране. План развоја система одбране садржи циљеве, основна опредељења, ресурсе, динамику и носиоце организационих промена по најважнијим питањима изградње нових способности, сагласно мисијама и задацима Војске Србије.

У *Плану развоја система одбране* дефинисана су решења која су резултат сагледавања изазова, ризика и претњи безбедности, с једне стране, а са друге – мисија и задатака Војске и других чинилаца који утичу на изградњу потребних војних способности. План развоја система одбране обезбеђује стабилан оквир за средњорочно планирање одбране, ефикасно управљање ресурсима одбране,

сурса у дефинисаној динамици изградње нових способности. Те способности су усклађене са прогнозираним финансијским оквиром и са јасно дефинисаним организационим променама.

Након скоро две деценије девастираног система планирања, *План развоја система одбране* ради се први пут у нашој пракси стратегијског планирања. Њиме се успоставља поуздан инструмент за реализацију реформе система одбране и за успостављање модерне цивилно-војне сарадње. Истовремено, тај документ представља полазни основ за израду програма и пројеката развоја, на средњорочном нивоу, као и за смернице за планирање одбране и планове, на годишњем нивоу планирања у систему одбране.

План развоја система одбране представља операционализацију опредељења из *Стратегијског прегледа одбране* и обавезујући је документ за све организацијске целине Министарства одбране при изради других планских документа на средњорочном и годишњем нивоу.

Веома битан основ за имплементацију *Плана развоја система одбране* и свих других стратешко-доктринарних документа представља нова нормативно-правна регулатива, која је усклађена са Уставом Републике Србије. На основу документа стратегијског планирања реализовано је програмирање развоја и планирање развоја на годишњем нивоу.

Програми развоја могу се, у зависности од функције коју рађују, операционализовати применом различитих потпрограма и пројеката. Сви документи стратегијског планирања су у функцији изградње потребних способности система одбране.

■ НИВО НАПРЕЗАЊА

Ниво напрезања војних снага, могућности једновременог ангажовања и нивои готовости за ангажовање представљају основ за дефинисање потребних снага система одбране ради адекватног одговора на изазове, ризике и претње безбедности.

Предвиђањем нивоа напрезања војних снага стварају се почетне претпоставке за дефинисање потребних способности. За реализацију задатака на сопственој територији неопходно је распола-

гати способностима за ангажовање свих потребних снага ради остваривања дефинисаних циљева. Кључни појмови који утичу на дефинисање структуре снага јесу ниво напрезања и готовост за ангажовање.

Ниво напрезања описује величину снага које могу бити ангажоване за извођење операција. Скала нивоа напрезања не указује на вероватноћу ангажовања снага, већ је у функцији дефинисања потребних капацитета за адекватно реаговање на без-

ОПЕРАТИВНЕ СПОСОБНОСТИ

Оперативне способности Војске Србије испољавају се кроз одвраћање, извођење здружених операција и интероперабилност на свим подручјима деловања снага при учешћу у изградњи и очувању мира у региону и свету. Дефинисане су развојем међусобно условљених елемената оперативних способности:

- *расположивост снага* – одређена је нивоом готовости за њихово ангажовање;
- *способност командовања* – дефинисана је нивоом аутоматизације процеса и активности у командно-информационим системима, на свим нивоима организовања. Ти командно-информациони системи треба да буду интероперабилни са системима војски других држава које се налазе у евроатлантском безбедносном систему;
- *способност искоришћења информационог простора* – репрезентује се кроз капацитет, брзину, квалитет прикупљања, обраде, преноса и заштите информација од утицаја на ефикасност употребе снага;
- *способност размештања снага и мобилности у зони операција* – одређене су капацитетима транспортних могућ-

ности или превозења у зону употребе снага, али и маневарским могућностима у зони извршавања задатака;

– *ефикасна употреба снага* – остварује се кроз опремљеност савременим оружјем и опремом и оспособљеност за успешно остваривање циљева свих типова операција од ниског до високог интензитета. Најчешће се та способност означава синтагмом борбена ефикасност;

– *одрживост снага* – одређена је логистичком и борбеном аутономношћу при извршавању различитих задатака на националном нивоу и у оквиру учешћа у изградњи и очувању мира у региону и свету;

– *отпорност и заштита снага* – јесте базична способност и предуслов за испољавање других способности при извршавању задатака. Та способност има војнотехнолошку димензију кроз опремање савременом заштитном опремом и кроз заштитна својства сложених борбених система. Такође, ниво отпорности и заштите снага зависи и од психофизичке стабилности људства, квалитета обуке и оспособљености за правовремену и потпуну примену борбених поступака и борбених радњи, којима се повећава способност преживљавања на бојишту за појединца, елементарни борбени систем и за све врсте родовских и здружених јединица.

бедносне изазове, ризике и претње. Број и трајање операција које је могуће изводити једновремено резултат су величине, расположивости и одрживости снага ангажованих у земљи и у иностранству.

Готовост за ангажовање представља време које је потребно да јединица буде спремна за размештање са мирнодопске локације у рејон ангажовања. Нивои готовости су полазни параметри за дефинисање мирнодопске попуњености људством и балансирање односа активног састава, активне резерве и пасивне резерве. Такође, ниво готовости одређују и степен мирнодопске попуњености опремом и залихама, исправност технике и учесталост обучавања неактивног састава јединица.

На основу процењених изазова, ризика и претњи безбедности и дефинисаних мисија и задатака Војске, одређене су потребне способности система одбране, као и снаге за реализацију тих способности.

Потребне способности исказане су еквивалентом основних тактичких-еталон јединица или сложених борбених система. Међутим, треба имати у виду да основни показатељ војних способности јесу оперативне способности, као сложени критеријум који репрезентује успешност при извршавању наменских задатака. Сам појам *оперативне способности* и параметри који га одређују заснован је на резултатима научних истраживања историје ратне вештине и на доктринарним и искуственим показатељима војски водећих држава НАТО.

У складу са новим мисијама и задацима Војске Србије потребно је да се кроз нови доктринарни концепт, организацију, квалитетну кадровску попуњу, опремање, обуку и статус војне професије у друштву изграде нове оперативне способности. Те способности Војске Србије ће посебно у операцијама очувања мира у региону и свету позитивно деловати на садржај и динамику интеграције целокупног друштва у евроатлантске токове.

ПЛАН РАЗВОЈА

Механизми за реализацију *Плана развоја система одбране до 2010. године* јесу:

- програми развоја,
- пројекти, као резултат рада радне групе НАТО–Србија за реформу одбране,
- процес планирања и ревизије Програма НАТО ПЗМ (PARP),
- стабилно годишње издвајање из БДП за потребе одбране на планираном нивоу и конверзија војних непокретности,
- ефикасно извршно планирање на годишњем нивоу на свим нивоима организовања система одбране,
- континуирано праћење и евалуација *Плана развоја система одбране, програма и пројеката*,
- цивилна демократска контрола процеса реформи, инспекција и ефикасна контрола у систему одбране и
- одговорност и стимулација свих у систему одбране који управљају процесом реализације *Плана развоја система одбране и програма развоја, сходно оствареним резултатима*.

ОРГАНИЗАЦИОНЕ ПРОМЕНЕ

Организационе промене у систему одбране биће спроведене у две фазе: прва фаза у току 2007. године, а друга фаза од 2008. до 2010. године.

Период током 2007. године представља критичну фазу реформе система одбране, с обзиром на то да ће га, са једне стране, карактерисати изузетно сложени политички, безбедносни и материјално-финансијски услови, а са друге, свеобухватност и радикалност промена.

У току 2007. и 2008. године изградиће се претпоставке за примену новог система одбрамбеног планирања и буџетирања компатибилног са решењима у државама чланицама евроатлантских интеграција. Период од 2008. до 2010. године представља фазу реформе система одбране, у којој ће доћи до његове суштинске вредносне промене у области способности Војске за реализовање додељених мисија.

ПОКУШАЈИ РЕВИЗИЈЕ ОДЛУКА

Систем одбране биће стално изложен покушајима ревизије донетих одлука или промена и корекција дефинисаних решења. То је у теорији, а и у пракси препознат поступак борбе за очување постојећег стања, стечених позиција или привилегија. Често су такви покушаји мотивисани личним разлозима, а покушавају се приказати као опште друштвена потреба или решење од националног значаја.

Кроз модернизацију организационе структуре, опремање савременим оружјем и борбеном опремом, те спровођењем оспособљавања војника, команди и јединица, синергијом појединачних способности добија се знатно већи квалитет јединица и укупна оперативна способност за реализовање додељених мисија и задатака. У складу са друштвеним потребама за одређеним нивоом оперативних способности Војске Србије, неопходно је стално испитивати и развијати систем вредновања елемената оперативних способности, у стручном и војнотехнолошком погледу, за војнике, команде и јединице.

— ■ МЕХАНИЗМИ И ДИНАМИКА РЕАЛИЗАЦИЈЕ

Реализација Плана развоја система одбране обавезујућа је за све организационе структуре Министарства одбране и Војске Србије. Успешност реализације зависи од мноштва фактора који утичу на процес организационих промена и достизање декларисаних циљних способности система одбране. У највећој мери успешност је од-

ређена доследним, правовременим и одговорним спровођењем активности од стране носилаца, као и од обезбеђења дефинисаних ресурса.

Ради доследне примене *Плана развоја система одбране до 2010. године* у пракси неопходно је, у планском смислу, изградити друга документа планирања, а у организационом смислу доследно спроводити и контролисати планиране активности.

Организационе промене у систему одбране трајаће више година, због чега је неопходно обезбедити њихов континуитет у институционалном смислу, али и управљачке мере за њихово спровођење.

Планом развоја система одбране изражено је опредељење Републике Србије да пројектовани систем одбране буде рационалан и ефикасан при елиминисању војних изазова, ризика и претњи безбедности и при пружању помоћи цивилним властима у супротстављању невојним претњама безбедности, као и да поседује одговарајуће способности за учешће у мировним операцијама.

ИСТРОШЕНЕ РЕЗЕРВЕ

Већ двадесет година систем одбране је трошио унутрашње резерве и дошао до самог краја. Свако неразумевање надлежних институција законодавне и извршне власти у вези са таквим положајем система одбране може бити погубно за будућност развоја војних способности и за социјални статус војне професије у друштву.

Ипак после дугог чекања, вероватно је дошло време да држава пружи сву неопходну подршку и помоћ у процесу организационих промена и решавању многих проблема ради стварања повољнијих услова за оне који остају у систему одбране и оне који ће га напустити у наредном периоду.

Само реформисан систем одбране може успешно да одговори на нове изазове, ризике и претње безбедности. На тај начин он постаје виталан елемент система националне безбедности, којим се штите прокламоване друштвене вредности и национални интереси.

При изради *Плана и програма развоја система одбране* уважена су теоријска, доктринарна и примењена сазнања и искуства држава евроатлантске заједнице и држава региона, које су завршиле процес стратегијског планирања одбране.

Имплементацијом *Плана и програма развоја* реализоваће се свеобухватна промена система вредности, доктринарно-нормативне регулативе и структуре снага. Услов за успешну имплементацију опредељена исказаних у стратешко доктринарним документима почива на интеграцији активности свих структура система одбране и подршци одговарајућих структура државе.

За успех реформског процеса неопходно је стално и ефикасно ангажовање Министарства одбране, али и других ресорних министарстава Владе Републике Србије, првенствено у примени социјалног програма, модернизацији, стабилном збрињавању припадника система одбране и стављању вишка војне имовине у функцију решавања тих проблема.

Посебан утицај на континуитет процеса организационих промена и реализацију *Плана развоја система одбране* има износ буџета одбране, који је предвиђен на нивоу 2,4 одсто БДП-а до 2010. године. Свака промена тог износа и недоследност у реализацији Мастер плана или нередовност финансирања угрозили би могућност достизања дефинисаних способности система одбране, а самим тим и целокупан процес реформе. ■

Пуковник проф. др Митар КОВАЧ
начелник Управе за стратегијско планирање

САСТАНАК КОЛЕГИЈУМА МИНИСТРА ОДБРАНЕ

РАЗВОЈ ОДБРАМБЕНОГ СИСТЕМА ДО 2010.

Колегијум министра одбране, на коме су изложени *План развоја система одбране до 2010. године* и појединачни програми развоја одбрамбеног система, одржан је 23. јануара у Клубу Војске на Топчидеру

Останку су, поред министра одбране Зорана Станковића, начелника Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковника Здравка Поноша, помоћника министра за политику одбране Снежане Самарцић-Марковић, државних секретара одбране Звонка Обрадовића и Љубисава Тодоровића, присуствовали чланови колегијума министра одбране и начелника Генералштаба, те начелници управа и организационих целина Министарства и српске војске. Тематски колегијум је организовала Управа за стратегијско планирање Сектора за политику одбране Министарства.

Обраћајући се учесницима скупа, министар Станковић је најпре нагласио да *План развоја* представља операционализацију основних опредељења нашег одбрамбеног система и *Стратејског прегледа одбране*. Планом се заокружује стратешко-доктринарни оквир организационих промена у систему одбране и реформа до 2010. године, а истовремено обезбеђују услови за стабилно, ефикасно и контролисано управљање тим процесима. Само применом савремених стандарда у стратешком планирању одбране, истакао је министар, и доследном имплементацијом *Плана и програма развоја*, систем одбране биће способен да одговори на сложене изазове, ризике и претње безбедности у Републици Србији, односно да Војска успешно реализује додељене задатке и мисије.

Потом је о хронологији израде *Плана развоја система одбране до 2010. године* и тимовима који су га сачинили говорила Снежана Самарцић-Марковић. Начелник Управе за стратегијско планирање пуковник проф. др Митар Ковач информисао је присутне о суштини и садржајима *Плана развоја*, о претпоставкама за одбрамбено планирање, али и о финансирању развоја система одбране у будућности. Такође је навео механизме и динамику према којој ће се одвијати *План развоја*.

Надлежни из Министарства одбране и Генералштаба Војске Србије изложили су појединачне програме развоја система одбране до 2010. године, који чине *План развоја*. Током састанка презентовани су програми организационих промена, опремања, развоја доктрина у Војсци и система обуке, те иновирања мобилизацијских припрема. Присутнима су изложени и програми развоја контроле способности у систему одбране и учешћа у међународним мировним мисијама, развоја телекомуникационо-информационог система и цивилно-војне сарадње. Учесницима скупа су, такође, саопштене новине у области планирања, програмирања и буџетирања система одбране.

На Колегијуму министра одбране приказани су и програми развоја научноистраживачке делатности, међународне војне сарадње, људских ресурса, војног образовања, система логистике, али и програми израде и допуне нормативне регулативе у систему одбране, финансијске функције, инфраструктуре, информисања за послених и јавности.

План развоја система одбране до 2010. године, како је закључио министар Зоран Станковић, после отклањања спорних решења, у најкраћем времену усагласиће се на свим нивоима Министарства одбране и Генералштаба Војске, те уградити у годишње планове, пројекте и остала планска документа по којима функционише систем одбране. ■

В. ПОЧУЧ

АКЦИЈА “НАЈБЕЗБЕДНИЈИ ВОЗАЧ”

У присуству представника Министарства одбране, Министарства унутрашњих послова, Министарства за капиталне инвестиције, Београдског и Новосадског универзитета, АМС Србије и команди јединица Војске Србије, 24. јануара, у акцији под називом *Најбезбеднији возач у Министарству одбране и Војсци Србије*, проглашени су најуспешнији возачи за прошлу годину.

То ласкаво признање припало је Драгану Петковићу, цивилном лицу на служби у Команди копнених снага, и Бранку Весковићу, десетару по уговору у Специјалној бригади Војске Србије. Пригодну свечаност, органи-

Бранко Весковић

Драган Петковић

зовану поводом доделе признања најуспешнијим возачима, отворио је пуковник др Слободан Марковић, помоћник министра одбране за материјалне ресурсе.

Уручујући добитницима новчане награде и плакете, начелник Генералштаба ВС генерал-потпуковник Здравко Понош подсетио је да је прошле године војним возилима превезено више од 25 милиона километара и превезено око 550.000 тона разног материјала, при чему је безбедност војног саобраћаја остала на завидном нивоу – у поређењу са 2005. годином, било за око 26 одсто мање саобраћајних незгода. ■ В. Р.

ВОЈНИ МУЗЕЈ УГОСТИО КОРЕЈСКЕ СПОРТИСТЕ

Млади мајстори теквонда, после недавне демонстрације тог атрактивног корејског борилачког спорта у новобеоградској Хали спортова, посетили су 15. јануара Војни музеј на Калемегдану.

Осамнаест младих корејских спортиста били су учесници велике презентације “теквондо” борилачке вештине, која је била веома посећена, а промотери тог спорта наишли су на срдчан пријем код публике и спортских организација у Србији. У знак добродошлице корејским спортистима, Војска Србије је, заједно са Амбасадом Републике Кореје, организовала посету Војном музеју.

Војни музеј, који чува вредне предмете из богате војничке традиције српског народа, отворио је своја врата гостима из Кореје како би сазнали више о ослободилачкој борби наших предака. Посетиоци су исказали нарочито занимање за предмете из периода ратовања хладним оружјем, коме се у

корејској традицији поклања велика пажња.

Потпредседник Светске теквондо федерације Јунг Ки Џо истакао је, на крају посете, да је стекао утисак да су српски и корејски народ имали сличну историјску судбину у сталној борби за опстанак и у отпору страним завојевачима. Господин Јунг Ки Џо је додао да сматра да припадници таквих малих, “али живих” народа треба да познају борилачке вештине, као што је теквондо, јер их оне уче неопходној дисциплини и чине их издржљивијим. ■ А. А.

СЕМИНАР ОБАВЕШТАЈАЦА У ХРВАТСКОЈ

На четвородневном семинару војних обавештајаца, организованом средином јануара у истарском граду Пули, поред припадника војске Хрватске и Македоније, учествовали су и официри Војске Србије.

Организатор семинара одржаног од 16. до 19. јануара била је Канцеларија за сарадњу европске команде САД (US EUCOM).

Тема семинара била је Војнообавештајна подршка мировних операција. Предавачи су били потпуковници Скот Шу и Тимоти Каменар и мајор Џон Чендлер из Националне гарде Минесоте.

Поред теоријске наставе, војни обавештајци Хрватске, Македоније и Србије имали су прилику и да решавају практичне задатке у вези са анализираним садржајима. ■

УКРАТКО

>>> ЦРКВА ОДЛИКОВАЛА ВАЉЕВСКУ БРИГАДУ – У Ваљевоу у Касарни “Војвода Живојин Мишић”, у присуству многобројних високих званика, 15. јануара обележен је Дан Ваљевске моторизоване бригаде из састава Оперативних снага Војске Србије.

Обележава се у спомен на 15. јануар 1883, када је донет *Закон о Војсци Краљевине Србије* на основу кога је у састав тадашње Дринске дивизије ушао и ваљевски Петти пешадијски пук “Краља Милана”, чије борбене традиције наставља и негује ова елитна јединица.

Поводом Дана јединице, ваљевски епископ Милутин, у име ваљевске епархије СПЦ, доделио је Ваљевској бригади орден светог владице Николаја Велимировића.

Честитке свим припадницима тог састава упутио је њен командант пуковник Милан Недељковић, уједно најављујући да ће бригада, у оквиру плана реформе Војске Србије, до краја јуна ове године прерасти у 4. регионални наставни центар за обуку војника на служењу војног рока, и да ће у касарни бити формиран батаљон професионалаца и артиљеријско-ракетни дивизион из састава Друге бригаде Копнене војске.

Честитке су упутили и државни секретар за људске ресурсе у Министарству одбране, генерал-мајор у пензији Љубислав Тодоровић и командант Оперативних снага пуковник Александар Живковић. (Д. С.) ■

>>> РЕАГОВАЊЕ НА ПИСАЊЕ ФОНДА ЗА ХУМАНИТАРНО ПРАВО – Поводом писма Фонда за хуманитарно право, упућеног председнику Републике Србије, а објављеног у листу “Данас” од 20. јануара 2007, о наводном прогону потпуковника Лакића Ђоровића, Министарство одбране указује да су сви припадници Министарства и Војске Србије слободни и обавезни да износе своја сазнања о ратним злочинима и да сведоче пред Хашким трибуналом, уколико буду позвани, па су потпуно нетачне и неосноване тврдње које се износе у наведеном писму у вези са Министарством и Војском Србије.

Против потпуковника Лакића Ђоровића покренут је дисциплински поступак искључиво због неовлашћеног иступања у јавности, а тврдње које се тим поводом износе – једноставно нису тачне. Напомињемо да свака иоле озбиљнија организација код нас и у свету, цивилна или војна, дисциплински санкционише неовлашћена иступања својих припадника у јавности и изношење нетачних чињеница. У овом случају реч је о поштовању закона, за шта се, надамо се, залаже и Фонд за хуманитарно право.

Душебрижнички ставови и покушаји да се дисциплински поступак повеже са сведочењем пред Хашким трибуналом, осим што су нетачни, показују и дозу неприципијелности у вези са поштовањем закона.

Конечно, постаје излишна свака полемика са појединим институцијама које, у последње време, као да своју сврсисходност покушавају да оправдају неаргументованим нападима на Војску Србије и тиме задобију простор у медијима. ■

ОБЕЛЕЖЕН ДАН НОВИНСКОГ ЦЕНТРА "ОДБРАНА"

ИЗВОР ПОУЗДАНЕ ИНФОРМАЦИЈЕ

Само у протеклој години магазин "Одбрана" цитиран је у медијима више од 150 пута, а највреднија признања за наш рад добили смо од колега новинара који прате систем одбране земље и којима је ова новина постала незаобилазно штиво, неретко и извориште идеја за нове теме, анализе и истраживања

Присутство великог броја гостију, међу којима су били министар одбране Зоран Станковић и начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош, доживљавамо као подршку у настојањима да испунимо мисију и задатке које смо зацртали пре скоро годину дана, када је изашао први број наше новине, рекао је потпуковник Славољуб

Марковић, директор и главни и одговорни уредник "Одбране" на почетку свечаности одржане 24. јануара у Дому Војске Србије, поводом Дана Новинског центра "Одбрана". Он је додао и да је у почетку један од најважнијих задатака био да магазин постане новина којој се верује, због тога што у јавности износи проверене, тачне и поуздане информације, што смо, надамо се, и постигли.

■ МЕДИЈСКИ АСПЕКТ ОДБРАНЕ

У свом поздравном говору министар одбране је рекао да је "Одбрана" озбиљна и објективна новина коју читају припадници система одбране, али и они изван њега: "У свеукупној реформи система одбране медијски аспект веома је важан а Министарство одбране, преко Управе за односе са јавношћу, у свакодневном контакту са новинарима жели да јавности обезбеди правовремене и адекватне информације о раду Министарства. Желимо да заинтересујемо релевантну јавност за одбрамбену проблематику јер тиме утичемо на подизање свести о томе колико су реформа система одбране и чланство у Партнерству за мир значајни за целокупну транзицију друштва и придруживање Европској унији. Грађани Србије треба да буду свесни да је Војска покретач, а не кочничар тог процеса", рекао је министар Станковић.

На свечаности су додељена признања најуспешнијем спортисти и спортској екипи Војске Србије у 2006. години, најуспешнијем новинару и сараднику магазина "Одбрана".

НАГРАДА ИВАН МАРКОВИЋ

Посебно место у свечаности којом смо обележили Дан Новинског центра "Одбрана" имала је промоција новинарске награде која ће носити име нашег колеге Ивана Марковића, чије се новинарско перо прерано зауставило 2003. године.

Награда ће се додељивати за прилог о Војсци Србије и систему одбране објављен у току године у домаћим штампаним и електронским медијима, а за 2007. биће додељена на свечаности 24. јануара 2008. Верујемо да ће тако новинари који прате активности у систему одбране бити додатно мотивисани за још квалитетнији рад.

Потпуковник Зоран Миладиновић,
најуспешнији новинар

Александар Мутавић – најбољи
сарадник у 2006. години

Жири којим је председавала наша најбоља атлетичарка Оливера Јевтић, за најуспешнијег спортисту изабрао је кикбоксера Драгана Мићића, потпоручника у Специјалној бригади. Пехар му је уручио троструки победник у нашој акцији алпиниста Драган Јаћимовић, док је најбољег спортске екипи у 2006. години, подбранској екипи Војске Србије "Небеске видре" пехар уручио министар Зоран Станковић.

Потпоручник Драган Мићић, најбољи
спортиста Војске Србије у 2006. години

жене су и његове репортаже са југа Србије, из Копнене зоне безбедности и из косовско-метохијских српских енклава. У протеклој години Зоран Миладиновић се потврдио и на научном плану, стекавши титулу магистра књижевности. Награду му је уручио заступник начелника Управе за односе са јавношћу потпуковник Зоран Пухач.

Најбољем сараднику магазина "Одбрана" у 2006. години др Александру Мутавићу награду је уручио главни и одговорни уредник магазина потпуковник Славољуб Марковић. Лекар, специјалиста за ухо, грло и нос, Александар Мутавић показао је да се одлично разуме и у наоружање, анализирајући његово коришћење у актуелним ратним сукобима у свету. Током протекле године бавио се искуствима из ратова у Чеченији и Авганистану, утемељујући рубрику у нашој новини у којој смо објавили занимљива искуства са светских ратишта.

Поводом Дана наше куће у малој галерији Дома Војске отворена је изложба карикатура сталног сарадника "Одбране" Николе Оташа, који је само у 2006. години добио девет међународних награда за карикатуру. ■

■ НОВИНАР И САРАДНИК ГОДИНЕ

За најуспешнијег новинара у 2006. години колегијум главног уредника магазина "Одбрана" прогласио је потпуковника мр Зорана Миладиновића, дописника из Ниша. Он се у магазину "Одбрана" током 2006. године посебно бавио кључним темама реформе војске и система одбране, затим истраживањима важних питања за правилно и безбедно функционисање војне организације и појединим актуелним темама које се односе на последице ратних дејстава на овим просторима. Запа-

Свечаности у Централном дому Војске присуствовале су
бројне високе званице и гости

С. САВИЋ
Снимили Д. БАНДА и Г. СТАНКОВИЋ

БЕЗ НОВИХ
ВЛАСНИКА

Велика очекивања, па и неке одушевљене најаве како ће реализацијом Мастер плана, у финансијском смислу ствари кренути набоље за Министарство одбране и Војску, после првих шест месеци примене тог плана, сада ће морати да спласну. Јер од великих продаја тзв. војне имовине, за сада је веома мало тога и остварено у пракси. Зашто?

Начелник Управе за инфраструктуру Министарства одбране пуковник мр Веселин Шпањевић, дипломирани грађевински инжењер, на почетку каже да није задовољан динамиком реализације онога што је прецизирано у Мастер плану, а који је, подсећамо, јуна прошле године усвојила Влада Републике Србије. Реч је о 447 непокретности и комплекса које користи Војска, односно Министарство одбране, а који су проглашени неперспективним за њих.

Наиме, како је предвиђено тим планом, ове Војсци непотребне непокретности требало је, по тржишним условима, или заменити са локалним самоуправама за војне станове, или путем тендера продати заинтересованим трећим лицима. Међутим, иако је у почетку било охрабрујућих наговештаја да ће се реализацијом Мастер плана брже решити проблеми у ВС и МО, а самим тим и материјално поспешити реформа одбрамбеног система, више од шест месеци после почетног заноса, изгледа да је негде нешто – запело и стало.

Био је то повод да упитамо пуковника Шпањевића шта се догађа са реализацијом Мастер плана, који га проблеми прате и зашто се до сада, од предвиђеног, мало тога и – продало?

– Мало се, у почетку, исхитрено најавило шта би све требало продати или разменити, по тржишним критеријумима, од војне непокретне имовине, прошле године. По том плану требало је поменути непокретности

најпре понудити локалним самоуправама и институцијама које раде са средствима у власништву државе. У том смислу упутили смо више од 70 дописа општинама које су се, после тога, изјашњавале о нашим понудама. И, све су општине биле заинтересоване за војне непокретности, али је проблем био у томе што нису имале или шта конкретно да размене (станове) или да то плате – каже начелник Шпањевић и прецизира да су и саме локалне самоуправе биле затечене том ситуацијом јер за то у својим буџетима нису имале планирана средства.

■ ЗАСТОЈ ОДЛАЖЕ РЕШЕЊА

Према речима начелника, једино је Суботица, у свом прошлогодишњем буџету, планирала део средства за ту намену. Тим поводом делегација Управе за инфраструктуру Министарства одбране разгледала је понуђене станове у Суботици и евентуална замена тих непокретности сада је у процедури.

Саговорник напомиње да је у Горњем Милановцу Дом Војске размењен за десет станова, али да та општина до сада још није испунила своју обавезу, тако да се сада тражи излаз из такве ситуације. Рок за размену непокретности вероватно ће бити продужен до новембра ове године, па остаје да се види да ли ће општинари испунити своје уговорене обавезе према МО.

– Недавно смо министар одбране Зоран Станковић и ја били у Гроцкој, где је у насељу “Клуз” започета и прекинута

Веселин
Шпањевић

градња око 140 станова, од укупно 560 планираних. Општина је заинтересована да Министарству прода те станове, али будући да Мастер план не предвиђа куповину, већ само размену непокретности, те да општина Гроцка има и обавезу да докаже шта је, заиста, у свему томе њено власништво, склапање тог посла је у процедури. Другим речима, за сада, морам то отворено да кажем, немамо готово ниједну озбиљну понуду за размену од наших општина – напомиње Шпањевић.

Он каже да је непосредном погодбом недавно продат војни комплекс у Угриновачкој улици у Земуну ПТТ Србији за око 340 милиона динара. Тај новац ће, према закључцима Владе, најпре бити евидентиран на уплатном рачуну буџета Републике Србије и, како очекују у тој управи, ускоро и пренет на рачун МО, мада је и раније пребацивање средстава ишло веома споро. Од тог новца, пошто

је у МО формирана комисија на челу са државним секретаром, десет одсто ће ићи за социјални програм, а од осталог дела 60 одсто за набавку војних станова, док би се остатак употребио за модернизацију и опремање Војске.

– Међутим, ми смо у обавези да најпре од тог добијеног новца финансирамо започету изградњу војних станова. Подсетићу само да је на Бежанијској коси још давне 1991. године започета изградња војних станова, за које је око 400 професионалних припадника Војске, пре шест-седам година, добило правоснажна и извршна решења, али се, ето, до данас нису уселили, јер ти станови нису готови, а неки нису ни по-

РЕВАЛОРИЗАЦИЈА ЗАЈМОВА

Слободан Димитријевић

Начелник Одељења за планирање, изградњу и одржавање непокретности у Управи за инфраструктуру МО пуковник Слободан Димитријевић, дипл. грађевински инжењер, каже да је у последње време на адресу Кабинета министра одбране стигло много представа, али и тој управи и Српској банци, а поводом знатног повећања отплатних рата на име зајмова које су запослени у Војсци и МО добили

за решавање стамбеног питања.

– Реч је о зајмовима који су добијени на основу *Правилника о начину и критеријумима за давање станова у закуп и додељивање стамбених зајмова за решавање стамбених питања запослених у СМО и ВЈ* (СВЛ број 18 из 1995. године). Тим правилником, у члану 67, прописано је да се месечне рате за отплату зајма усклађују у шестомесечном обрачунском периоду са кретањем просечне уговорене цене изградње квадратног метра стана. Међутим, како је наведеним чланом прецизирано, та промена и усклађивање коефицијента не сме да буде већа од висине раста просечне нето зараде у

привреди Републике Србије за обрачунски период. Сваки уговор о додели зајма је дефинисао ову обавезу. Проблем је, међутим, настао тако што од 2000, готово седам година, није вршена ревалоризација коефицијента за отплату зајма тако да су месечне рате и остатак дуга остали непромењени. Нелогично је било и то да онима који су откупљивали стан стално расте и рата и дуг, а да онима који су узели поменути зајам месечна рата све време стоји у месту. Зато је формирана комисија која је преиспитала целу ту ствар и закључила да се ова грешка мора исправити и да се месечна отплатна рата мора редовно ревалоризовати у шестомесечном обрачунским периодима. Од Републичког завода за статистику прибављени су сви поменути релевантни званични подаци тако да смо могли да извршимо ту корекцију коректно и израчунамо који је то сада стварни коефицијент за Београд, Нови Сад и Србију. То повећање месечне рате зајма је, међутим, врло негативно изненадило наше колеге, по нашем мишљењу неоправдано. Значи, они су последњих шест-седам година плаћали исту рату зајма и сада је дошло време да се то исправи за убудуће. Тако су сада месечне рате за, рецимо, Београд повећане за 35 посто, за Нови Сад 52, а у Републици за 70 посто. Те измене смо доставили Српској банци 2. новембра прошле године, а она врши услуге за потребе Министарства одбране, тако да ће укупно 543 корисника ових стамбених зајмова од сада морати да плаћају ревалоризоване месечне рате што би било у складу са закљученим уговорима о додели зајма и према наведеном правилнику – каже пуковник Слободан Димитријевић.

Милован
Остојић

Начелник Војнограђевинског центра "Београд" потпуковник Милован Остојић, дипл. грађевински инжењер, поводом недавног повећања закупнина за станова које користе професионални припадници МО и Војске Србије каже:

– До јуна 2006. године месечне закупнине за станове који су у стамбеном фонду МО и Војске одређивао је Савет министара тада-

шње државне заједнице СЦГ. Закупнина се одређује тако што се множи површина стана са бројем бодова и са одређеним коефицијентом. Војнограђевински центар "Београд" одређује само површину стана и број бодова, и то је фиксни параметар. Међутим, од јуна 2005. одређивање тих закупнина прешло је на републички ниво, па се и висина тих закупнина сада одређују на основу коефицијента за израчунавање месечне закупнине за коришћење станова које утврђује министар за капиталне инвестиције Републике Србије.

Од 1. јула 2006. коефицијенте за израчунавање висине месечне закупнине за коришћење стана у друштвеној, државној и својини грађана Србије одређује поменуто министарство, што је и објављено у "Службеном гласнику РС" број 82 од 29. септембра 2006. године. Другим речима, за стан од око 67 квадрата из стамбеног фонда МО закупнина је децембра 2005. износила 1.733,72 динара, да би се крајем тек минуле године повећала на – 4.563,57 динара. То повећање коефицијента, од једног до другог децембра, износило је 163 посто, што значи да су закупнине поскупеле укупно 2,63 пута.

Потпуковник Остојић прецизира:

– Реч је о око 6.000 корисника тзв. војних станова у Србији и треба рећи да смо ми, као извршни орган, само дужни да спроводимо закон и прописе Републике, за шта је, у овом случају, надлежно Министарство за капиталне инвестиције које, иначе, два пута годишње и одређује висину тог коефицијента. Повећање закупнине за гараже такође се утврђује у складу са повећањем коефицијента, при чему су само за један месец, у периоду јун–јул 2006. године, закупнине повећане за 34,77 посто, а гаража у саставу стана за још 20 посто, тако да данас имамо велики број захтева за враћање гаражних места и гаража, што јасно показује да закупци више не могу то да плате. Поента целе ове приче је у томе да Управа за инфраструктуру МО није својевољно подигла цену ових закупнина већ да се то догодило због усаглашавања са републичким прописима.

чели да се граде, па ћемо прво морати то да финансирамо – објашњава пуковник Шпањевић и додаје да се од новца од продаје војне некретнине у Угриновачкој улици може финансирати тек око 25 одсто станова на Бежанији.

■ "ПРЕБИЈАЊЕ" ДУГОВА

Питамо за зграду у Катанићевој 15, односно да ли је истина да ће њу купити ЕПС?

– Истина је да се ЕПС недавно појавио као потенцијални купац целог комплекса у Катанићевој улици у Београду, који износи око 16.000 квадрата. Својевремено је тај комплекс требало да купи једна америчка фирма за 16 милиона евра, али је све пропало зато што сам процес те компензације није био довољно транспарентан... После тога била су расписана два тендера за исту локацију, али се на њих нико није јавио. Процена Пореске управе је тада била да тај комплекс вреди 23 милиона евра. Сада имамо озбиљног купца са јасним намерама. ЕПС је за комплекс у Катанићевој понудио 18 милиона евра, с тим да се део плати "пребијањем" дуга. Чак су нам за тај дуг понудили и попуст од 15 одсто. Међутим, у последњи месец и по дана ти разговори су застали. Зашто, тешко је рећи, мада се наш дуг према ЕПС-у, у међувремену, смањило на свега сто милиона динара, што јесте велики новац, али у суштини мали када је реч о вредности нашег комплекса. Углавном, ти преговори са ЕПС-ом су за сада стали – каже начелник Управе за инфраструктуру МО и додаје да, упркос свим проблемима, они и даље припремају документацију за тендере.

Према речима Шпањевића, они већ сада имају уговорену изразу 106 лиценционих елабората, а у току је уговарање још њих 92, који ће бити достављени Републичкој дирекцији за имовину.

– Ових дана ће у листу "Политика" бити објављени тендери за продају наших 17 пословних простора, од тога 13 у Београду, један у Новом Саду, један у Смедеревској Паланци, два у Бачкој Тополи и четири војна комплекса: "Ушће" код Краљево, један у Белој Цркви, односно тамошњи Дом Војске за који се, после првог неуспешног, сада расписује нови тендер, комплекс "Улица шесте личке" Коцељева и комплекс "Село Мислођин" код Обреновца.

На крају, питамо пуковника зашто је тако мало интересовање за војне непокретности? Да ли су, можда, процене вредности тих непокретности Пореске управе високе или је нешто треће по среди?

Пуковник Шпањевић одговара:

– За то постоје два разлога: ово што је до сада од војних непокретности било на тендерима није било превише атрактивно за купце. И, друго, пословни простори који су до сада нуђени, изгледа да су били прецењени. Трећи разлог, по мом мишљењу, не постоји.

Било како било, велика очекивања, па и неке одушевљене најаве како ће реализацијом Мастер плана, у финансијском смислу, ствари кренути набоље за МО и Војску, после тих сазнања, вероватно ће спласнути. С друге стране, застој у том великом послу имаће за последицу, сасвим сигурно, успоравање и реформе Војске и целог одбрамбеног система, док ће за војне бескућнике то значи само продужавање агоније и бесперспективности која, опет, не може трајати бесконачно.

Хоће ли наредни период за реализацију дела Мастер плана бити повољнији за Војску и МО, остаје да се види. Оно што је за сада евидентно јесте то да се тај план прошле године није прославио и да зато треба уложити и додатно знања и труда како би се, мање-више, цела ствар покренула са садашње мртве тачке. ■

Душан МАРИНОВИЋ
Снимио Горан СТАНКОВИЋ

УКЛАЊАЊЕ ЗАОСТАЛИХ МИНА

На територији општина Бујановац и Врање на југу Србије, специјалне екипе Министарства одбране Србије почеле су 18. јануара да уклањају мине и касетне бомбе заостале из бомбардовања НАТОа 1999. године.

Шеф Одсека за одбрану у Бујановцу Алија Аслани рекао је агенцији *Бета* да ће екипе Министарства одбране обићи атаре села Ђорђевац, у општини Врање, и села Српска Кућа и Осларе, у општини Бујановац, где су примећене веће количине заосталих мина и касетних бомби.

На подручју општина Бујановац, Врање и Прешево регистровано је више локација, на неколико десетина хектара укупне површине, на којима је откривена већа количина мина и бомби.

Осим Министарства одбране, у пословима уклањања убојних средстава учествује

и невадна организација Норвешка народна помоћ.

Начелник радиолошке заштите београдског Института за медицину рада Радомир Ковачевић изјавио је да је, после бомбардовања НАТОа 1999. године, повишена радијација утврђена на 112 места у Србији и Црној Гори, "иако званичници НАТОа, у извештајима до којих смо дошли, многе од тих локација не помињу, док за неке тврде да на том подручју нису коришћене бомбе са осиромашеним уранијумом". Он је нагласио да су обављена испитивања (после 2001. године) "на четири групе официра Војске Србије и Црне Горе, на две групе у којима је био 41 грађанин на југоистоку Србије, на висоравни код места Штрпци и у околини Новог Пазара", те да је, међу прегледанима, "уочен пораст малигних обољења – као директна последица озрачења". ■

РАДНИЦИ КРУШИКА НИСУ ОЗРАЧЕНИ

Начелник радиолошке заштите у београдском Институту за медицину рада "Др Драгомир Карајовић", Радомир Ковачевић изјавио је да четворо радника ваљевског "Крушика" није било озрачено осиромашеним уранијумом. Он је на конференцији за новинаре прецизирао да су анализе, прегледи и испитивања потврдили да код радника, за које се сумњало да су озрачени, "нису уочене ни најмање аномалије", али да су за мај ове године заказани контролни прегледи – "за сваки случај".

Генерални директор "Крушика" Јован Давидовић поновио је, такође, да су у "Крушику" ракете са осиромашеним уранијумом биле прописно упаковане у сандуцима са оловним ојачањима, те да су у бетонском бункеру "биле прописно складиштене". ■

ИЗВОЗНИ ПЛАНОВИ "ПРВОГ ПАРТИЗАНА"

Фабрика муниције "Први партизан" у Ужицу и белгијска фирма "FN Herstal", позната по производњи наоружања и војне опреме, споразумели су се о десетогодишњој заједничкој производњи и пласману, изјавио је Танјугу директор ужичког предузећа Добросав Андрић.

"Први партизан" ће ове године испоручити партнеру у Белгији стрелачку муницију, која одговара стандардима НАТОа, у вредности око два милиона евра, а планирано је да извоз у наредној години буде утростручен.

Ужички оружари лане су извезли 95 одсто укупне производње стрелачке, ловачке и спортске муниције, у вредности 35 милиона долара.

Ужичка фабрика, која, поред муниције, производи и алате и опрему, намерава да, због економичнијег пословања, измести производњу из подземних просторија у надземне хале, што ће коштати 3,5 милиона евра. ■

САНАЦИЈА ТЕРЕНА У ЋУПРИЈИ И ПАРАЋИНУ

Специјализоване екипе Министарства одбране и Војске Србије, формиране за претраживање, проналажење, обележавања и уништавање неексплодираних убојних средстава (НУБС), наставиле су радове на санацији терена на територији општина Ћуприја и Параћин.

На територији двеју општина укупно су пронађена 7.044 комада НУБС, уништено је 6.639, а обележено и припремљено за уништење 405 комада.

Површински је претражено 495 хектара обрадивих површина и око 40 хектара шумских, што у просеку чини 67 посто укупне површине зоне претраге.

Последњих дана тежиште ангажовања екипа за санацију терена било је на ужој зони око центра експлозије у општини

ИСТРАЖНЕ РАДЊЕ ПОВОДОМ ЕКСПЛОЗИЈЕ

Према изјави заменика окружног тужиоца Ђура Благојевића, Окружно тужилаштво у Нишу поднело је Окружном суду захтев за спровођење истражних радњи поводом експлозије у војном магацину код Параћина, која се догодила 19. октобра 2006. године.

Истражне радње требало би да покажу "да ли има довољно материјала за покретање истраге", објаснио је Благојевић, уз напомену да је захтев за покретање истражних радњи покренут "на основу кривичног дела непредузимање мера за обезбеђење војне јединице".

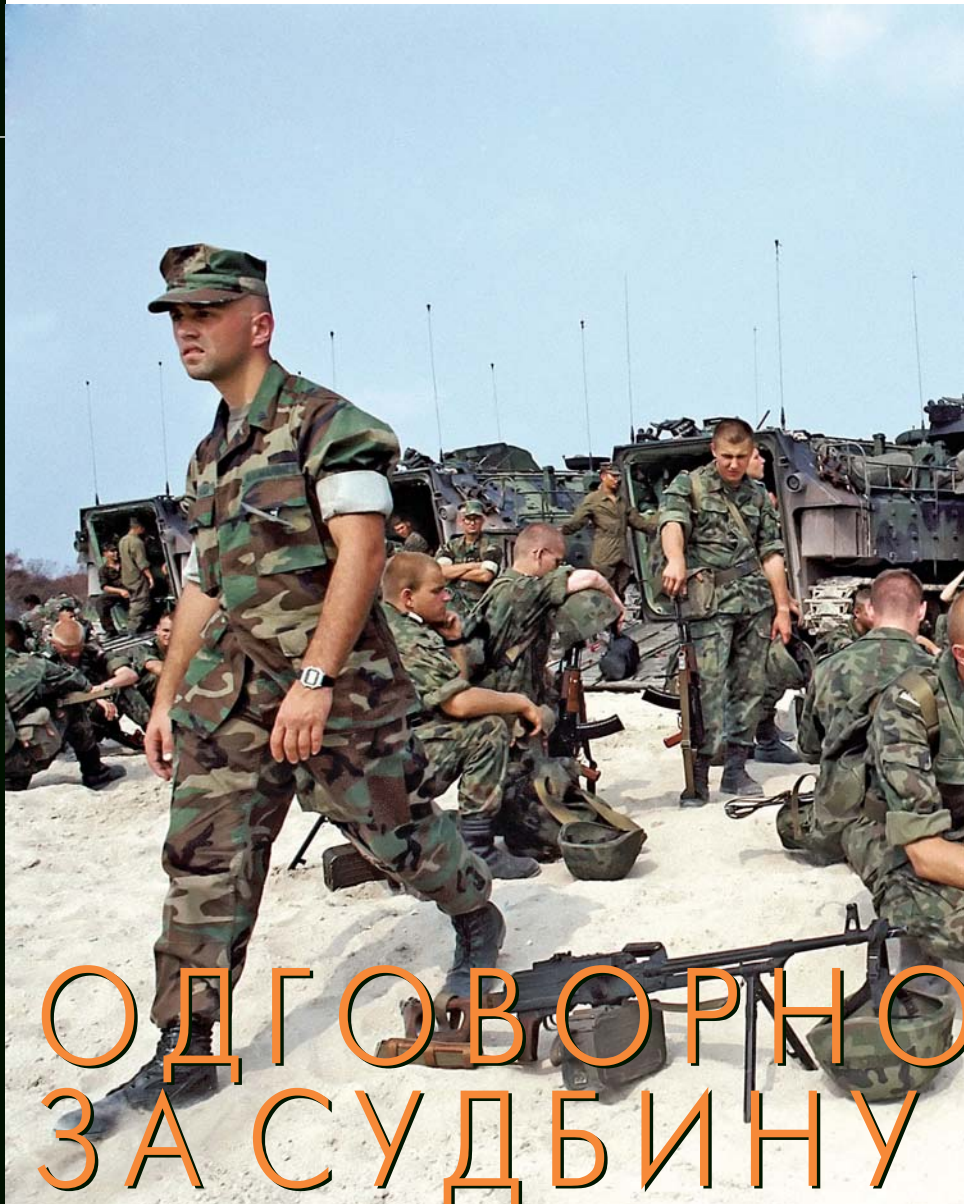
Параћин. Претражен је и очишћен терен у рејону језера, јужно од складишта, уништена су НУБС на затеченим локацијама и у фугасама на привременом полигону за уништавање.

Поред наведених активности, додатне специјализоване екипе Министарства одбране, Техничко-ремонтног завода Крагујевац и Војске Србије наставиле су радове на техничком прегледу и предузимању других мера везаних за неексплодирани убојна средства у складишту. Екипа Војнограђевинске установе Београд наставила је радове на кровним конструкцијама "Параћинских утрина", ради стварања безбедносних услова за изношење преосталих НУБС. ■

ЗАЈЕДНИЧКА
ЕВРОПСКА
БЕЗБЕДНОСНА
И ОДБРАМБЕНА
ПОЛИТИКА

Европска стратегија безбедности је документ који поставља стандарде безбедности који ће важити за Европу у 21. веку. Истовремено, она прописује конкретне кораке на путу ка бољем свету. Заједништво на плану одбране и безбедности један је од најважнијих корака.

ОДГОВОРНО ЗА СУДБИНУ

Семинар о заједничкој европској безбедносној и одбрамбеној политици, одржан недавно у Београду, окупио је припаднике Министарства одбране и парламента Србије који су од аустријских стручњака сазнали најбитније новине у вези са процесом изградње европског заједништва у тој изузетно важној области. Организовање семинара било је део сарадње министарстава одбране Аустрије и Србије током протекле године, и пружило је још један доказ искрене жеље Аустрије да помогне напредак Србије у правцу интеграције у Европску унију.

На првом слајду који је водећи излагач, генерал Манфред Хоенвартер, приказао учесницима била је слика тропске шуме односно џунгле. Као разлог због чега је своје излагање на семинару почео тако, он је навео лично искуство у раду у бриселској администрацији. Као аустријски војни дипломата провео је доста година у институцијама ЕУ, што га је, према његовим речима, навело да о сложеним појавама у међународним односима размишља у метафорама, од којих му се она о ЕУ као џунгли учинила сасвим реалистичном. Приказујући потом слајд на коме се налазе предивни тропски цветови, генерал Хоенвартер је слушаоцима на семинару пренео и своју поруку да се и поред бројних потешкоћа, па и опасности које вребају у оквиру интеракције европских земаља са осталим партнерима у Унији и са светом уопште, на крају може расцветати племенити цвет слоге и братства у заједничким напорима да се запуте ка бољем свету.

■ ОД ЗАЈЕДНИЦЕ ДО УНИЈЕ

Тема о којој су најпре говорили аустријски експерти био је историјат Европске уније, са посебним освртом на њену структуру, заједничке циљеве и развој институција које имају носећу улогу у спровођењу заједничке безбедносне и одбрамбене политике. Низ споразума потписаних још од 1952. године представља данашњи темељ Уније. После почетних договора у Паризу и

ОСТА СВЕТА

Риму, током више деценија, настајале су важне заједничке организације западноевропских земаља какве су EUROATOM, тј. агенција за атомску енергију, или чувена европска заједница за угља и челик, ECSC, која је била прекретница у настојањима Европљана да преко заједничког економског интереса остваре и сарадњу на политичкој равни.

И данас, након што је Европска економска заједница прерасла у Унију, што се десило са почетком важења споразума из холандског града Матрихта, 1. јануара 1993, економија чини базу њеног постојања. Од три стуба на којима почива савремено европско заједништво, најјачи је управо онај који се састоји од трговинских уговора и прописа којима се до детаља одређују производни стандарди и норме пословања унутар ЕУ. Уједињавање у различитости, као мото ЕУ, спровођено је тежишно као употре-

УТИЦАЈ НА ЦЕЛИ СВЕТ

Разоружање, демобилизација и реинтеграција чине први сплет мера које ЕУ жели да спроводи у кризним подручјима, за која се претпоставља да ће бити на већој удаљености од Европе, и преко 12.000 миља. Друга група потеза односила би се на реформу безбедносног сектора у државама ван ЕУ као део борбе против тероризма. За такве активности мора да се створи снажна цивилна и војна структура као подршка политици. Цивилни део тих снага треба да буде способан да у року од месец дана од одлуке Европског савета започне и води до 10 таквих мисија, у блиској сарадњи с војском.

бљвање појединачних економских потенцијала у општем европском контексту, да би се затим тако обједињене економске снаге усмериле на такмичење са светским економским конкурентима какви су САД и Јапан.

УБРЗАЊЕ ОД НИЦЕ

Заједничка спољна и безбедносна политика ЕУ творевина је савременог усложњавања међународних односа, што захтева све више усаглашавања међу партнерима, како би се избалансирао став који ЕУ презентује међународној заједници. Раније, у доба хладног рата, није било много разлога да се европска спољна политика усклађује до најситнијих појединости. Једноставно, у страху од совјетског колоса, Европљани су занемаривали различите углове гледања на одређене кризе. Своју приврженост принципима потврђивала је свака земља понаособ, градећи тако препознатљиву спољну политику, попут Де Голове Француске, која је чак, држећи до свог става, и привремено напустила НАТО. Данашње разлике између европских држава нарасле су чак до граница истинске дипломатске поделе на тзв. Стару и Нову Европу, од којих се прва противи америчкој интервенцији у Ираку, док друга не пита за цену подршке прекоокеанском савезнику.

Сарадња у јуридичким и полицијским пословима остаје за сада најслабији стуб функционисања ЕУ, јер државе нерадо предају своја овлашћења у том, по дефиницији најлокализованијем подручју деловања. Бројне су, међутим, заједничке мисије помоћи државама у ближем и даљем окружењу ЕУ које се труде да реформишу свој правосудни и полицијски систем. Понекад се, као у случају Грузије и Молдавије, упућују читаве специјализоване мисије које и те како помажу тим "ослабелим" државама да поврате владавину права и грађанску сигурност.

Заједничка европска безбедносна и одбрамбена политика убрзање у свом развоју добила је после одржавања састанка у Ници 2003. године. Према речима генерала Хоенвартера, та два аспекта политике имају скоро ембрионални статус, и то унутар заједничке спољне и безбедносне политике као развијеније гране делатности европске администрације. Но, пословично промишљени Европљани нису задовољни таквим "закржљалим" стањем своје одбрамбене силе која их репрезентује у свету у којем се боре са снажним економским супарницима. Поред реалних немалих оружаних изазова, развој заједничких одбрамбених снага је за ЕУ и питање самопоуздања, па и престижа у међународним односима.

МАНЕВАР ИНСТИТУЦИЈА

Да би се постигао напредак на пољу развоја одбрамбених и безбедносних структура, неопходно је усаглашено маневрисање европских институција унутар сопственог делокруга одговорности. Није увек лако помирити различите начине функционисања Европског савета, Европске комисије и Европског парламента. Иако веома моћне, те институције су релативно новијег датума, које тек треба да створе сопствени идентитет као кровну суперструктуру изнад свих европских парламената и влада. То никако не сме да буде командовање институцијама земаља чланица, већ најтешња сарадња.

Европски парламент се још "предомишља" да ли да заседа у Стразбуру као до сада, или у Бриселу где је за њега изграђена нова зграда. Законодавно тело добило је легитимитет откако се његова 732 посланика бирају на непосредним изборима од 1979. године. Међутим, доношење закона о заједничким безбедносним и одбрамбеним активностима није на дневном реду тог тела, јер је сада акценат у одлучивању на друге две европске институције.

Жозе Мануел Барозо који председава Европском комисијом, органом у коме ради чак 27.000 запослених, има тежак посао да са сарадницима припреми предлоге за рад на развоју заједничке

европске политике. Комисија која од почетка 2007. има 27 чланова постављених на период од пет година задужена је и за надгледање спровођења донетих мера. Водећу улогу у том процесу имају извршни одбори Комисије које координирају најразличитије поступке службеника ради спровођења договорене политике.

Како су истакли стручњаци из Аустрије, свачији допринос је драгоцен, али мора се признати да водећу улогу у осмишљавању заједничке спољне политике, па тако и одбране као њеног дела, има Хавијер Солана. Одлуке које он доноси подупрте су на заседањима Европског савета. Заседања министара на највишем нивоу по правилу се односе на састанке министара спољних послова земаља чланица. Министри одбране се не састају да разматрају питања заједничке одбране ЕУ, јер се то сматра саставним делом спољне политике, те они задржавају саветодавну и извршну функцију.

Са семинара о европској безбедносној политици у Београду

■ ГЛОБАЛНИ ИГРАЧ

Европска стратегија безбедности је документ који у наредним годинама тек треба да заживи. Њен циљ је да постави стандарде безбедности који ће важити за Европу у 21. веку. Истовремено, она прописује конкретне кораке на путу ка бољем свету. Заједништво на плану одбране и безбедности један је од најважнијих корака.

Позиција глобалног играча није нова за ЕУ, али после проширења претходних година, добија нов облик. Европа се све више ангажује на међународном плану, бранећи своје вредности и промовишући методе да се до њих и дође. Стари континент никада није био тако напредан, ни тако безбедан и слободан.

Ресурси ЕУ су импозантни. Са око 25% светског бруто националног производа, она плаћа 37% трошкова УН и највећи је светски донатор хуманитарне помоћи. Њених око 450 милиона становника бројније је од становништва САД и Јапана заједно. Војни трошкови чланица ЕУ износе више од 160 милијарди евра. У мировним мисијама УН учествује 17% трупа из ЕУ, а две трећине трупа у Босни и на Косову и Метохији чине европски војници.

Са појавом тероризма као глобалног феномена, безбедносно окружење Европе делимично се дестабилозовало. Наиме, јак је тешко и у уређеним европским друштвима држати под надзором екстремистичке снаге које су све теже препознатљиве. Исламисти, али и екстремна политичка левица и десница, подучили су се новим методама терористичке борбе. Сурфују Интернетом, познају природне науке, говоре светске језике и не одају своје екстремне ставове на први поглед, већ користе демократски вид наступања да доведу у питање сама начела на којима савремене европске државе почивају.

■ ПРСТЕН БЕЗБЕДНОСТИ

Суочена са бројним изазовима ЕУ је у својој стратегији безбедности одлучила да преузме знатан део одговорности за безбедност света у целини. Око 45 милиона људи који годишње у свету умру од глади и неухрањености, сиде и осталих заразних болести, и слабо функционисање држава још више усложњавају безбедносну слику света угроженог тероризмом, организованим криминалом и пролиферацијом свих врста оружја, па и оног за масовно уништење.

Да би се предупредили и ограничили регионални сукоби, ЕУ је, како се наводи у њеној стратегији безбедности, решена да промовише прстен безбедних држава у свом блиском окружењу, на истоку и на Медитерану. Прихваћен је став да никада није прерано да се почне са спречавањем сукоба и претњи. Европска унија ће се залагати за међународни поредак заснован на делотворном мултилатерализму.

Једна од практичних мера у складу са усвојеном стратегијом је постављање представника ЕУ за околна безбедносно интересантна подручја. Координатор пакта за стабилност југоисточне Европе постао је Ерхард Бусек, представник за Јужни Кавказ, Питер Семнеби, а за Блиски Исток, Марк Оте.

Када је реч о циљевима Заједничке европске безбедносне и одбрамбене политике, предавачи на семинару др Томас Мил-

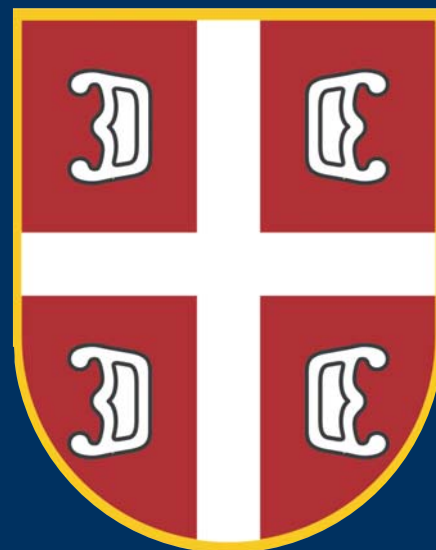
ОРУЖАНЕ СНАГЕ

Концепт борбене групе ЕУ подразумева да оружане снаге морају да буду доступне за акцију у року од пет до десет дана, и да морају да одрже своје запоседнуте положаје од 30 до 120 дана, на удаљености до 6.000 километара од сталне базе. У 2007. години ЕУ жели да оспособи своје заједничке војне јединице из борбене групе за извођење две истовремене операције. Број војника износио би од педесет до шездесет хиљада. Такав циљ се не остварује лако, али како су истакли аустријски официри и дипломате на семинару у Београду, пут ка бољем свету вредан је сваког труда.

ман, пуковник Фриц Шретер и потпуковник Јирген Ортнер нагласили су да их има више и да их је тешко поређати по значају. Превенција конфликта, управљање кризама, повећање капацитета за деловање ЕУ, цивилно-војна сарадња у управљању кризама, само су неки од предмета интересовања људи из струке. Унија нипошто не жели да запостави трансатлантске односе са САД и Канадом, али ни партнерства са Норвешком, Турском и Исландом, земљама чланицама НАТОа које нису у саставу ЕУ. Повеља Уједињених нација остаје прокламовани основни акт на коме се заснива међународно право и од ње ЕУ не жели да одустане. Преко помоћи међународним организацијама као што су УН и Оебс, чине се напори за продубљивање безбедносне интеграције на глобалном нивоу, а у трошковима Оебса, Унија учествује са две трећине износа. ■

Александар АНТИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

ОДБРАНА
СПЕЦИЈАЛНИ ПРИЛОГ 17

ОБЕЛЕЖЈА И ОЗНАКЕ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

СИМБОЛИ ВРАНИНА

ГЕНЕРАЛ-МАЈОР
ПЕТАР РАДОЈЧИЋ
О НОВИНАМА
У ИМИЦУ
ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

ЗАВЕТНА ЗНАМЕЊА

У профилисању новог изгледа Војске усвојена је симболика која јасно показује да је реч о српској војсци. За разлику од периода распада СФРЈ, када је део војника и официра, посебно из резервног састава, био фрустриран, јер су у борбу ишли са симболима које нису препознавали, сада сам уверен да ће новонастале ознаке бити прихваћене као заветни симбол. Важно је да и Војска и народ подједнако разумеју и носе у себи поруку: "Са тим знаком ћу победити".

Новом дану Војске Србије, њеним новим ознакама, заједничким симболима и исходиштима која одређују тај избор, разговарамо са начелником Управе за људске ресурсе Генералштаба Војске Србије генерал-мајором Петром Радојчићем. Та управа, означена као (Ј-1) била је, на нивоу Генералштаба, носилац читавог тог пројекта.

У последњих петнаестак година више пута су мењани називи наше државе и њене војске и одређивани дани њиховог обележавања. Чини се да је политички критеријум при свему томе био израженији од војног и историјског. Дан Војске Србије од ове године је 15. фебруар, духовно одређен Сретењем, уједно и Дан државности Републике Србије. Који су били основни разлози за тај избор?

□ За наше друштво је карактеристично недовољно познавање историје и традиција српске државе. Уобичајени су различити погледи на историјска збивања, њихова политизација, али и инструментализација за идеолошке потребе. Неколико је битних разлога за избор 15. фебруара за Дан Војске Србије. После вишевековног ропства под Турцима, са Првим српским устанком јављају се и први организовани облици оружане силе, који су, неповратно, водили ка стварању српске војске. Управо Први српски устанак представља и зачетак модерне српске државе.

Сретење обједињује идентитете војске и државе, чиме се обнавља њихова најдубља повезаност. Уосталом, чињенице говоре да у модерним државама војска, најчешће, нема свој посебан празник, већ активно учествује у обележавању Дана државности.

Током процеса усвајања датума на основу кога ће бити одређен за Дан Војске Србије било је много предлога, између осталих и 15. јануар 1883, када је донет Закон о устројству војске. Да ли је чињеница да је 15. фебруар и Дан државности била одређујућа, и да ли ће такав приступ додатно објединити идентитете војске и државе, чиме би се обновила њихова најдубља повезаност у српској државној традицији, коју сте поменули?

□ Са новонасталим државно-правним променама покренута је процедура избора новог дана Војске и њених обележја, односно новог визуелног идентитета. За дан Војске, њене команде, јединице и установе, предложиле су 23 датума, што говори о нашој богатој историјској баштини. Свођењу предлога на ужи избор знатно су допринели Војноисторијски институт и Војни музеј, који су аналитички, стручно и детаљно образложили сваки од предлога. Настојали смо да избегнемо да ти датуми асоцирају на било какве негативне аспекте историје, те да одредимо дан који је општепознат и дубоко укоренењен у свест и биће српског народа.

Подсетио бих да војска, у периоду Кнежевине и Краљевине Србије, потом Краљевине СХС/Југославије, није имала свој дан. Наиме, њен идентитет се није одвајао од државног. Након више од пола века, поново се суштински обједињавају идентитети војске и државе.

У самом датуму присутна је и јасна конотација духовног, верског и народног садржана у Сретењу. Питање војске и вере, ако се не варам, требало би да се реши током ове године?

□ Реч је о осетљивом и значајном питању, и то ће бити један од важнијих задатака Управе за људске ресурсе, у другој половини године, након усвајања Закона о Војсци и прописивања новог правила службе. Наиме, вера има знатан утицај на изградњу и јачање морала и основних људских вредности. Када је у тешким, наизглед безизлазним ситуацијама, човек тражи помоћ Бога, узда се у њега. Наша војска је једна од ретких, у којој верници немају институционализоване могућности за изражавање својих верских осећања.

На основу анализираних искустава страних армија и наше традиције, 2000. године је започет рад на стварању услова за увођење и развој верског живота у Војсци. Крајем 2003. године, након што је министар одбране донео одлуку, радни тим је предложио модел за спровођење те иницијативе. Свети архијерејски синод Српске православне цркве прихватио је понуђени модел и изразио спремност да подржи његову реализацију. Такође, представници традиционалних верских заједница подржали су напор Војске да регулише душебрижништво у својој средини.

Како је усвојен Закон о црквама и верским заједницама, предстоји усвајање Нацрта закона о Војсци, чиме се ствара правна претпоставка за наставак рада на целомитом регулисању тог питања.

Одређивањем новог дана војске затварана је својеврсна историјска копча, која додаје садржај чињеници да наша војска после много деценија поново у називу има одредницу Српства. Колико је од иденти-

тета Српске војске, која се у освит Првог српског устанка тек формира, садржано у идентитету Војске Србије?

□ Војска Србије преузима традиције Српске војске из историје модерне српске државе. При том, искључује се дискриминаторски однос према било ком војном искуству српског народа протеклог периода, или било којој историјској околности.

Идентитет Војске Србије, после дужег времена, својим симболима и знамењима, поново сједињује војску, народ и цркву – без икакве политичке конотације.

Које су, осим тог утицаја традиције, основне окоснице новог имица Војске Србије, као израз и одредница овог времена?

□ Имиц војске умногоме зависи од економског напретка друштва и односа државе према њој. У периоду од 1991. до 2001. године били смо у незавидној ситуацији (у материјалном, статусном и сваком другом погледу). Данас је Србија призната држава, окренута сарадњи са светом, спремна и кадра да врати сјај и достојанство српског војничког организовања и деловања. Тако да су окоснице новог имица војске квалитет људског потенцијала: професионализам, образовање, оспособљеност, искуство, спремност за промене, али и повратак традицији и прихватање међународних стандарда. Војска се све више препознаје као део друштва који предњачи у реформама и прихватању међународних стандарда.

Заокруживање нове слике о нашој војсци прати и усвајање њених ознака. Да те ознаке нису само пука промена естетике, већ решења која прате и показују суштинске промене у Војсци Србије, изведене озбиљном реформом, потврђују многе чињенице. Једна од њих је и промена улоге и значаја подофицира.

□ Подофицири су били и остали окосница сваке, па и наше војске. Они имају кључну улогу у обуци и командовању нижим тактичким саставима: одељењима, послугама, посадама, и на њих озбиљно рачунамо и у наредном периоду. Дефинисањем критеријума професионализације створени су услови за целовиту анализу кадра и промену концепта школовања подофицира и њиховог вођења у служби. У свему томе значајна су нам искуства других армија, пре свега француске.

У току је и реализација пројекта изградње подофицирског кора, што само по себи говори о схватању њихове улоге и значаја у систему одбране.

Колико је наш улазак у Партнерство за мир условио усвојена решења?

□ Пријем у Партнерство за мир је, за нашу државу и војску, најзначајнији спољнополитички догађај у протеклој години. То, свакако, утиче на поновну међународну рефирмацију, даљу реформу, безбедност и друге токове, значајне за интеграционе процесе. Међутим, тај догађај ничим није условио усвојена решења.

Ознаке једне војске имају, наравно, сврху представљања, препознавања, али су ту и да би се онај ко их носи идентификовао, поистоветио са тим симболима и, то и јесте улога војске, борио за њих. Сматрате ли да нове ознаке Војске Србије задовољавају и тај критеријум?

– Апсолутно. У профилисању новог изгледа усвојена је симболика која јасно показује да је реч о српској војсци. За разлику од периода распада СФРЈ, када је део војника и официра, посебно из резервног састава, био фрустриран, јер су у борбу ишли са симболима које нису препознавали, сада сам уверен да ће новонастале ознаке бити прихваћене као заветни симбол. Важно је да и војска и народ, подједнако, разумеју и носе у себи поруку: “Са тим знаком ћу победити”.

Каква ће бити динамика њихове примене?

□ Нове ознаке биће приказане у оквиру програма обележавања предстојећег Дана Војске. Иначе, динамички план увођења почео је да се реализује усвајањем тактичко-техничких захтева и покретањем поступка за набавку. Следе расписивање тендера, одабир понуда и закључивање уговора са изабраним произвођачем (до 19. марта). Он ће бити у обавези да до 15. априла произведе ознаке за летњу униформу, како би се до 20. априла извршила дистрибуција свим саставима Министарства одбране и Војске. Са почетком ношења летње одеће понеће се и нове ознаке. Преозначавање зимске униформе биће завршено до краја септембра 2007. године.

Последња набавка униформи и војне опреме покренула је непријатну аферу, које се сви сећамо. Да ли су предузети сви кораци да се тако нешто овога пута не догоди, а да квалитет производа буде сачуван?

□ Квалитет израде уговара се са одабраним произвођачем, и то је у надлежности Сектора за материјалне ресурсе Министарства одбране, који и контролише производ. У протеклој години и по није забележена ниједна афера – о томе се води рачуна. Уверени смо да се надлежни у Министарству, и у овом случају, придржавају прописане процедуре.

Очекује нас прво обележавање Дана Војске са промењеним датумом. Шта је све предвиђено?

□ Поред тога што Војска активно учествује у обележавању Дана државности, планом активности обухваћени су бројни садржаји, који ће, верујемо, изазвати пажњу и

шире јавности. То и желимо – да програм прикажемо што већем броју грађана.

На нивоу Министарства и Генералштаба планирано је да, у Централном дому Војске, промовишемо нове ознаке припадности Војсци Србије и чинове. Репрезентативни оркестар гарде одржаће променадни концерт Кнез-Михаиловом улицом и на Калемегдану; у Војном музеју отварамо тематску изложбу; на отвореном простору биће изведена интервидовска показна вежба и одржаће се технички збор. Поред наведених, ту су и неке протоколне активности: министар одбране и начелник ГШ ВС примиће пензионисане генерале. Предвиђен је коктел за државне званичнике, дипломатски кор, новинаре и друге јавне личности, затим пријем делегације МО и Војске код председника Републике, почасна артиљеријска паљба, полагање венаца на Опленцу, у Орашцу и на Авали.

Многобројне су активности и на нивоу команди, јединица и установа Војске, укључујући спортска такмичења и културно-забавне садржаје.

Војник, униформа, оружје – некако је следећа одредница у низу – битка. И данас се у свету воде многе разнородне и разноврсне битке, видљиве и невидљиве. Стратегија дефинише улогу војске, али занимљиво је чути од Вас шта је то за шта верујете да се данас вреди борити?

□ У области система безбедности, приоритети су јасни. Србија жели да (п)остане значајан фактор стабилности у региону. Верује се да су, након пријема у Партнерство неки од циљева лакше достижни. Јасно је да Војска Србије треба да настави реформу и реорганизовање, оспособљавањем за асиметричне (вишедимензионалне) сукобе и суочавање са глобалним безбедносним претњама. Међутим, морамо и вреди се борити и за: повраћај система вредности, поштовање традиција, духовни препород, промену свести о Војсци као потрошачу пара пореских обвезника и “теорији завере”, по којој је свет против нас. Вреди се борити и за одговарајуће место у међународној заједници и колективном систему безбедности. ■

Драгана МАРКОВИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

СТВАРАЊЕ СРПСКЕ ВОЈСКЕ

САГЛАСНОСТ СА ЦИЉЕВИМА НАЦИОНАЛНЕ ПОЛИТИКЕ

Употреба оружја и народне војске у борби за стварање самосталне националне државе одредила је у српској политичкој култури значај војног фактора и опредељење да се војска развија као народна узданица, која ће једног дана довршити националну мисију ослобођења.

За јачање и осавремењивање Српске војске у свим временима пресудна је била сагласност владарског дома и најистакнутијих политичких чинилаца, те људи на највишим војним положајима, са циљевима националне политике у ближем и даљем периоду.

Ушевно расположење српског становништва Београдског пашалука, у једном тренутку почетком 1804. године превагнуло је на ону страну где се једини излаз још видео у подизању оружја којим би се обезбедили правда и право. Та коначна одлука пала је у Орашцу на Срећење. Био је то тада неизвесан подухват у најсложенијим политичким условима ондашње Европе.

Два пута су Срби са обе стране турске границе садејствовали аустријској војсци у ратовима против Турске током 18. века, упамтили су двадесетогодишњу аустријску владавину над Београдом и северним деловима Србије. Није изbledело сећање да је после Свиштовског мира између Аустрије и Турске било обећано да ће се Београдски пашалук поделити на 12 нахијских *књезина*, са једним "врховним кнезом" као гаранцијом аутономије. Дакле, оно што су имали и за аустријске управе, на шта су били навикли. Ређају се опетовани захтеви Срба султану и жалбе на режим узурпатора. Бојећи се нових устанака, Порта наређује реформе и административне ревизије у Босни, али не успева да их наметне агама и јањичарима у Србији. Срби постављају у више махова скоро 33 захтева, од којих се само њих пет односи на аграрне односе и спахије. Траже аутономију. Траже аутономију као и њихови саплеменци на Темишварском сабору 1790. године од аустријског цара. Срби у Темишвару истичу да народ без аутономије није нација. Одјек европских ветрова. Дух Кочине крајине се живо памти, као и војевање *фрајкора* у Мачви, а преко река је избегло око 50.000 људи – чекају. Велике силе у потаји вуку своје потезе и сагледавају своје стратешке интересе.

СРЕДИШТЕ ДРЖАВНОСТИ

Заједно са оружаном борбом на просторима где су живели Срби полако се развијала и свест где је средиште њихове државности. Појам Србије настаје тек као последица устанка и прерастања борбе за аутономију у оквиру турског поретка у борбу за само-

сталну државу. Тај преображај десио се 1806. године, после великих српских војних победа. Победе над турском војском код Иванковца, Мишара, Делиграда, али и улазак у Београд, дале су устанку међународни значај, он постаје вододелница за ондашње велике силе. Устаници су поразили не само турску војску већ, нехотично, и Наполеона, који ју је опремао и војнички инструкисао да удари из три правца, цара који је свако одступање Турске видео као напредовање Русије. Мада идеолошки савезници, Аустријанци такође зазиру од руских намера. Сами Руси су полуострво радије желели да виде раздробљено, а српски устанак тек као подстицај грчком покрету за ослобођење. Не знајући за правила високе политике, Срби су се још у фебруару 1806. обратили руском цару да их подржи у праву на националну државу у "балканским покрајинама", која би могла подићи војску од 200.000 људи.

Мада готово неписмени и без стручних војних школа, вође устанка и војске правилно цене стратешке елементе у политичком одлучивању, место војске и војне претње на првом месту.

Пораз Српске војске 1813. године уследио је после одбијања да приме услове руско-турског мира. Руси који су сваког часа очекивали упад Наполеона склопили су један, по Србе магловит уговор у Букурешту, 28. маја 1812. године, у коме се гарантовала недовољно дефинисана унутрашња самоуправа и амнестија. Остављено им је да се с Турцима нагоде око величине данка и предаји оружја. Требало је да Турци поново успоставе раније гарнизоне. Хајдучима би се дозволило да побегну у Русију и Немачку. Русија је за чувара српске аутономије одредила Аустрију, државу чији је канцелар давао подршку Турској. На скупштини у Крагујевцу, где су старешине одбациле ову понуду, речено је "да је ова земља припадала нашим прецима и ми смо је нашом крвљу освојили. Ако је Рус обећао Турцима утврђења, мораће им их негде другде дати".

Самопожртвовање старешина и бораца до последњег момента, њихово држање и пред бројнијим непријатељем, Турци ће добро упамтити. И сама помисао да би се то могло поновити терала их је касније на попуштање. Када је плануо поновни устанак 1815. године, били су спремнији на попуштање.

Употреба оружја и народне војске у борби за стварање самосталне националне државе одредила је у српској политичкој култури значај војног фактора и опредељење да се војска развија као народна узданица која ће једног дана довршити националну мисију ослобођења.

Током устанка Српска војска је била народна. Војводе и старешине позивале су сељаке само кад је предстојала борба. Оружје и опрему набављали су сами, или пред битку дотурало однекуд. Уз ту борачку масу по позиву, током прве српске – устаничке државности, постојали су стални одреди увежбаних и наоружаних момака који су за своју службу били плаћени. Звали су их бећарима или момцима, а чинили су неку врсту пратње Војду и осталим кнезовима. Чинили су посаде утврђења и чували границе. Организација је остала једнака током оба устанка.

Вожд Карађорђе

Кнез Милош је после Другог устанка распустио војску, али она није била разоружана. Са том чињеницом – наоружаним народом – рачунале су ондашње и Турска и Аустрија. Овај "швајцарски" систем наоружаних "резервиста" укинуо је тек краљ Милан. Но, инструментализовани деловањем ондашњих радикала, сељаци Тимочке крајине одбијају да предају оружје и дижу буну, коју ће стајаћа војска брзо угушити.

УТИЦАЈ РУСИЈЕ

Деветнаести век је за српску аутономну Кнежевину и, касније, независну Краљевину протекао у дограђивању система народне, али и стајаће војске. Војска се припремала саобразно ондашњим европским искуствима, економским моћима државе и државним – националним програмом који је подразумевао ширење националног нуклеуса на још неослобођене крајеве у којима Срби живе од давнина.

Напору Србије да организује примену стајаћу војску даваће отпор, у различитим видовима, и Аустрија и Турска. С друге стране, без војске, препуштена на милост и немилост турском суверенитету и променљивој политици заштите великих сила, ни већ добијена аутономија није изгледала сасвим сигурна тековина, која се не би могла изгубити у некој ситуацији затегнутих односа међу великим силама. А није се могло без војне организације и војске ни помишљати на даљу борбу за самосталност.

У првом периоду српске аутономије, коју је, после успешног рата са Турском (1827–1829), издејствовала Русија и постала Једренским миром високи покровитељ српске аутономије, та сила је дала печат првобитном развоју српске стајаће војске. Малу војску, почевши од униформе, организовала је Русија по властитом узору. Ак-

тивни официри су били из Русије, уведени су руски закони и егзерцир. У периоду од 1830. до 1836. године формиран су постепено батаљон пешадије, коњички ескадрон и топовска батерија. Тада је у Русију послата и прва група од 12 младића на школовање за официре. Први српски закон о устројству *гарнизонског војинства* донесен је 1838. године. Војска се у тој првој фази свог развоја налазила под надлежношћу Министарства унутарњих дела.

Стајаћа војска Србије имала је крајем 1847. године једва 2.438 официра, стручних припадника и војника. Пешадија је била увећана за још један батаљон од четири чете.

Аустрија није благонаклоно гледала на развој српске државности, па ни њене војске. У првој фази развоја Српске војске није било неких посебних утицаја. Касније, током 1860. године почели су преласци млађих српских официра из Аустроугарске у Српску војску. У њу су долазили и други, махом Словени, лекари, апотекари, инжењери, музичари, али и официри родова. Србија је 1867. донела *Закон о приману страних официра*.

Доминантни утицај на развој Српске војске и војне мисли доћи ће из Француске, а нешто мање из Пруске после њене победе над Наполеоном III. Међутим, у домену теорије, немачки војни писци, који су и даље развијали Наполеонову мисао, биће опште присутни.

МОДЕРНИЗАЦИЈА ПО УГЛЕДУ НА ФРАНЦУСКУ

Са инжењеријом и артиљеријом се више није могло импровизовати. Култу народне војске, који се после устанка поново уздигао учешћем српских добровољаца под Књићанином у рату војвођанских Срба и Аустрије против Мађара 1848, полако се додавала мисао о потреби изображене и модерне војске. Те идеје су промовисали најистакнутији српски политичари и војници тога времена. Будући генерал Миливоје Блазнавац, са својим ратним искуством из 1848. и потоњим школовањем у Бечу и Француској, пренео је Гарашанину идеје о потреби модернизације у наслону на француску школу и одлучујуће утицао да се у Србији отвори Артиљеријска школа (Војна академија). С друге стране, интереси Француза за Србију због Кримског рата доводе до блиске сарадње у подизању Тополивнице и образовања кадра. Тада створене везе довешће до тога да први министар војни у Србији буде управо Француз Иполит Монден (1861–1865), који је као капетан био задужен да 1856. направи темељну студију о Србији. Но, данас би рекли да је прагматичном и технократском приступу кнеза Михаила да војску воде и развијају најстручнији, без обзира на династичке предрасуде, морала претходити смрт старог кнеза Милоша, који је у прогону присталица Карађорђевића после 1858. отерао из земље или у изолацију најистакнутије промоторе модернизације, Заха и Блазнавца међу осталима.

НОВО МИНИСТАРСТВО

Монден је практично устројио ново *Министарство војено*. У његовој компетенцији било је и министарство грађевина или доследно, према француском узору – Јавних радова. Путеви, мостови, водоснабдевање, а касније и железнице, биле су у свим европским земљама најважнији услов мобилизације и ратних операција. Монденова десна рука био је Блазнавац. Руска правила и закони замењени су француским, или су били нешто мало прилагођени српским приликама. Установљени су пензионски фондови за помоћ официрима и подофицирима, реорганизована здравствена служба, унапређено је и коњогојство као предуслов подизања ратне армије, и много штошта другог. Српска скупштина је пре самог доласка Мондена донела Закон о *Народној војсци*. У ту снагу од сто до сто педесет хиљада бораца, са којом Михаило мисли да води

Пред капијама Београда

Погибија Танаска Рајића на Љубићу

времено било краћих периода неслагања, сумње или потпуног раскорка. У временима пресудне доминације политичког фактора у односу на војску и њене потребе, било је повремено тешко прогурати војне наруџбе, па и најнужније приоритете да земља не би заостала за суседним земљама и да би имала перспективну снагу одвраћања и у случају заоштравања односа са великим силама. На примеру Србије се могло пратити на каквим искушењима је једна мала, економски нејака и сиромашна земља, која поред одбране има и других преких потреба.

У традицијама старе српске војске, од којих су неке пренете и у војску Краљевине Југославије, истакнуто место имали су бојеви из Првог српског устанка и личности Карађорђа, кнеза Милоша, Хајдук-Вељка, Танаска Рајића. Једанаести пешадијски пук "Карађорђе", са гарнизonom у Крагујевцу, две део ратова као своју славу славио је подизање Првог српског устанка. Јединице које су носиле на заставама ова имена никада их нису осрамотиле. ■

Др Миле БЈЕЛАЈАЦ
научни саветник у Институту за новију историју Србије

ослободилачке ратове, једино верују Французи, који су имали у рукама извештаје Мондена, али и искуства из својих ратова у Италији, на Криму и Гарибалдијевих похода. Народна војска, сада опремљена и бројнијом артиљеријом, видно је напредовала захваљујући највише управо националном полету.

Искуства ратова 1876–1878. године утицала су на даљи развој српске војске и њено модернизовање. Српски официри су се жалили на наоружање, па и на руско командовање у првом рату (1876). Уочен је недостатак већег броја активних старешина и способних подофицира, али и да су обични војници недовољно обучени. Све то је утицало да се после рата повећа број питомаца у школама, установи шира мирнодопска формација, која би обухватила природни прираштај мушког становништва. Нежељени рат, у који је краља Милана гурнула Аустрија, рат против Бугарске кнежевине 1885. године, дао је нове импулсе. Милан, иако се повукао са престола, постаје командант војске и иницира најзначајнију реформу која ће бити основа формације за ослободилачке ратове 1912–1918. године.

За јачање и осавремењавање српске војске у свим временима пресудна је била сагласност владарског дома и најистакнутијих политичких чинилаца, те носилаца највиших војних положаја са циљевима националне политике у ближем и даљем периоду. У томе је само по-

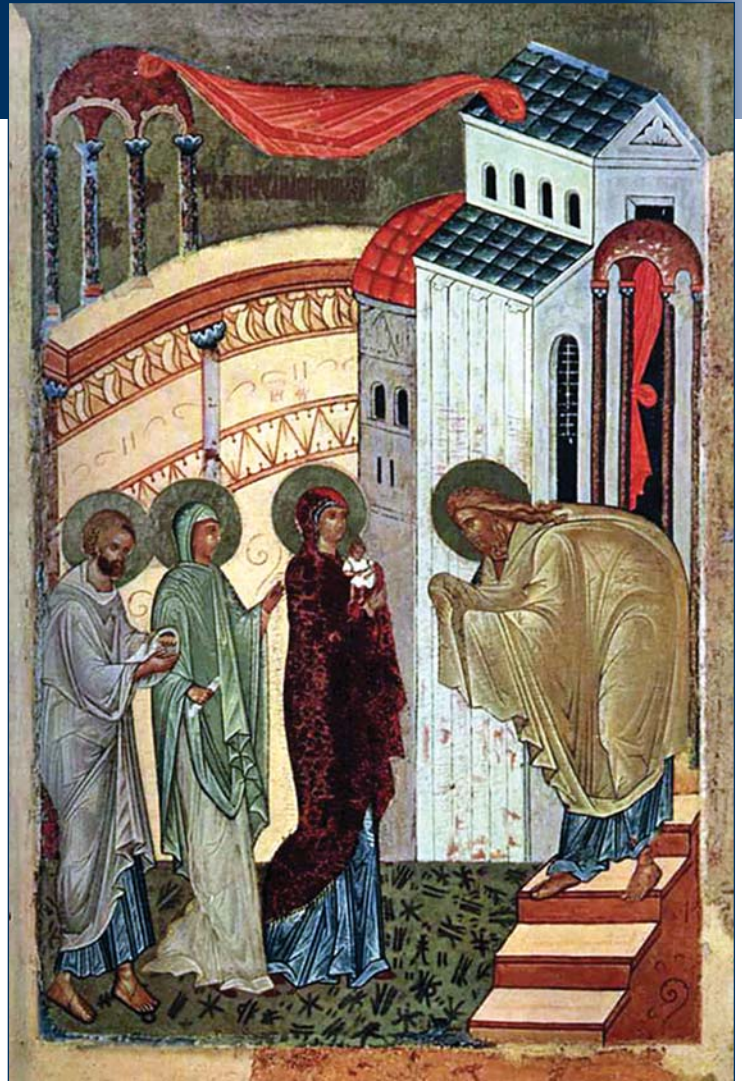

СРЕТЕЊЕ КАО СПОМЕН-ДАН

ДУХОВНА ВЕРТИКАЛА СРПСТВА

Сретење, 15. фебруар – Дан државности Републике Србије, од ове године обележава се и као Дан Војске Србије. Тај датум је 2001. године преузет као почетак стварања модерне српске државе и слави се као национални празник, у знак сећања на Сретење Господње, 2/15. фебруара 1804. године, када је у Орашцу почела борба за коначно ослобођење од петовековног робовања под Турцима, а истог датума, на Сретење 1835. године, кнез Милош Обреновић прогласио је први српски устав, који је сматран за један од најлибералнијих и најмодернијих у Европи тог времена.

анас Србија поново има своју војску, која је престала да постоји 1. децембра 1918. године, када је створена Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца. Војвода Живојин Мишић је још марта 1919. године, престолонаследнику Александру, говорио: "Ја сам дубоко зажалио што смо ми на силу Бога обманљивали некаквом идејом братства и заједнице..." За празник Војске Србије одређен је датум који симболизује почетак стварања нововековне српске државе и слави се као Дан државности.

Може се поставити питање шта је утицало на то да Дан државности буде изабран и за Дан Војске. Чињенице су да српска војска није обележавала неки датум као свој дан – празник; да војске у европским државама не обележавају свој посебан празник, већ активно учествују у обележавању дана државности; да су војни успеси у Првом српском устанку неповратно водили ка стварању српске војске и државе у XIX веку, чиме Сретење симболизује државотворност Првог српског устанка; да се у Првом српском устанку јављају први организовани облици оружане силе бу-

дуће српске државе, због чега се може рећи да празновањем Сретења и Дан Војске обједињује идентитете војске и државе, чиме се обнавља њихова најдубља повезаност у српској државотворној традицији.

СИМБОЛИ ОТАЧАСТВОЉУБЉА

Изабрани Дан Војске више говори о нама него о нашим прецима и значајним догађајима, јер оно што из прошлости одабирамо за своје исходиште показује шта је то што сматрамо да је вредно. Ми имамо на претек примера из прошлости како се стварају, чувају, воле и бране држава и војска. Овог пута смо се определили за спомен-дан који чува успомену на побуну против тираније, на буну која је прерасла у покрет са националним, верским и социјалним захтевима за ослобађање народа од турске власти и феудалних обавеза, ослобађање цркве од притисака исламизације и формирање независне државе одређене да се сврста у круг европских народа. У сазвежђу националних вредности и развоју историј-

ске свести српског народа, Сретење је симбол слободарства, храбрости, пожртвовања, правде и правичности, државотворности, духовности, патриотизма или српски речено – отацствољубља. Данас, као и у тим судбоносним тренуцима, ништа мање нам није потребно духовно осмишљено и облагорођено отацствољубље, које би комбиновало страсну љубав и пожртвовања с мудрој трезвеношћу и осећањем мере.

Прослављање историје представља посебан вид односа према историји, а свој корен има у исконском јединству религије и историје, тачније у меморијалном карактеру хришћанства. Некада су у многобожачкој Римској империји за спомен-дане одређивани датуми великих победа у биткама. Од када је хришћанство постало државна вера, долази до обједињавања спомен-дана и верских празника. Најважнија функција обележавања спомен-дана јесте интеграција – формирање идентитета, зато је празновање било усмерено, првенствено на осећања учесника. Главне празничне форме за јавно обележавање спомен-дана, уз помоћ којих се славиле историја, биле су: Света литургија, свечани говор, историјски списи, свечани играчки и позориште, песме, сећање на мртве – опело, и друго.

Посебно питање је коинциденција да се Дан Војске, осим на Дан државности, прославља и на велики хришћански празник – Сретење. Какав је то верски празник и који је његов смисао, кога Српска православна црква слави 2. фебруара по јулијанском, а 15. фебруара по грегоријанском календару?

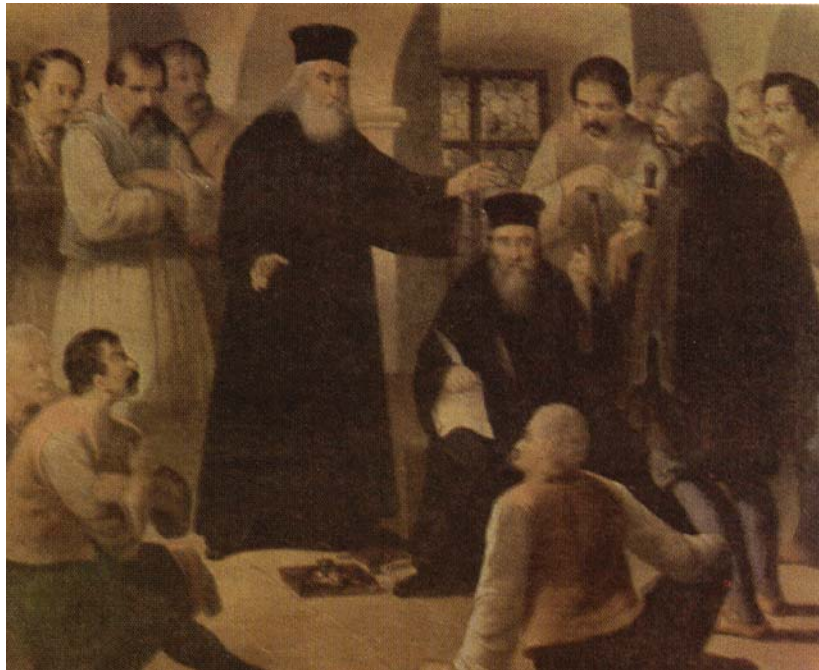
САЗРЕВАЊЕ ДУШЕ

Сретење је празник сусрета, посвећен успоми и духовном сагледању догађаја, када су Јосиф и Марија, четрдесет дана по рођењу Исуса Христа у Витлејему, у складу са тадашњим обичајима донели дете у Јерусалим, у храм, да га ставе пред Господа. Према старозаветном закону свако прворођено мушко дете требало је посветити Господу. У Јерусалимском храму их је дочекао човек по имену Симеон, коме је Дух Свети открио да неће видети смрти док не види Христа Господњег. Када су у храм унели дете Исуса да изврше на њему оно што је уобичајено по Закону, старац Симеон га је узео у руке и рекао: "Сада отпушташ с миром слугу својега, Господе, по речи својој, јер видеше очи моје спасење Твоје, које си уготовио пред лицем свију народа. Светлост, да просвећује незнабошце, и славу народа Твога Израиља."

Православни теолог протојереј Александар Шмеман, објашњавајући дубину смисла празника Сретење, пише: "Шта је радосније од сусрета, од 'сретења' са оним кога волиш? И зар је читав живот човеков ишта друго до – *непрестано ишчекивање сусрета*? И шта је, онда, друго старац Симеон – који је читавог свог живота чекао Светлост што ће обасјати све на овом свету и радост која ће собом преиспунити сав свет – ако не симбол свеколиког узвишеног и предивног ишчекивања човечијег, ако не симбол истинског живота

човечијег? И како је задивљујуће, како је неизрециво добро што су та дугоишчекивана Божја светлост, Божија радост и Божији одговор на ишчекивање човеково били дати старцу Симеону управо кроз Богодете Христа!"

Сретењем је човек живот откривен као предивно сазревање душе која, сазревајући постаје све слободнија и слободнија, све дубља и дубља, све чистија од свега ништавног, сујетног и случајног. Празник Сретења Господњег је празник сусрета душе човекове са Љубављу, сусрета са оним који даје живот и силу да се тај живот преобрази у чекање Бога, закључује Шмеман.

Хази-Рувим и Хази Ђера са устаницима

ИЗВОРИ ПРЕПОРОДА

Према томе, управо та духовна вертикала повезује најузвишеније домете српског народа у духовном, моралном, политичком и сваком другом смислу током читаве српске историје. Повезује традицију српске војске од Стефана Немање, преко краљева Стефана Првовенчаног, Уроша Првог, Милутина, Стефана Дечанског, цара Душана, кнеза Лазара... Узимање за Дан Војске 15. фебруара 1804. не значи и "скраћени поглед на историју". Војска Србије се не одриче и српске средњовековне традиције. С правом академик Драган Недељковић, на страницама овог часописа, недавно упозорава:

"Морамо ићи на извор. Извори су веома важни. Морамо развијати слободан и критички дух, према себи, пре свега. Инсистирам на светосавском духу, јер су ту наши корени највиталнији. А ту су везе пресечене... Ту има и Вукове кривице, он је истањено ту везу са средњим веком, тако да је између модерног времена и средњовековне епохе – провалија. То је трагедија наше културе. Подсетићу вас да су оснивачи наше средњовековне државе били оснивачи наше књижевности, људи културе, више него писмени, прави књижевници: Стефан Првовенчани, свети Сава... А оснивачи модерне Србије – и Вожд и књаз Милош су неписмени. То је страшна провалија".

Схватања Немањића садрже велике идеје, јер су они делали и велика дела, од зависне жупаније стварали су самосталну државу и аутокефалну Цркву, а лидерство на Балкану у политичком и духовном смислу преузимали стварањем царства и проглашењем патријаршије. Критичким и стваралачким прихватањем идеја, веровања и вредности Немањића давао би се допринос препороду српског народа, државе, према томе и српске војске у духовном, идејном и моралном смислу.

У Дану Војске Србије обједињено је у пуноћи духовно, политичко и војничко, па припадници Војске имају разлога да славе и радују се сваком новом Сретењу. Јер као што Иван Иљин пише: "Без војске, која духовно и професионално стоји на потребној висини – отаџбина остаје без одбране, држава се распада и нација ишчезава са лица земље". ■

Пуковник доц. др Борислав Д. ГРОЗДИЋ

ИДЕНТИТЕТ ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

У САГЛАСЈУ СА ТРАДИЦИЈОМ

Суштина Војске Србије се управо и исказује концептом њеног темељног знака – за орла не постоје границе, поштује се српска традиција, а све у складу са војничким врлинама

Наша војска има веома богату историју. У протеклим вековима, као и данас, слободарски дух једна је од њених основних и традиционалних вредности. Уз чињеницу да се Србија увек налазила на раскрсници војних похода, слобода је увек била блиско везана за њену одбрану и за борбу, и често је спомињања уз епитет "крвава".

Из тих разлога и наш народ је стекао одредницу "ратнички", али су у предањима и писаним траговима на првом месту увек биле ратничке врлине. Истицало се да је ратник пре свега племенит, скроман и родољубив, а храброст, силовитост и вођство су се подразумевали и почивали управо на овим врлинама.

Насловна страница у књижном блоку Жефаровићеве "Стематографије", објављене октобра 1741. године

ТЕМЕЉНИ ЗНАК ВОЈСКЕ СРБИЈЕ

Темељни знак Војске Србије симболички исказују њен појам и суштину. Заснован је на форми садашњег грба Републике Србије, са следећим разликама: двоглави орао је представљен ван штита, круна је пропорционално умањена у складу са ознакама на шапкама официра војске Краљевине Србије, испод двоглавог орла налазе се две укрштене војничке сабље.

Суштина Војске Србије се управо и исказује у овом концепту – за орла не постоје границе, поштује се српска традиција, а све у складу са војничким врлинама.

Знак је представљен у форми хералдичке композиције двоглавог белог орла са златним криновима и круном, и са две укрштене сабље које га дефинишу као војну ознаку. Из овог знака произиласе све остале ознаке Војске Србије.

КОРЕНИ ДВОГЛАВОГ ОРЛА

Корени двоглавог орла, као хералдичког симбола, појављују се још у Месопотамији, петнаестак векова пре Христа, као симболи старих религија, пре свега у Заратустрином учењу да у свемиру добри бог светлости ратује са богом мрака. Овакав диполни, дуални концепт је касније присутан у већини религија, попут источњачког јин-јанга, или поделе на земаљско и небеско, материјално и духовно.

У раном периоду Византије, поред чувеног Константиновог стега, као хералдички симбол користио се и једноглави орао, симбол старе римске државне власти. Међутим, у хришћанској религији орао представља знак светог Јована Богослова, писца Јеванђеља и Апокалипсе. Око 10. века у Византији се опет појавио древни двоглави орао, сада као симбол који, према Христовим речима – "Дајте цару царско, а Богу Божје", опомиње на равнотежу између човјевих духовних и материјалних потреба.

Овај тип византијског двоглавог орла са полураширеним крилима и опуштеним перима у хералдици се дефинише као двоглави бели орао у полету, какав је на грбу Републике Србије, односно Војске Србије.

1 2 3 4

Стилске варијанте двоглавих орлова на одеждама средњовековних српских владара и властеле:

- 1 – кнез Мирослав, брат Немањин (фреска из Бијелог Поља),
- 2 – краљ Стефан Првовенчани (фреска из Милешева),
- 3 – краљ Стефан Првовенчани (фреска из Жиче),
- 4 – деспот Стефан Лазаревић (фреска из Манасије).

Двоглави орао на грбу Републике Србије и темељном знаку Војске Србије представљен је са златним кљуновима и канџама, који се у хералдици називају "оружје".

Положај крила, заједно са репом и главама обликују форму крста, као симбол хришћанске вере.

На грудима двоглавог белог орла налази се штит са четири оцила, или по неким изворима четири слова "С", који представља можда најзаступљенији и најпрепознатљивији српски симбол.

Круна је такође изузетно јак и често коришћен хералдички симбол.

Приказана је у пројекцији изнад глава орла, чиме се сугерише да је сам орао крунисан, и позиционирана је централно у односу на вертикалну осу штита и глава орла. Боја круне је златна и украшена је са четрдесет белих бисера, осам плавих сафира и два црвена рубина. На врху круне се налази крст.

Кринови се налазе изнад оба рукохвата сабљи и представљају веома значајан хералдички симбол. Fleur-de-lis (или крин, љиљан, перуника) је карактеристичан у западњачкој хералдичкој школи и везује се за француску хералдику. Оригинално представљен као бели љиљан, у раној хералдици симболизовао је Девицу Марију, и као такав асоцирао на чистоту и светлост. У хералдици флорални прикази, а поготово прикази цвећа, симболизује младост, сунце и представљају лепоту, наду и радост. Србија је крине добила када је Урош Немањић оженио Јелену Анжујску, чиме су се Немањићи ородили са готово свим најмоћнијим владарским породицама Европе.

Котроманићи

Босна и Херцеговина је усвојила грб Котроманића чиме је нагласила своју повезаност са државношћу и вековну традицију. Као симбол, крин нема никакве везе са исламом, и погрешно је на овај начин хералдички тумачити грбове Србије и БиХ.

Југовићи

Хребегановићи

ОЗНАКА ПРИПАДНОСТИ ВОЈСЦИ СРБИЈЕ

Ознака припадности Војске Србије представљена је традиционалним и препознатљивим српски обележјем – штитом са четири оцила.

Овај симбол потиче још од цара Константина Великог (рођен у Нишу 274. године, а царевао од 306. до 337. године). Према легенди, Константин је 312.

године пред битку са римским побуњеницима на небу видео крст и речи: "У овом знаку ћеш победити!" Одмах је ставио златан крст на црвену квадратну заставу и извојевао победу. Тако је настао чувени Константинов стег, државна застава Византије. Битно је напоменути да тада грбови још нису постојали и да су почели да се развијају тек у 12. веку, као идентификациони симболи крсташких трупа.

Константинов стег

Грбови у византијски културни простор стижу 1204. године, када су крсташки освојили Цариград и прогласили тзв. Латинско царство. Основни знаци крсташких

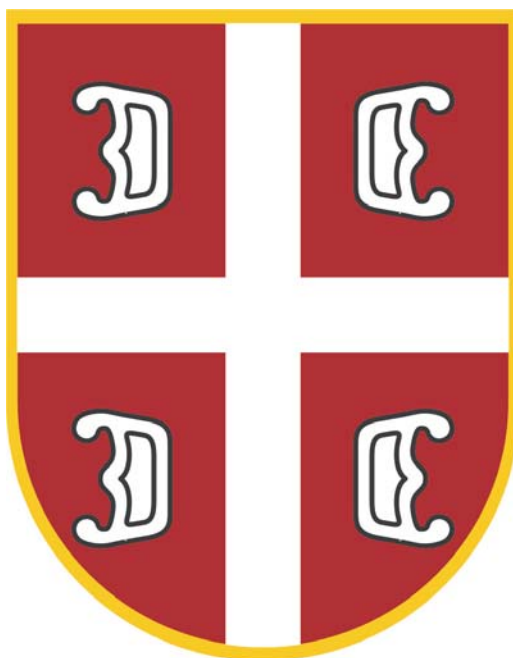
грбова били су штит са крстом и четири фигуре између кракова. Извори наводе да су цареви из француске породице *Kurtne* за грб Латинског царства узели Константинов стег, ставили га на штит и додали му четири златника са крстићима.

Грб Латинског царства – Византија од XII века

Након пада Цариграда *Компини* су основали Трапезнутско царство у Малој Азији, а за грб узели златног дво-

главог орла у полету на црвеном пољу. Године 1261. никејски цар Михаило VIII Палеолог ослободио је Цариград од крсташке окупације и за грб обновљене Византије узео црвени штит са златним крстом и четири златна слова "B" (византијски вита), почет-

ним словом Византије. У хералдици је овај симбол дефинисан као Византијски штит.

Византијски штит – грб Византије од времена Михаила VIII Палеолога

Године 1402. Стефан Лазаревић је од византијског регента Јована VII добио титулу деспота и по угледу на византијски штит узео црвени штит са сребрним крстом и четири знака у облику слова "С", које се у старој српској азбуци и звало слово, почетним словом Србије.

Српски штит – грб Деспотовине Србије од почетка XV века

Управо су то решења која доводе до неслагања међу стручњацима, јер су по неким изворима и византијски и српски штит носили почетна слова својих држава. Тек у XVIII веку је француски хералдичар *Vilton* ова слова прогласио за оцила. Западна хералдика, наиме, није признавала слова у грбу, већ само геометријске фигуре, предмете и слике из природе.

Садашњи штит, и уједно ознака припадности Војсци Србије, истог је полукружног облика, подељен на четири поља белим тј. сребрним крстом, хералдички *argent*. Црвена боја на штиту, хералдички *gules*, симболизује војничку храброст и великодушност. Оцила су беле боје и окренута су ка спољним странама штита.

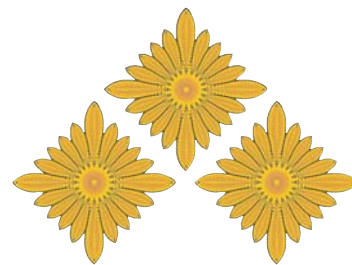
У маскарној варијанти, намењеној за ношење на војничкој униформи, штит је изведен у две боје – црној и тамно зеленој, такозваној *subdued* варијанти.

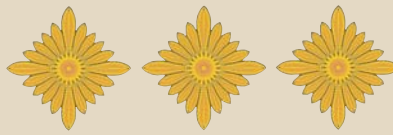
САБЉЕ И МАЧЕВИ

Као хералдички елемент, сабље и мачеви имају исту симболику. Међутим, по неким ранијим изворима мач је дефинисан као "римски мач" и као такав представљао је симбол агресије, освајања и доминације. У доба крсташких ратова и реда темплара, мач је дефинисан и као симбол крста, и на тај начин су правдани ратови у име религије. Касније се религија оградиле од ове симболике, јер је мач ипак био средство којим су узимани животи. Његово поистовећивање са хришћанским симболом није било у складу са религијом.

Са друге стране, сабље су новији хералдички симбол и представљају војничку част. Сечива окренута нагоре представљају спремност за одбрану, праведну борбу.

Осим тога, наши официри по завршетку појединих школа добијају сабље, што је такође непосредан спој са традицијом.

ОЗНАКА ЗА ШАПКУ

Ознаке за шапку службене униформе подељене су у три варијанте, на основу видова: Копнена војска, Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана и Морнарица. Ознаке су израђене у металу, односно у ткању за припаднике Морнарице. У свакој варијанти се налазе три варијације, у зависности од категорије старешина: подофицири, официри или генерали, адмирални.

У основи сваке ознаке за шапку су темељни знак Војске Србије и хералдичка представа прстена, као симбола старешинства. Прстен у хералдици представља симбол савршенства, као геометријски најправилнија форма у природи.

У каснијој фази професионализације Војске Србије, предвиђена је и службена униформа за професионалне припаднике Војске Србије. Тиме ће бити уведена и ознака за шапку професионалних војника, која ће имати све елементе старешинских ознака, сем прстена као симбола старешинства.

Основни елементи ознаке за шапку су подлога (са прстеном, венцем, сабљама и криновима) и двоглави бели орао са круном.

Двоглави орао на варијантама ознаке за шапку службене униформе КоВ представљен је крилима у полету, на варијантама В и ПВО је са раширеним крилима, а на ознакама за шапку Морнарице је темељни знак Војске Србије у горњем делу ознаке.

Венац ознака КоВ и В и ПВО представља војничке врлине преко симболичког приказа флоралних елемената који са једне стране дефинише лавор, симбол славе и победе, односно успеха у миру, док је са друге стране храст, као симбол храбрости и чврстине, односно успеха у рату. Дужина венца је у складу са категоријом старешина, чиме се симболизује одговорност и искуство.

На ознакама Морнарице венац је представљен хералдичким приказом биљке мирта, у складу са категоријама старешина. У средини композиције је прстен са сидром које је обавијено бродским ужетом, као традиционални симбол ратне морнарице (треба напоменути да су два укрштена сидра симбол трговачке морнарице).

Копнена Војска

Подофицир

Официр

Генерал

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Подофицир

Официр

Генерал

Морнарица

Подофицир

Официр

Адмирал

ОЗНАКА ЗА КАПУ

Увођење нове војничке униформе, прихваћени назив теренско-ратне, маскирне униформе, непосредно утиче на нове ознаке за капе.

Већ дуже време је у току провера нове униформе под ознаком М-03, чији су веома значајан део ознаке. Увођењем нове униформе сви припадници Војске Србије, сем јединица војне полиције и Специјалне бригаде, носиће маскирне качкете на којима ће бити аплициране везене ознаке по садржају елемената идентичне са ознакама за шапке, и то у маскирној, односно субдудеј варијанти, у три боје маскирног дезена: црна, тамно зелена и светло зелена.

До фазе увођења нове маскирне униформе, припадници Војске Србије и даље ће носити беретке по досада утврђеном упутству, с тим да ће се на њима аплицирати ознаке у боји, изведене техником веза, и са подлогама у бојама беретке.

Копнена Војска

Војник

Подофицир

Официр

Генерал

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Војник

Подофицир

Официр

Генерал

Морнарица

Морнар

Подофицир

Официр

Адмирал

Начелник Генералштаба Војске Србије генерал-потпуковник Здравко Понош и командант Националне гарде Охаја генерал-потпуковник Стивен Блам

Службена униформа у пројекту преозначавања униформи неће се мењати по кроју и врсти материјала. Динамика организационо-мобилизацијских промена у Војсци Србије подразумева активности до 2010. године, што непосредно утиче на исплативост улагања у нови крој и изглед униформе.

Главни визуелни недостатак актуелне службене униформе припадника Војске Србије јесте непостојање готово никаквих обележја и ознака, сем ознака чина и ленти одликовања. Оваква униформа се не уклапа у савремене трендове, који дефинишу униформу као нешто што приказује професионалну каријеру и индивидуалне квалификације и вештине.

Један од циљева реализације пројекта нових обележја и ознака Војске Србије је управо и превазилажење овог проблема. Предвиђене нове ознаке уградиће се у ново Правило о униформама и замениће постојеће (још из 1989. године), а тиме ће се униформа знатно обогатити.

ОЗНАКЕ ЧИНОВА

Поштовање наше традиције било је основно исходиште у креирању нових ознака чинова ВС, али не и директно пресликавање раније постојећих решења. Прихваћена решења на најбољи начин омогућавају препознавање чинова и категоријама којима припадају. Ознаке чинова ће, са врло малим изменама које сугерише и нови Закон о Војсци, бити у складу са НАТО Stanag 2116 (NAТО Standardization Agreement 2116), који дефинише класификацију чинова по категоријама и рангу у оквиру категорија. Овај стандард је неопходан с обзиром на недавни улазак у Програм Партнерство за мир и на наше све извесније учешће у мултинационалним операцијама.

Чинови су у форми навлака за службену униформу, док су за маскирну униформу представљени платненим плочицама.

Сви називи чинова остају исти, а у новом нацрту Закона о Војсци (члан 15) предложено је укидање чина капетана прве класе и увођење чина бригадног генерала у КоВ и В и ПВО, односно комодора у Морнарици.

Чинови официра и генерала ће се, уместо досадашњих звездица, означавати розетама, дизајнираним по узору на традиционалне розете српске војске. Основни изглед розете је донекле модификован, пре свега редукцијом висине у односу на оригинал. Розете су златне боје, а чинови ће се приказивати постављањем розета у низу код официра, у симетричним паралелним формама на чиновима генерала.

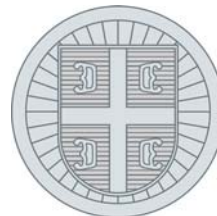
Розета за означавање чинова официра и генерала

И. ПРЕЗИМЕ

Плочица са личном идентификацијом

СЛУЖБЕНА УНИФОРМА

Замена службене униформе предвиђа се у каснијој фази и непосредно је узрокована реорганизацијом Војске Србије и редукцијом бројног стања. Постојећа униформа се у својој основи не издваја од осталих, и уз неке мање интервенције може да парира било којој савременој службеној, или по дефиницији НАТО – “class A” или “service uniforms”.

Дугмад за официрске и подофицирске униформе

Садашња униформа биће много садржајнија уз увођење нових ознака. Такође је у току израда новог правила о униформама Војске Србије, у коме ће се дефинисати начин ношења и осталих ознака и обележја, као што су ознаке јединица, значке завршених школа, обележја појединих институција, одликовања и индивидуалних квалификација. Неки од предлога су и измена поклопаца џепова, који би добили облик као у војсци Краљевине Србије, и увођење тзв. “боја оружја” такође по узору на српску традицију.

Један од битних елемената на службеној униформи, међу осталим новинама означавања униформи Војске Србије су и дугмад. Она ће бити израђена по мотиву ознаке припадности – штит са четири оцила. Дугмад за подофицире су посребрена и патинирана, а за официре, генерале и адмирале позлаћена и патинирана. Приликом дизајна дугмади водило се рачуна о сталним проблемима, као што су груба обрада ерлице што је доприносило кидању конца и отпадању дугмади, као и оријентације дугмета у односу на прорез, како дугмад не би стајала укосо.

Приликом дизајна дугмади водило се рачуна о сталним проблемима, као што су груба обрада ерлице што је доприносило кидању конца и отпадању дугмади, као и оријентације дугмета у односу на прорез, како дугмад не би стајала укосо.

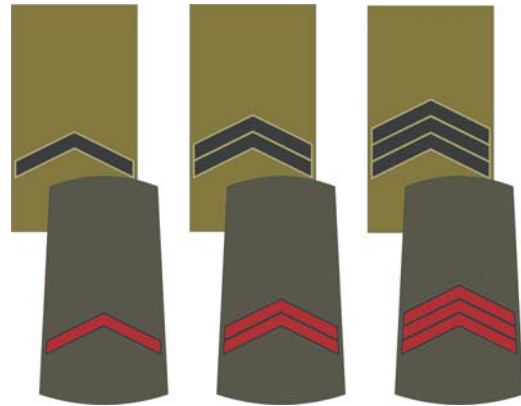

Ознаке чинова

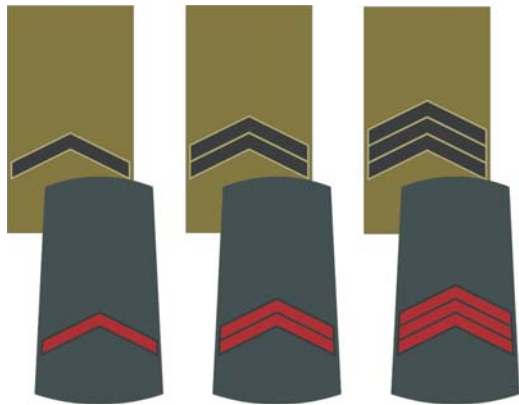
ВОЈНИЦИ

Ознаке чинова војника су за сада израђене само у варијанти за маскирну униформу, а представљени су ширитима црне боје са светло зеленим ивицама. Број ширита зависи од чина.

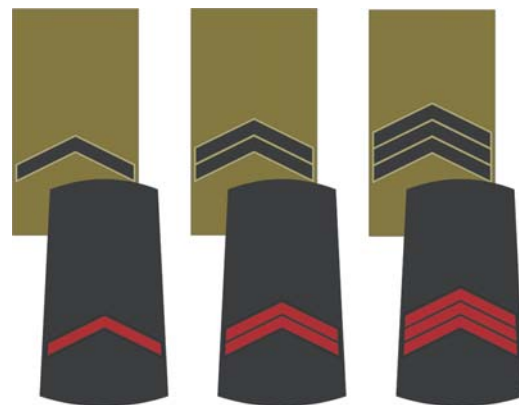
По увођењу службене униформе и за ову категорију професионалних војних лица, чинови војника биће представљене ширитима тамно црвене боје са црним ивицама.

Копнена војска

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Морнарица

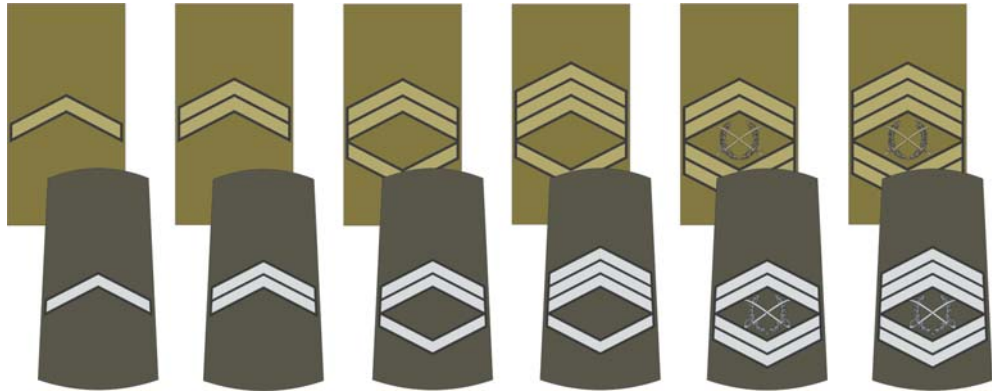

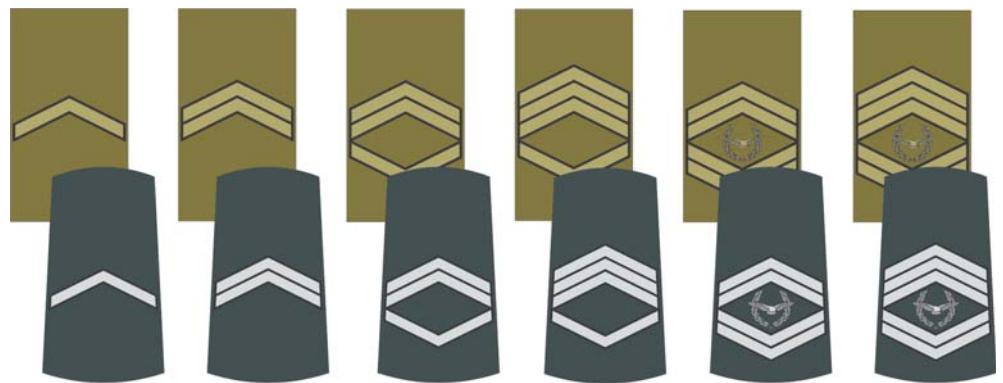
Ознаке чинова

ПОДОФИЦИРИ

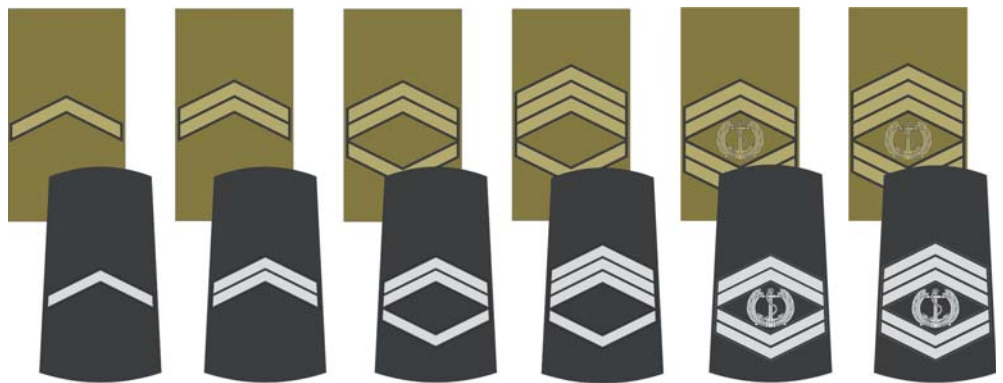
Ознаке чинова подофицира представљене су ширитима сребрне боје са црним ивицама. Преко чинова се види напредовање у служби, и сваки ширит има своје значење.

Копнена војска

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Морнарица

Ознаке чинова

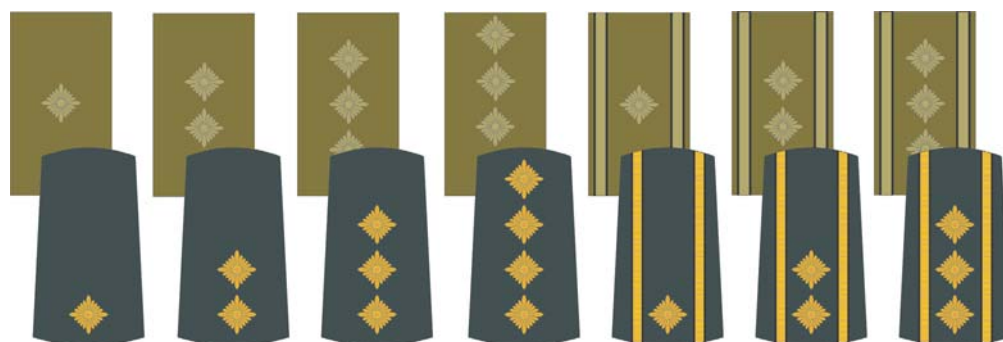
ОФИЦИРИ

Официрски чиновници КоВ и В и ПВО означени су златним розетама, по узору на ознаке српске војске, које су прилагођене и осавремењене. Официри чина мајора, потпуковника и пуковника су, сем розетама, означени и златним тракама на ивицама ознаке чина.

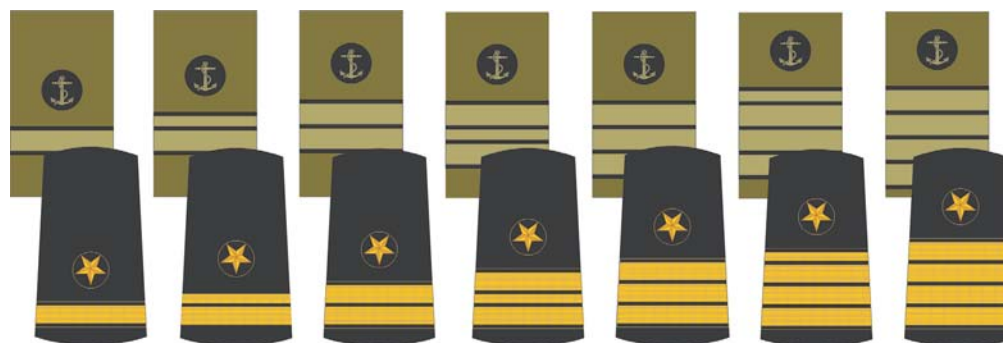
Официрски чиновници Морнарице означавају се навлакама са прилагођеним варијантима досадашњих чиновна, као и на рукавима у складу са досадашњим упутством о ношењу тамноплаве блузе.

Копнена војска

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Морнарица

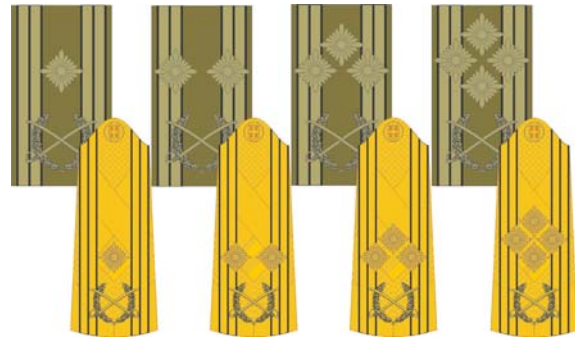

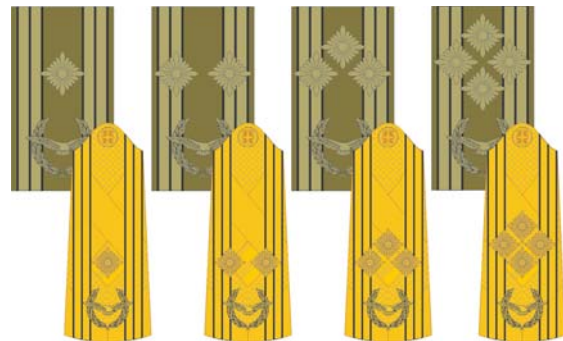
Ознаке чинова

ГЕНЕРАЛИ И АДМИРАЛИ

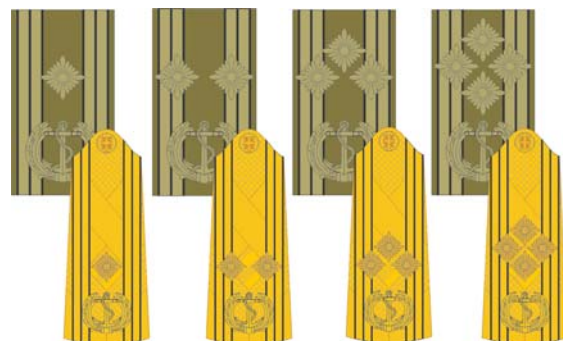
Ознаке чинова генерала/адмирала представљене су класичним еполетама на којима се налази одређена текстура постигнута везом и златном срмом, на коју се аплицирају розете и елементи ознаке чинова генерала КоВ, В и ПВО или адмирала Морнарице. Адмирални, сем наведених ознака чинова, носеће ознаке чинова на рукавима тамноплаве блузе.

Копнена војска

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Морнарица

ЈАЧАЊЕ ПОДОФИЦИРСКОГ КОРА

Једно од системских питања у новој српској војсци је јачање подофицирског кора, што је илустровано изгледом униформе, на којој су све ознаке изведене у сребру. За разлику од подофицирских, униформе официра и генерала имају ознаке у златној боји. Овим се униформа визуелно разликује, али посебна карактеристика су елементи ознаке чина заставника и генерала/адмирала.

Наведене ознаке су по садржају идентичне, с том разликом што су ознаке заставника мањих димензија и урађене у сребрној боји, док су код генерала изведене у златном финишу и нешто су већих димензија. Овим је успостављена категорија тзв. "warrant officer", која има велику улогу у укупном систему функционисања савремене војске.

Мајор Јовица МИЛАК

Копнена Војска

Заставник

Генерал

Ваздухопловство и противваздухопловна одбрана

Заставник

Генерал

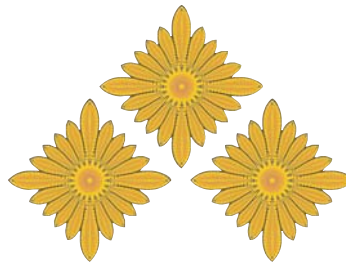
Морнарица

Заставник

Адмирал

МАЈОР ЈОВИЦА МИЛАК

Аутор идејног решења за нове ознаке Војске Србије је мајор Јовица Милак, референт у Управи војне полиције Генералштаба.

У његовом дугогодишњем интересовању за хералдику, графички дизајн и српску војну традицију, исходиште су нашла и предложена решења за ознаке Војске Србије, која су недавно и званично усвојена.

САМОЗВАНИ КУМ

Пошто смо у Регистру удружења грађана уписани под називом Клуб генерала и адмирала Војске Србије (и Црне Горе), решењем од 20. јула 2005. године, сматрали смо да под наведеним именом можемо да комуницирамо са свима у Србији и шире: државним институцијама и функционерима, политичким лидерима, организацијама и удружењима грађана, медијима, војним ветеранима иностраних армија и слично. Зато нам није падало на памет да тражимо "КУМА" који би нас прекрстио у односу на наше име у Регистру.

Али, догодио се преседан. "КУМ" се "неочекивано" јавио и сам наметнуо између Божића и Богојављења и у својој колумни у магазину "Одбрана" број 32 од 15. јануара 2007. године прекрстио нас у "Клуб поражених". А "КУМ" није дугме, тим пре што је самозвани "КУМ" пензионисани пуковник – Љубодраг Стојадиновић. Повод да нас "крсти" тек након годину и по дана је очигледан, али то је традиција и принцип новинарског пера Љ. Стојадиновића. О онима на "Олимпу" пише божанствено, о мртвима и онима који му више нису претпостављени или не могу да се бране, све најгоре.

Зашто нас је пензионисани пуковник "изненада" крстио?! Ми из Клуба мислимо да је то због мале пуковничке пензије, а хонорари за привилегованог колумнисту у "Одбрани" нису за бацање. Добронамерни грађани који су нам се ових дана јављали мисле да је Љ. Стојадиновић ово "крштење морао да изврши по директиви са нарученим порукама".

Што се тиче провокације "оклопом на народ" и "страхом од рата", ево одговора. "Оклоп се међу народом" појавио само 9. марта 1991, када је потпуковник Љ. Стојадиновић обављао једну од високих и престижних дужности у Политичкој управи Савезног секретаријата за народну одбрану ЈНА. Да се иједан тенк 5. октобра 2000. године нашао на улицама било где у Србији, зар би демократска Србија чекала да "том тенку пресуди дежурни пуковник у пензији"?!

А што се тиче подучавања педесет генерација генерала и адмирала и још нашег великог песника Љубивоја Ршумовића о рату, животу и части, ту је наш "КУМ" превазишао и самог себе, али по оној народној "кад се мора драге воље" (а овог пута се очигледно морало!).

На крају у свакој демократској земљи, наравно и у Србији, свако удружење грађана представља једну од ћелија цивилне контроле над државним институцијама, укључујући наравно и над војском.

Крајње је време да и пуковник у пензији Љ. Стојадиновић то схвати без обзира на личне фрустрације и навике из некада њему "пресветле Политичке управе ССНО".

И још нешто, у Србији постоје научно компетентне и угледне установе меродавне за оцену историјских догађаја и личности – "побе-

да и пораза". Зато је "историјска оцена генералског КУМА Љ. Стојадиновића о једном од више стотина Удружења грађана Србије некомпетентна и трагикомична". ■

Клуб генерала и адмирала
Војске Србије

СТРИЧЕВИ И УЈАЦИ

Пре неки дан, у кругу касарне у којој радим, случајно сретнем мени драгог колегу, "класића". Срдачно се поздравимо и, као што је ред, поведем га на кафу у оближњу кантину. Од самог почетка видим да му баш није до неке шале. Претпоставио сам да су нам бриге сличне: као и многи други, немамо стан, муке са газдама, мале плате, деца поодрасла, па траже више него што можеш да им даш, и тако даље. Међутим, после првих обостраних информација о породици и деци, човек отвори душу.

На све ове муке, ваљда да му не би било досадно, војна организација додаје још једну. Наиме, колега заставник по чину, ради већ више година у једном гарнизону, а породица је остала у другом, јер жена је нашла посао, а деца поменуто већ, у пубертетским годинама, навикла на град у коме су одрасла и – неће ни да чују за други град. Имајући то у виду, заставник не сели породицу, него у путу и аутобусу проводи више времена од многих кондуктера. И тако више година.

Шта рећи, проблеми на све стране: јединица има безвољног старешину, а породица нема ни оца ни супругу. Заставник, навикнут на војнички живот, ћути, ради и редовно пише молбе за прекоманду. Ове године, изгледало је, молба пролази све баријере. Команда његове јединице има разумевање и даје сагласност за премештај. Његова будућа јединица даје сагласност за пријем у њихове редове. Редовним путем, молба долази до више команде која даје последњу реч. И са тог нивоа, после месец дана стижу повољне вести: старешина одговоран за род – службу одобрава прекоманду и надлежни командант потписује потребну наредбу, која опет редовним путем стиже назад у већ поменуто јединице. Заставнику претпостављене старешине саопштавају да је наредба о постављењу написана и послата. Значи, агонији је крај. "Класа" одлази да породици саопшти радосне вести.

Али, не лези враже! Живот није живот ако не би писао драме. Након неких десетак дана стиже шокантна вест: "Наредба ти је поништена – од прекоманде нема ништа!" Кажу, предомислио се онај одговорни за род – службу. Неверница, туга, јад, па на крају и бес. Као со на љуту рану, заставник прима вест да је на место предвиђено за њега, скоро истовремено премештен и већ постављен други старешина из другог гарнизона. Да мука буде већа, тај старешина нема родних дана у каријери колико заставник има дежурства! Али шта да се ради, ваљда је све то део трансформације у којој се налазимо.

Гледам "класића" који припаљује већ пету цигарету уз једну кафу и слушам његове речи: "Не знам само у чему је проблем. Школован сам, искусан, увек са високим службеним оценама. Службовао сам више од десет година у тзв. безусловном гарнизону. Ово ми је укупно седма година да живим одвојено од породице. Оба детета сам видео тек месец дана после рођења. У оним лудим деведесетим ишао сам где год је требало, добро сачувах главу. А он (мисли на оног што му заузе радно место), он тек почео да ради и одмах га послаше под мамине и татине скуте!"

Слушам, а не знам шта да кажем. Само климам главом, слежем раменима и мислим се: "Е, моја класо, имаш ти све, али немаш оно што он има. Немаш ујку или стрица на положају, немаш утицајног тату, класиће по вишим командама, за овакве ствари нећеш да зовеш, јер ти не да понос, а ни у плаву коверту немаш шта да ставиш!"

Хоћу да верујем да је овакав случај непотизма усамљен. Него, да ли је? ■

Ненод ЈОВАНОВИЋ

БЛАГОЈЕ ЉУБИСАВЉЕВИЋ,
СТАЛНИ СУДСКИ ВЕШТАК
ЗА ТАЈНОСТ ПОДАТАКА
И ДОКУМЕНТА ДРЖАВНЕ,
ВОЈНЕ, СЛУЖБЕНЕ И
ПОСЛОВНЕ ТАЈНЕ

ПРОШЛО ЈЕ ВРЕМЕ БАЛКАНСКОГ ШПИЈУНА

Шта је, заправо, садржај тајни, ко је задужен да их штити, докле се може ићи у њиховом обелодањивању а да се поштују успостављени партнерски односи и (о)чува државни интерес, била су нека од питања за господина Благоја Љубисављевића, пуковника у пензији, човека који је читав радни век провео на одговорним дужностима у служби војне безбедности и Инспекторату одбране, јединог експерта кога је Министарство правде Републике Србије именовало за судског вештака из те осетљиве области.

Србија је и званично приступила Програму Партнерство за мир. Осим што то доноси бројне погодности за државу и Војску, подразумева и одређене обавезе које проистичу из партнерског односа. Очигледан је значајан напредак у реформама сектора безбедности, али је неопходно још много тога учинити на унапређењу законске регулативе. Након доношења Устава, следећи логичан корак јесте усвајање Стратегије националне безбедности, затим следи Доктрина одбране, потом Закон о одбрани, Закон о Војсци и Закон о службама безбедности, али и усвајање Закона о заштити класификованих информација.

Приступањем Партнерству за мир, једна од области коју Србија треба да уреди у оквиру Програма јесте и заштита тајности података. Познато нам је да сте се у Војсци дуго бавили том проблематиком, посебно као судски вештак за ту област. Однедавно сте, на основу Решења Министарства правде Републике Србије, уписани у Регистар сталних судских вештака, као једини експерт за ту област. Има много мистификације везане за то шта је тајна, на кога се односи, како се и од кога чува?

– Једна од наших обавеза јесте усклађивање укупног законодавства са законодавствима партнера, укључујући и област сектора безбедности, па и тајности података. Партнерство подразумева да део сопствених државних и војних тајни уступите партнеру, али исто тако да од партнера добијете део његових тајних, класификованих информација.

Треба имати у виду да су стандарди и процедуре Натоа у тој области веома строги. Према документу Натоа AS/35-D/2002 од 17. јуна 2002. прописане су врло прецизне обавезе за чланице Алијансе, чланове Програма Партнерства и

друге међународне организације. Од партнера се очекује: потписивање споразума о дистрибуисању класификованих информација НАТОа; прихватање и примена процедура од пријема, дистрибуисања, коришћења и заштите класификованих информација, примена поступака при избору лица која ће користити информације, те поступака у случају нарушавања тајности класификованих информација...

Дакле, од нас се као партнера тражи пружање безбедносних гаранција за сваку класификовану информацију НАТОа. На нама је да у систему државне управе, Министарству спољних послова, Министарству одбране и Генералштабу, законодавно прецизно уредимо ко ће и на који начин преузимати, користити и штитити класификоване информације, односно, тајне податке и документе. Колико ми је познато, Безбедносно-информативна агенција је већ израдила Нацрт закона о заштити тајних података, али с обзиром на поменут редослед корака и хијерархију правних аката, његово усвајање у Парламенту свакако ће успедити после других системских закона. То нас очекује врло брзо.

Какво је тренутно стање заштите тајних података у Војсци Србије?

– Закон о одбрани Савезне Републике Југославије из 1993. године, у глави 6. "Безбедност и мере заштите", говори о обавези грађана, државних органа и правних лица у заштити тајних података, који су значајни за одбрану и безбедност земље. Исто тако, наводе се и бројна ограничења у погледу кретања, снимања, осматрања, премера земљишта, научних истраживања... Са посебним ограничењима за стране држављане. Закон о Војсци, такође потенцира ту одговорност, али само за војна лица. На основу Закона о одбрани, Савезна влада је Уредбом из 1994. године донела *Критеријуме за утврђивање података значајних за одбрану земље, а Правилник о критеријумима за утврђивање података о Војсци Југославије*, који представљају војну тајну и мере заштите, донет је тек крајем 2001. године.

Осим наведеног, знатан део те материје на највишем нивоу регулисан је "одлукама", "решењима", односно наређењима разних нивоа командовања у Војсци. У кривично-правном смислу примењиване су одредбе важећег Кривичног закона приликом поступања војних судова у кривичним делима шпијунаже и одавања државне, војне и службене тајне. Циљ наведене законске регулатива био је да "премостити" и уважи настале промене у односу на ранији период. Сви наведени правни акти који регулишу ту област и данас су на снази, осим што је донет нови Кривични законик од јануара 2006. године.

Значи ли то да је, након распада СФРЈ и ЈНА, Војска Југославије наследила законску регулативу у тој области и само је делимично уредила?

– Управо тако. Уместо закона примењиване су уредбе и правилници, што је у поступању, било војних старешина или војног правосуђа, стварало велике тешкоће. У периоду док је постојала СФРЈ и ЈНА, дакле до 1991. године, дисциплинским, идеолошко-политичким, партијским и у ретким случајевима кривичним мерама одржан је релативно стабилан систем заштите војне тајне. Међутим, од формирања СРЈ и ВЈ, у јединицама и установама Војске водиле су се стотине дисциплинских поступака због одавања војне тајне, а неки од тих предмета стигли су и до војних судова у Београду, Нишу и Подгорици. Поред тога, у периоду од 1994. до 2000. године вођено је више од 30 кривичних поступака за кривично дело шпијунаже.

Да ли се од тада јавља институт судског вештака за тајне податке и документа?

– Да. Будући да је реч о специфичној материји, а да у Војсци не постоји посебна специјалност за ту област, тражени су вештаци међу војним лицима која су по природи свог посла радила са подацима највећег степена тајности.

Од када сте ангажовани у тој области?

– Практично од 1996. до 2003. године, када сам био вештак у свим кривичним поступцима пред војним, али и пред цивилним судовима.

Разлози за постојање институције вештака углавном су познати грађанима. Доста смо обавештени и о начину рада, на пример, вештака балистичке, саобраћајне, грађевинске, медицинске струке. Међутим, мало је познато шта то заправо ради вештак за тајне податке и документе. Како бисте то поближе објаснили?

– У јавности се углавном зна о делокругу рада и задацима вештака појединих специјалности. Међутим, вештачење тајности података и документа је релативно нова област, која је настала као израз потребе. Напомињем да је ова врста вештачења специфична и по томе што у случају извршења неког кривичног дела са елементима угрожавања тајних података и документа углавном нема никаквих материјалних трагова и показатеља о висини настале или могуће штете.

На пример, ако је припадник Војске, намерно или због непажње, користио у комуникацији средствима везе отворени текст уместо шифре, увек се полази од претпоставке да је то дошло у руке (или је могло доћи) "непозваног лица". Било је скоро немогуће утврдити да ли је и на који начин то "непозвано лице" искористило или могло искористити ту чињеницу на штету државе и Војске, поготову што никад није било ни непосредних ни посредних показатеља о висини те штете.

Посао вештака није да разматра ничију кривицу или невиност. Вештак није правни стручњак, али зато мора бити у својој струци као "риба у води" и да својим искуством и знањем помаже правној струци да донесе правилну одлуку о томе да ли постоји дело "чињења", или "пропуштање чињења", које директно (или индиректно) угрожава тајне податке и документе толико да то наноси штету "интересима безбедности и одбране земље".

Дакле, ништа није мерљиво са становишта егзактних наука, па је тиме и велика одговорност вештака и суда да не упадне у замку волунтаризма и произвољности. У пракси, рад вештака сводио се углавном на проучавање одговарајуће документације применом техника и инструмената из методологије анализе садржаја. Међутим, осим "налаза", много важнији задатак био је "оцена" проучених података, а посебно "мишљење", које је бит вештачења. Зашто? Па управо због онога што сам малопре напоменуо у вези са штетним последицама.

Значи ли то да вештак, на основу процене и слободног уверења формира мишљење?

– Поред наведеног, веома је битно имати у виду, на једној страни, формална обележја појединих документа и, на другој, значај података садржаних у њима. Ради илустрације навешћу неколико примера: елаборат за обезбеђење неког војног објекта или план акције МУП-а за хапшење криминалне групе с правом носе ознаку највишег степена тајности. Међутим, ако иста формална обележја тајности носе и документи, на пример, "план обележавања дана безбедности" или "садржај комплета интендантске опреме војника", јасно је да нешто није у реду са критеријумима, односно, недостаје оно што се по стандардима НАТОа зове "класификација". Држећи се формалних обележја по "слову закона", у оба случаја реч је о тајним подацима, али је суштина сасвим различита, па самим тим и штетна последица у случају да једни или други подаци буду откривени.

Шта је са становишта заштите тајних података остало непромењено?

– У пракси је било скоро немогуће стриктно одвајање податка и документа ни по ресорима, ни по нивоима, тако да су о појединим активностима које би требало да буду заштићене тајном, углавном у једнаком обиму били обавештени сви припадници једног органа или команде. На другој страни, било је и злоупотреба и приватизовања тајни – ускраћивања информација нижим инстанцама, које саме по себи и нису тајне, али су под тим изговором задржаване на одређеним нивоима, боље рећи код одређених људи. Тако неке информације о погодностима стамбеног збрињавања, кредитирања, упућивања на пожељне курсеве за усавршавање, и слично, често су биле са ограниченим роком и ограниченим нивоом до којих се "спуштају",

што представља типичну злоупотребу института војне тајне. Поред тога, знатан број података државне и службене тајне није био класификован (степенован), а велика маса војних докумената и података с протоком времена изгубила је својство тајности. Будући да скоро ни у једном случају надлежни државни и војни органи својим одлукама нису "скидали" ознаке тајности, остављан је простор за недоумице, произвољности или самовољу. На сву срећу, у новије време тај институт се редовно примењује у сарадњи са Хашким трибуналом.

Дешавале су се не само правно неодрживе сумње већ и поступци који би зесенили чувеног Илију Чворовића из култног филма "Балкански шпијун". На пример, тврдња да је то што пензионисани официр поседује борбена правила стара више од 30 година и документе СКЈ у ЈНА – одавање војне тајне, или пак откривање локације гарнизона једне здружене тактичке јединице, иако су претходно у ТВ емисији "Дозволите" ти подаци јавно изнети, односно по *Споразуму о контроли наоружања* достављени страним државама. Ту није могло бити говора о било каквим штетним последицама. Са друге стране, случај нашег војног дипломате који је изгубио ташну са шифрованим документима у једној суседној земљи, никада није стигао ни пред дисциплински, ни пред кривични суд.

Почетком и средином деведесетих година штампа, поготово ревијална, била је преплављена шпијунским аферама. Сетимо се само чувене "Опере". Да ли је и ту било грешака, па и злоупотреба које сте поменули?

– Како да не. Преко штампе су се препуцавали бивши и актуелни припадници тајних служби, износили чак и неке пикантерије, суптилне тајне из рада тих служби које се свуда у свету чувају далеко од очију јавности, макар док не прође одређено време. У два случаја је вођен поступак против бивших припадника службе, али се на томе завршило. Фасцинација јавности и дела политичке елите тајним службама и њиховим досијеима је с временом спласнула, али се у последње време поново враћају у спиралу актуелних догађања. Да се разумемо, свака држава, ако јој је стало до сопственог система вредности, националних добара и интереса, мора да их заштити од свих видова и облика угрожавања.

Дакле, мора да има и своју тајну службу. Друго је питање да ли је она радила или ради по закону или по налогу појединаца, политичких странака, отуђених центара моћи, тајкуна... Посебно да ли је и како над службом успостављена демократска и цивилна контрола. Заправо, проблем је баш у томе што су службе или њихови делови као репресивна средства веома "згодни" за отуђење и манипулацију у дневнополитичке сврхе. Поготово у условима када не постоји закон о раду тих служби, кад у крхкој демократији не постоје ваљани механизми демократске и цивилне контроле. Зато није чудно што се дешавају девијације и злоупотребе.

У чему је још суштина неспоразума?

– Суштина је у недовољном разумевању тајне као друштвене категорије. Осим државних, војних, службених и пословних, постоје и професионалне, верске, личне тајне. У сваком случају институт тајне везан је за настанак организованих држава и успостављен је ради заштите неког општег интереса. Међутим, ти интереси могу бити инструментализовани, посредовани, а тајне мистификоване да би се заштитио усвојински, лични, или партијски, а не јавни, државни интерес. Од те болести и данас болујемо. На једној страни имамо отицање највиших државних тајни из разних министарстава, а на другој се, под велом "пословне тајне", примера ради, ускраћује грађанима информација о висини плате директора у јавном предузећу!? И ових дана новине су пуне изјава датих у истрази, записника, транскрипата... иако су поступци претходно проглашеним тајним. Колико знам ни у једном случају нико није саопштио како се то догодило, нити ко је одговарао.

То је недопустиво, наравно, као што је недопустиво да се, у име заштите јавног интереса, за јавност затвара све и свешта. Онда остаје утисак да није реч о заштити јавног, већ нечијег личног интереса, односно прикривања сопствених пропуста. Тако не сме и не може да се ради у правно уређеној демократској држави.

Имао сам прилику да видим сличне законе неких нових чланица НАТОа и Партнерства. Приступили су различити. Већина земаља је усвојила стандарде НАТОа, али је у законе унела и своје специфичности. Зашто и ми не бисмо слично поступили? Наравно да не треба бити искључив и по сваку цену инсистирати на нечем свом, али исто тако није паметно некритички преузимати туђе моделе. И наш систем безбедности, и оружане снаге морају се прилагодити новим стандардима, тако да буду компатибилни са партнерима, али никако да буду "Нато у малом". Нама историјски нису непознати разни видови и модели савезништва у ратовима (балкански ратови, Први и Други светски рат), где смо имали чак и заједничке команде, а да претходно нико није због тога мењао организацију и систем војске.

С тим у вези, можете ли нешто рећи из личног искуства?

– Најпре, ради илустрације о стању свести код нас у вези са тајнама, направих једно мало поређење: према стандардима НАТОа и Критеријумима за процену безбедности лица за издавање дозволе за рад на поверљивим пословима наводи се чак 13 процедура и области провере. Од питања да ли је починилац или саучесник у акту шпијунаже, тероризма, саботаже, па све до података да ли пати од неке болести, посебног менталног стања, има ли финансијске проблеме, склоност према пороцима, сексуалне девијације... А како је то било код нас?

Годинама сам радио на пословима провере лица за попуну војске, односно, на прикупљању и процени података који су релевантни за пријем у војну службу. У многим случајевима приликом давања негативног одговора "оштећени" кандидати су се жалили, покретали и тужбе, тврдили да је повређена њихова приватност, и слично. Зашто је то тако? Део одговора лежи у рецидивима свести људи да је репресивни апарат у прошлости био окренут против њих, а не за њихово добро, како се то одавно схвата у земљама традиционалне демократије. Други део одговора садржан је у нашем менталитету и

"самоуправној свести", када је "подрштљавано" све и свашта, па и систем безбедности државе. То је довело до разводњавања одговорности за заштиту тајних података и у држави и у војсци.

Сада смо у врло конкретном облику војног партнерства, што подразумева и другачији однос према осетљивим подацима?

– Јасно је да нам ниједан партнер неће толерисати било какво отицање података, па је, осим законске регулативе, потребна и промена свести, менталитета. Не због НАТОа, него због нас самих. Пракса да "сви хоће да знају све" није допуштена ни у некој приватној компанији, а камоли у озбиљној држави.

Будући да сте се у Војсци највише бавили заштитом војних тајни, а бављењем ангажованим новинарством, на неки начин, њиховим "откривањем", како видите допринос средстава јавног информисања у реформисању сектора безбедности и приближавању европским стандардима?

– На први поглед постоји непомирљиви сукоб два супротстављена интереса. На једној страни је настојање да се оствари уставно начело из члана 51. Устава Србије: *Свако има право да буде истинито, правовремено и потпуно обавештен о питањима од јавног значаја, као и право приступа подацима који су у поседу државних органа, а на другој – да се из оправданих разлога, у јавном интересу, интересу истраге, интересу судског поступка, интересу безбедности...* део података, ипак, држи у тајности.

Превазилажење сукоба та два интереса државне и друге институције остварују увођењем функције портпарола. Међутим, начин на који се то понекад ради је бесмислен. Бајата, штура и нетачна саопштења само наводе читаоце и гледаоце да више верују пикантерија-

ма из таблоида о неком догађају унутар органа и институција који по својој природи посла раде са повишеним степеном дискреције. Наравно, то им не даје право на ароганцију и одбојност према средствима јавног информисања. Оправдани интерес, али и традиционална радозналост наших грађана задовољавају се делом преко средстава јавног информисања, али понајвише преношењем и "дограђивањем" разних гласина, што само може да штети општем интересу.

Ако се у једној државној институцији (војска, полиција, суд...) тачно зна шта је државна, службена, војна или пословна тајна, а шта није, онда нема потребе да се, са једне стране, нешто заташкава немумштим саопштењем, а са друге "инсајдерски" истражује. У земљи на почетку процеса истинске транзиције то делује помало утопијски. Али ако смо се определили за европске принципе и вредности, онда морамо тежити да их достигнемо. Партнерство за мир подразумева примену тих принципа и стандарда на заштити класификованих информација.

Да се још једном вратимо тој теми. Има мишљења да у Партнерству наше државне и војне тајне губе на важности. Значи ли то потпуно отварање према партнерима и савезницима?

– То је заблуда и неразумевање. Поново се враћам на постојање интереса државе да се нешто "отвори", односно "затвори" према партнерима. Све док постоје категорије независности, суверенитета и интегритета једне државе, њених посебних политичких, економских и војних интереса, постојаће и ограничења у уступању сопствених тајни другим партнерима. Једноставно треба применити став из докумената НАТОа да се приликом размене информација примењује принцип "уступа се само оно што треба да се зна", и "само оно што је значајно за тачно одређени задатак". Најзад, није неважно поменути и податак да је последњих година неколико дипломата проглашено за "персону нон грата" управо на релацији између савезника у оквиру НАТОа. Наравно, то више није угрожавање војних тајни и поимање шпијуна у класичном смислу речи, већ је пре свега реч о економским интересима. Кад су интереси у првом плану, ту нема ни фер плеја ни цензурности.

Дакле, део података и докумената из области државних и војних тајни, према одредбама наших закона и потписаних споразума, свакако ће бити уступљен, али само у оном обиму који је неопходан за извршење одређеног заједничког задатка. То подразумева реципроцитет партнера и узајамну обавезу да се размењени, класификовани подаци штите од увида "треће стране".

Да ли је у свету свеопште комуникације, отворености, размене информација и могућности да се савременим техничким средствима продре у свакојаке тајне и до најситнијих детаља, за мале земље уопште смислено предузимање мера заштите?

– Информатичка ера је започела, информација је постала основни ресурс друштва. Поседовање информације значи поседовање моћи, престижа, доминације. Према томе, новим Законом мора се тачно дефинисати шта се сматра тајнама, али и како их заштитити у новим условима информатичког окружења. Без обзира на наш техничко-технолошки тренутни заостатак, нема места дефетизму, али наравно ни ксенофобији. Мора се наћи права мера између отворености према партнерима (савезницима) и заштите сопствених националних интереса. Исто је и на унутрашњем плану: неопходно је поштовати *Закон о доступности информација од јавног значаја*, али се мора тачно знати које информације из ког министарства или суда, у јавном интересу или интересу поступка, за одређено време морају бити затворене. У противном, њихово откривање могло би нанети штету јавном интересу.

Ко и на основу којих критеријума то цени?

– Ових дана сведоци смо да има неразумевања и лутања, посебно кад је реч о поступцима пред судовима. Час су затворени, а час отворени за јавност. Укључивање у "велики свет" није улазак у кућу "Великог брата". Допринос Војске Србије приступању Програму Партнерство за мир је од великог, непроцењивог значаја. Без намере да себи приписујем улогу визионара, пре скоро годину дана у једном листу рекао сам да је лажна недоумица да ли је ова војска, поред тешког бремена из прошлости, сачувала "здрави професионални језгро", те да ли може да буде промотер прогреса и евроатлантских интеграција. Упркос свим недаћама које је пребродила, јасно је да то може. На част садашњим, младим, али и ранијим генерацијама припадника наше војске. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

ВОЈНА БОЛНИЦА У НИШУ

БИСЕР ВОЈНОГ САНИТЕТА

Са 129 година постојања, нишка Војна болница сигурно је једна од најстаријих војносанитетских установа у овом делу Европе. Ипак, медицински радници те војне болнице добро знају да се од традиције не живи и зато предузимају све што је потребно како би установа попримила одлике модерне здравствене куће значајне за Војску Србије.

Управник Војне болнице у Нишу
потпуковник др Славиша Ђирић

Војна болница у Нишу је прошле године забележила 60.000 болесничких дана, обавила 150.000 специјалистичких и 35.000 систематских прегледа и више од милион других услуга. У основи свих поменутих бројки била је борба за здравље и животе људи, из које су припадници Војне болнице најчешће излазили као победници. Захваљујући њиховој бризи и нези, хиљаде пацијената је задовољно напустило кабинете, болничка одељења и ординације и враћало се послу и својим породицама. Резултати речито говоре да су припадници Војне болнице Ниш успешно обавили задатке збрињавања војних и цивилних осигураника и пронашли право место у оквиру реформисаног војног здравственог система. Управник Војне болнице потпуковник др Славиша Ђирић, заменик управника потпуковник др Небојша Ђенић и њихови сарадници говоре о историјату, садашњости и будућности те установе.

■ СЛАВНА ПРОШЛОСТ

Војна болница у Нишу основана је десетак дана после ослобођења Ниша у српско-турском рату 1878. године. Била је то прва здравствена установа у том делу Србије. Од тада до данас она ради без прекида и на истом месту, збрињавајући војна и грађанска лица, што ју је увек чинило и болницом града у коме је основана. Тешко је у историјату Војне болнице издвојити светла места, зато што је целокупни летопис те установе обележен постављањем нових стандарда у жртвовању медицинских радника за свој народ, поштовању лекарске етике и професионалном раду. Ипак, неправедно би било не поменути форми-

рање Пастеровог института 1900. године (прва превентивна медицинска установа на Балкану), централну улогу нишке Војне болнице у Балканским ратовима, те борбу против епидемије пегавог тифуса, повлачење са својом Војском преко Албаније и наступање на Солунском фронту у току Првог светског рата.

Нажалост, ни последња деценија није протекла без ангажовања припадника Војне болнице у ратним дејствима. Још 1998. године медицински радници те здравствене установе збрињавају 135 рањеника у Ђаковичкој пољској болници, док је у рату 1999. укупно збринато око 1.500 рањеника. Хируршко одељење Војне болнице је у рату формирало три мобилне хируршке екипе у Ђаковици, Призрену и Косовској Митровици, које су збрињавале рањенике у непосредној близини фронта. Са три хируршке екипе Војна болница

ПИРАМИДА

После отпочињања Првог светског рата масовно се јављају заразне болести. У Нишу шест месеци влада незапамћена епидемија пегавог тифуса, са високим процентом смртности. У Војној болници лечило се 3.000 људи од пегавца, а умирало је и по 36 болесника дневно. Као спомен на те тешке и тужне дане, у кругу Војне болнице изграђен је споменик умрлим тифусарима у облику пирамиде. То је једини споменик у свету посвећен оболелима и умрлима од пегавог тифуса.

– Ми се надамо да ћемо и у будућности служити својој Војсци и свом народу – каже управник Војне болнице потпуковник Славиша Ђирић.

МИРОВНЕ МИСИЈЕ

Пет лекара и осам медицинских техничара из нишке Војне болнице учествовало је протеклих година у мировној мисији у Конгу. Члан другог тима АМЕТ за медицинску евакуацију заставник Горан Гавриловић каже: "У Киншаси сам боравио од октобра 2003. до априла 2004. године. Уз свакодневне активности у самој бази, наш тим је био задужен и за евакуацију витално угрожених болесника из Киншасе у Преторију, Јоханесбург и унутрашњост Конга. Летео сам више од двадесет пута, при чему је најкраћи лет трајао два сата".

Све говори да су искуства из међународних мисија позитивна и да су припадници Војне болнице успешно одговорили задацима. Планира се даље учешће у мировној мисији у Конгу и другим кризним жариштима, а за те активности се у нишкој Војној болници добровољно јавило тридесетак лекара и медицинских техничара. Неки од њих очекују да крену за Норвешку, где ће бити обављене припреме за мировне мисије Уједињених нација.

Потпуковник др Марко Ковинић у медицинској евакуацији болесника у Конгу

"покрива" и улазак јединица Здружених снага безбедности у копнену зону. Важно је нагласити да нишки медицински радници никада нису правили поделе међу повређенима и оболелима у рату, тако да су неопходну помоћ пружали и припадницима противничких снага. У том погледу може се ставити знак једнакости између поступања лекара и медицинских техничара у 1878. (медицински збринато неколико стотина турских војника и враћено у Турску), 1915. (аустроугарски војници су лечени од тифуса исто као и српски) и 1999. године, када су хируршке екипе збринуте на Космету и више стотина рањених припадника албанске националности.

Данас је Војна болница Ниш највећа војносанитетска установа у којој се пружа секундарни ниво здравствених услуга, али и наставна база и војног санитета, и Средње медицинске школе и Медицинског факултета у Нишу. У оквиру реформе система одбране обавља се и реорганизација војног здравства, па самим тим и у Војној болници очекују конкретне одлуке и прецизну будућу организацијско-формацијску структуру. За сада је извесно да ће и после реорганизације Војна болница пружати пацијентима здравствене услуге на досадашњем нивоу, док ће их у неким елементима и унапређивати.

КАПИЈЕ ШИРОМ ОТВОРЕНЕ

У болници павиљонског типа (осам објеката изграђено крајем 19. и почетком 20. века) ради 420 лекара специјалиста разних медицинских дисциплина, доктора и магистара медицинских наука, професора и примаријуса, биохемијских стручњака, фармацеута, медицинских сестара и техничара, али и особља других специјалности. Баш ти стручни и мотивисани људи били су и остали основни чиниоци успеха и сталног напретка Војне болнице у Нишу. Најдрагоценије похвале стижу од пацијената, али од августа прошле године чују се и речи критике због увођења партиципације за војне осигуранике.

– Реформе војног здравства – говори заменик управника потпуковник Небојша Ђенић – прате и непопуларне мере. Партиципација од сто динара по специјалистичком прегледу плод је намере да се смањи разлика између војног и цивилног здравства. Те обавезе ослобођени су војници на одслужењу војног рока, војни пензионери старији од 65 година, деца на редовном школовању и добровољни даваоци крви.

Тридесет посто капацитета Војне болнице може да се користи за лечење цивилних осигураника, тако да су капије те установе широко отворене за све болесне људе. Фонд здравственог осигурања не даје упуте за лечење у Војној болници, што значи да корисници морају да плате здравствене услуге. Цивилни здравствени осигураници и пацијенти из иностранства дијагностички и оперативно се збрињавају по ценама које су ниже него у здравственим установама сличног типа. По том основу, током прошле године, збринато је пет хиљада људи, чиме је остварен и значајан приход који се користи за набавку санитетске опреме и материјала. Управо је у току набавка два нова апарата за анестезиологију и једног колоноскопа.

– Сигурно је да ће припадници Војне болнице – тврди потпуковник Ђирић – у будућности имати све већу улогу у мировним мисијама и збрињавању повређених и оболелих у масовним несрећама. За те задатке ми се интензивно припремамо, како стручним усавршавањима, тако и проучавањем стечених искустава и учењем енглеског језика.

ДАН ВОЈНЕ БОЛНИЦЕ

У нишкој Војној болници одржана је 22. јануара прослава дана установе. На тај дан од пре 129. година наредбом Врховне команде Српске војске формирана је Велика нишка војна болница за хиљаду рањеника и болесника. Овогодишњој свечаности присуствовали су командант Копнених снага генерал-потпуковник Младен Ђирковић, начелник Нишавског округа Милан Лапчевић, декан Медицинског факултета у Нишу Милан Вишњић, представници ВМА, јединица Нишког гарнизона и други гости.

Нема сумње да ће војни медицински радници из Ниша успешно обавити и поменуте задатке, поготово што професионални приступ, стручност и квалитетан рад указују да су они потпуно свесни својих обавеза у збрињавању војних и цивилних осигураника и чињенице да су дужни да следе светле традиције, жеље и хтења својих претходника. ■

Зоран МИЛАДИНОВИЋ

НАЈЗАД У СВОЈОЈ КУЋИ

Угледна установа, која ће 5. фебруара прославити 131. годину постојања, дочекује јубилеј у новом простору, са значајним резултатима и амбициозним плановима. Војни архив је сада самостална институција, која ради по прописима усаглашеним са европским стандардима, и чија се пребогата грађа дигитализује у базу података какве имају најразвијеније земље. Примарна организација рада, брза доступност документима, сарадња са угледним установама у земљи и свету – само су неки детаљи који одсликавају његов садашњи тренутак.

Савремено архитектонско здање на крају града добило је нове станаре. Дојучерашњи бескућници најзад могу да одахну и окрену нови лист. Чувари драгоцених докумената имају своју кућу, услове за рад какве заслужују и какве су годинама прижељкивали. Њиховим патњама је дошао крај захваљујући ангажовању министра одбране др Зорана Станковића и његовим помоћницима, пре свих Снежане Самарцић-Марковић, који су пресекали дилему и нашли решење за мали, али вредан колектив на чијем је челу пуковник мр Драган Крсмановић.

Наш магазин се опширно бавио Војним архивом док је проблема било преко главе, а капиталним документима озбиљно претило пропадање. Само захваљујући великом пожртвовању, ангажовању, одговорности и, зашто не рећи, љубави према свом послу, сачувана је грађа која се седам година чувала у три града на осам локација. Било, никад се не поновило!

Посла има преко главе, али сада је све много лакше и брже, види се свакодневни напредак и то је податак који улива неуништуиву наду да све што су радили и зашта су се борили има пуни смисао.

■ НА ЕВРОПСКОМ НИВОУ

Многи би, да су на њиховом месту, дали себи одушка бар две године од мукотрпног пресељења архива (септембар 2006.) и тек размишљали да почну са радом. Али, не и у нашем војном архиву. Они су то чинили у ходу, оном брзом и војничком. Знали су шта хоће, чему теже и где су им домети. Јер, ваљало је најпре пренети 1.500 сандука грађе, сваки тежак од 80 до 100 килограма. Па још 9.000 кутија са срећеним материјалом и још... небројено пратећих проблема. Илустрације ради, у последње време често подсећање на суђење Дражи Михаиловићу описано је у документима смештеним у седам тешких кутија. Све су то успели у рекордном времену да би се одмах бацили на посао.

Следећи задатак Архива био је доношење прописа који су усаглашени са европским стандардима и у духу начела Савета Европе. А ту су транспарентност, брза, лака и свима доступна комуникација на првом месту.

Међу тежишне задатке пуковник Крсмановић је апострофирао дигитализацију података остварену у сарадњу са чувеним Институтом Џеферсон из Вирџиније, чија је донација, у виду софтвера "АДА", била од непроценљивог значаја. Реч је о

Пуковник мр Драган Крсмановић

најсавременијој технологији прилагођеној формирању и уносу у базу података.

Од тада, број корисника се вишеструко увећао, документи брзо циркулишу светом. На тај начин смањују се и администрација и буџетска средства, а добит је велика. Захтеви и потреба за подацима из Војног архива крећу се у широком простору, од Суда за ратне злочине у Хагу, преко припадника Равногорског покрета за рехабилитацију до појединаца који

траже повраћај одузете имовине. При томе нема никакве дискриминације нити сме да је буде. Сви имају иста права и једнак третман, јер Архив је у служби државе.

Током прошле године, на пример, у оквиру пуне сарадње са Хашким трибуналом, на захтев суда или тимова бранилаца, за ту сврху дато је на увид 8.445 докумената са 44.000 листова. Па још хиљаду докумената за потребе Војнобезбедносне агенције и велики број намењених домаћим судовима.

Прегледано је, каже пуковник Крсмановић, више од 160.000 докумената са 340.000 листова и све то "пешке", пре него што ће електроника прискочити у помоћ.

■ АМБИЦИОЗНИ ПЛАНОВИ

Прикупљање архивске грађе окончано је 1999. године јер је много докумената остало у јединицима. У Бечу је 2004. године потписан споразум о сукцесији грађе бивше СФРЈ. Остварена је добра сарадња са некадашњим републикама чланицама, посебно са Словенијом и Босном и Херцеговином.

Паралелно са текућим обавезама кретала се и међународна сарадња са Грчком, Турском, Немачком... Запажено је учешће наших стручњака на Првом конгресу архивиста Босне и Херцеговине, а посебно је упечатљив утисак оставило гостовање архиву оружаних снага Турске. У посети нашем војном архиву дошле су колеге из Грчке и Италије.

Занимање за наш архив је све веће, јављају се истраживачи, научни радници, историчари, политичари, последипломци... Нарочито је испољено занимање за период после Другог светског рата, а раздобље које је у жижи интересовања тиче се времена хладног рата и специфичног положаја ондашње Југославије.

За ову годину следе веома амбициозни планови. Један од циљева је окончање и обједињавање архива. Наставиће се ефикасна дигитализација грађе и завршиће се доношење прописа, усаглашених са документима Републике.

Војнобезбедносна агенција предала је део архива како би постао лакше доступан грађанима, што је и у духу захтева државних органа.

Следи наставак плодне сарадње са институцијама у земљи и свету, што је посебан вид признања нашим стручњацима да раде добро и запажено. Реч је младом и малобројном колективу где су сви предани усавршавању. Ужурбано се уче језици, завршавају последипломске студије, комуницира се са светом. Тај ритам диктира пуковник Крсмановић, амбициозан стручњак до краја посвећен свом послу и колективу где се тражи тимски рад, али се не спутава лична иницијатива. Човек од речи и пера који је са успехом пребродио многе недаће па ће, најзад, моћи у добрим условима и са својим тимом да се посвети оном што воли и за шта је професионално везан. ■

Бранко КОПУНОВИЋ

Нови скенер на Војномедицинској академији

ДИЈАГНОСТИКА У СЕКУНДАМА

Медицинска институција до сада позната по изванредним стручњацима, сврстала се у ред престижних светских клиника и по најсавременијој технологији коју примењује у откривању и праћењу обољења

На Војномедицинској академији у Београду 15. јануара пуштен је у рад нови мултислајсни скенер. "Последња реч технике", како на ВМА са поносом кажу, ставља их раме уз раме са савременим клиникама у свету. Министар одбране Зоран Станковић, у присуству сарадника, лекара и многобројних новинара, пресецањем врпце означио је почетак рада најсавременијег апарата ове врсте у земљи.

– Чињеница је да је ово велика инвестиција која знатно повећава дијагностичку способност ове установе и то ме сазнање испуњава професионалном радошћу. Лично сам срећан што смо у овим тешким тренуцима успели да купимо скенер за шта смо улагали напоре од 2003. године – рекао је министар Станковић.

Иако је почетна цена мултислајсног апарата фирме Тошиба премашивала 113 милиона динара, ВМА га је платила око 88,5 милиона динара и то средствима из сопствених прихода.

Мултидетекторски скенер за компјутеризовану томографију омогућава тродимензионално снимање унутрашњих органа и неинвазивни преглед крвних судова за врло кратко време. На пример, преглед главе траје три до четири секунде, преглед срца око шест, а грудног коша нешто више од седам секунди. Снимање целог тела код политраума траје четрдесетак секунди. ■

А. ПЕТРОВИЋ
Снимио З. ПЕРГЕ

ШКОЛОВАЊЕ СТРАНИХ ОФИЦИРА У ВЕЛИКОЈ БРИТАНИЈИ

МЕНАџМЕНТ У
ОБЛАСТИ ОДБРАНЕ

Министарство одбране Велике Британије има веома развијене програме одбрамбене дипломатије из разних области. Један од таквих јесте и курс "Управљање одбраном у демократији", који се одржава три пута годишње у Академији одбране Уједињеног Краљевства

Намењена за оспособљавање официра и цивилних службеника на штабним и руководећим дужностима у Војсци Велике Британије и Министарству одбране, Академија одбране Уједињеног Краљевства налази се у месту Шривенхам (око 120 км од Лондона).

У оквиру Академије смештена су два главна колеџа – Командно-штабни колеџ здружених родова и служби (Joint Services Command and Staff College) и Колеџ управљања и технологије у одбрани (Defence College of Management and Technology). Већина курсева је интернационалног карактера (за припаднике МО Велике Британије и стране представнике), а неколико курсева, укључујући и "Управљање одбраном у демократији" (Managing Defence in Democracy – MDD), предвиђено је искључиво за стране представнике у оквиру програма Дипломатија у одбрани у Колеџу за менаџмент и технологију у одбрани. Предавачи и руководиоци курсева су експерти из области одбране, запослени на Универзитету Кранфилд и Краљевском универзитету (Cranfield University i King's University), са којима та академија има вишегодишње уговоре.

Курс MDD намењен је за усавршавање официра и цивилних службеника за дужности у одбрамбеним структурама државе на руководећим положајима.

Основни циљ курса је да полазницима понуди критичко сагледавање управљања и руковођења одбраном у друштвима која у својој основи имају принципе демократије у ширем смислу и тржишно оријентисане привреде. Термин управљање одбраном односи се на употребу расположивих средстава одбране (у ширем и ужем смислу), у складу са законском легислативом, али и са цивилном и демократском контролом оружаних снага. Руковођење одбраном односи се на ефектну и ефикасну употребу расположивих средстава (људских потенцијала, материјалних, финансијских и техничких средстава, итд.), како би се постигли одбрамбени и шири безбедносни циљеви.

Курс *Управљање одбраном у демократији* наглашава потребу за квалитативним осмишљавањем, планирањем и реализацијом управљања и руковођења одбраном, заснованим на потребама

КУРСЕВИ

У оквиру разних програма војне помоћи Велике Британије, прво Војсци Србије и Црне Горе, а сада Републике Србије, већ неколико година један број домаћих официра школује се на разним курсевима које организује и финансира Министарство одбране те земље.

ВОДЕЋИ ЦЕНТАР

Одбрамбена академија Уједињеног Краљевства представља водећи центар за образовање и истраживања из области сектора безбедности. Слушаоцима пружа могућност изградње знања и способности за руковођење, тимски рад и решавање проблема у одбрамбеном окружењу, а нарочито у захтевима брзог прилагођавања променама тог окружења.

одбрамбеног и безбедносног система. У систему одбране Велике Британије од руководиоца се захтева додатно образовање, вештине и способности да област одбране и безбедности посматрају одговорно и флексибилно, те је последипломско усавршавање и курсирање обавезно за све више дужности у том систему. Његов је циљ приказивање искуства, методе и решења земаља развијене демократије у управљању одбраном, са нагласком на безбедносном систему Велике Британије. Полазници курса имају слободу да износе критичка мишљења, али и да предлажу нова конструктивнија решења из разних области које су тема курса.

Курс је базиран на модуларном принципу наставе, где се изучавају погледи западних демократија на безбедност у 21. веку, затим еволуција државе и менаџмент у области одбране и безбедности. Осим теоретских тема, слушаоци су обавезни да учествују у симулационој вежби и да презентују искуства из својих земаља. Данас, када се све земље суочавају са недостатком средстава за одбрану и смањењем буџета, владе бројних држава, па и Велике Британије настоје да пронађу прави начин управљања одбраном. Стога Академија одбране на својим курсевима, укључујући и курс *Управљање одбраном у демократији*, учи официре и цивилне службенике на високим дужностима стратегијама и менаџменту промена у одбрани, системима набавке, економији и персоналним релацијама, те организацији система одбране.

Наравно, све наведене области истраживања изучавају се у одбрамбеном окружењу и за то окружење. Сви студенти треба да поседују или да науче методе и технике управљања у стратегијском и оперативном окружењу како би боље допринели изградњи.

Осим предавања и презентација, слушаоци треба да учествују на симулационој вежби на унапред задату тему. На овогодишњем курсу тема је била успостављање мира у Дарфуру, Судан. Слушаоци учествују на вежби у различитим улогама – од генералног секретара Уједињених нација до представника зараћених страна, у конкретном случају у Судану.

Академија одбране организује одређен број едукативних курсева у иностранству, у земљама партнера које су заинтересоване за едукацију свог кадра у области одбране, а курсеви се одржавају по одобрењу Министарства одбране Велике Британије и у складу са захтевима земље домаћина и постигнутим билатералним договорима

Осим наставе на Академији, слушаоцима се пружа могућност посете Парламенту Велике Британије, Министарству спољних послова, Министарству одбране, командама видова, ради што бољег сагледавања начина рада учесника у систему одбране земље, од законодавног до извршног. ■

Катарина ШТРБАЦ
Бојан СТАНОЈЕВИЋ

САД У ИРАКУ

НОВА СТРАТЕГИЈА

Администрација САД и председник Буш суочили су се, у новој години, са много проблема у Ираку. Исход рата је неизванстан, велики је број жртава (крај 2006. дочекао је са 3.000 погинулих америчких војника од почетка сукоба), губи се примат у Конгресу и Сенату и све су учесталији протести и захтеви за повлачење војника САД из Ирака. Зато су донете одлуке о кадровским променама у врху дипломатије, обавештајне службе и војске и најављена је нова стратегија према сукобу у Ираку.

Са таквим опредељењем најпре се суочио Џон Негропонт, досадашњи шеф Националне обавештајне службе, који је са места првог обавештајца САД постављен за заменика државног секретара Кондолизе Рајс. На његово место именован је адмирал Мајк Макконел. Место амбасадора САД у УН, врло важан положај за администрацију, заузеће садашњи амбасадор у Ираку, педесетпетогодишњи Залмај Халилзад, Авганистанац по рођењу и приврженик ислама, дипломата од каријере, са значајним доприносом у Савету националне безбедности, Пентагону и Стејт департменту. Упражњено место амбасадора у Ираку предвиђено је за садашњег првог америчког дипломату на дужности у Пакистану, Рајана Крокера. Џорџ Буш мења и двојицу кључних војних команданата у Ираку: команданта Централне команде ОС САД у

Ираку, генерала Џона Абизејда, и команданта Копнених снага САД у Ираку, генерала Џорџа Кејсија. На место првог, долази адмирал Вилијам Фалон, сада командант Тихоокеанске флоте САД, и генерал-пуковник Дејвид Петреус, који ће другачијим приступом у извођењу борбених активности настојати да стабилизује положај копнених снага САД и коалиције у Ираку.

У новој стратегији кључно место заузима захтев за и даље присуство америчких снага у Ираку, све до "коначне победе", преношење надлежности и појачано ангажовање ирачких снага безбедности и професионалне армије на контроли ситуације на целој територији земље, али и повећање броја америчких војника (за 20.000) и војних издатака.

Оваква стратегија се уклапа и у приоритете америчке политике за 2007. годину, у којој кључно место заузима борба против међународног тероризма, осигурање победе у Ираку, јачање америчке економије, енергетска сигурност, реформа имиграционе политике и доступна здравствена заштита.

Догађаји у прва три месеца ове године, када се очекује усвајање новог буџета (фискална година у САД се завршава крајем марта), али и резултати кадровских промена, даће одговор на питање колико успешно се садашња администрација може носити са изазовима у спољној и унутрашњој политици. ■

Б. НИЧИЋ

АМЕРИЧКА РАДАРСКА СТАНИЦА У ЧЕШКОЈ

Руководство Чешке постигло је договор о почетку преговора са Вашингтоном о постављању делова америчког "трећег ешелона глобалне противракетне одбране" на својој територији.

Вашингтон жели да на територији Чешке постави радарску станицу. Она би, са ракетним лансирним рампама и авионима F-16 у Пољској, представљала целовит систем ПВО којим би се онемогућио ракетни напад из правца Блиског истока и Азије. Одлуку, донету на састанку државног Савета за безбедност, треба да ратификује чешки парламент.

Москва је овакве најаве окарактерисала као "јасну претњу њеној безбедности", јер ни Иран ни Северна Кореја не поседују интерконтиненталне балистичке ракете. ■

РУСКО ОРУЖЈЕ ЗА ИРАН

Русија је, на основу споразума закљученог 2005, иранским оружаним снагама доставила модерне противавионске системе малог

домета ТОР-М1. Увођењем у оперативну употребу тих система, иранска ПВО одбрана повећала је могућност дејства по авионима, хеликоптерима и крстарелим ракетама.

Споразумом је предвиђена испорука 29 таквих система, у вредности од око 700 милиона долара, уз могућност испорука других типова одбрамбеног оружја. ■

ТОПЛОТНИ ЗРАЦИ УМЕСТО МЕТАКА

Америчка војска представила је ново револуционарно оружје засновано на контроверзним топлотним зрацима и намењено за промену изгледа сукоба, растеривање масе, заштиту војних база и одвајање пријатеља од непријатеља, без наношења повреда. Названо "тихи чувар", прототип оружја испушта високо интензивни сноп зрака милиметарских таласа и изазива осећај опекотине, као када се упаљена сијалица прислони на кожу.

Након 12 година развоја, оружје је први пут приказано јавности у бази Муди у Џорџији. За америчко Министарство одбране, представљање новог оружја, означило је почетак ере "несмртоносног" оружја, са намером да се нанесе привремени бол, уместо убиства или сакаћења. Критичари су, како преноси *Данас*, изразили страховање да би ово оружје могло да изазове озбиљне, чак и по живот опасне опекотине уколико се оружје лоше примени.

Током представљања оружја, двојица људи из војне базе искористила су уграђене даљиномере како би нишанили добровољце који су глумили побеснеле побуњенике на удаљености од 500 метара. Добровољци погођени зрацима аутоматски су скочили у страну како би избегли изненадни удар топлоте. Сноп зракова има домет више од једног километра, што је десет пута више од било ког другог несмртоносног оружја, као што су на пример гумени меци. Таласи продиру кроз одећу и улазе мање од пола милиметра у кожу, где се водени молекули загревају. За само неколико секунди, ефекат врелине зрака загрева кожу и до 50 степени Целзијусових.

Војни званичници планирају да користе такзвани активни систем одбијања како би спречили нападе да приђу војним инсталацијама или морнарчким бродовима у доковима, или да одбију гомилу људи. То би, такође, било корисно и за разликовање бораца од посматрача, који брзо напуштају поприште сукоба.

У говору у Пентагону, пуковник Брајан Мака изјавио је да је проналазак, за који се није очекивало да буде завршен пре 2010, направљен да "заустави, одврати и задржи противнике на раздаљини која је мања од потенцијалног изазивања повреде".

Неил Дејвис, стручњак за несмртоносно оружје из Истраживачког центра за разоружавања Бредфорд, изјавио је да је током тестирања добровољцима био омогућен период хлађења након што су погођени, а потом би поново изигравали мету.

Јорген Алтмен, стручњак за војну технологију на Универзитету у Дортмунду открио је да, уколико се светлосни зраци задрже на кожи особе дуже него што је предвиђено, температура може веома брзо да достигне 54 степена Целзијусова, када кожа почиње да гори. "Уколико више од 20 одсто тела жртве задобије други или трећи степен опекотина, живот особе био би угрожен". ■

Прототип "тихог чувара"

ИНДИЈСКО-РУСКА САРАДЊА

Вишегодишњу сарадњу у области одбране Индија и Русија ће крунисати потписивањем споразума о куповини руског оружја за потребе индијских оружаних снага.

Споразумом је предвиђена куповина шест модерних дизел-електричних подморница типа "амур-1650" и "амур-950", са погодношћу да се оне, као лицендне, производе у индијским бродоградилштима. Осим подморница, Индија намерава да своје РВ опреми са 126 вишефункционалних ловаца бомбардера, пре свега новим авионима МиГ-35, а копнене снаге са 197 борбених хеликоптера различитих типова. Као новина, Споразум предвиђа и могућност лицендне производње руског Су-30 МКИ у Индији. ■

ХРВАТСКА МИСИЈА У АВГАНИСТАНУ

У оружаним снагама Хрватске порасло је занимање за учешће у међународним мировним мисијама, посебно за здружену операцију International Security Assistance Force (ISAF) у Авганистану, што показује и повећање броја припадника у њој – са 148 на 200 у 2007. години.

Одлуком Сабора, у 2008. години одобрено је повећање људства у ISAF-у на 300. Томе треба додати и да је спремно пет идућих ротација за ову мисију. Хрватска, као једна од 37 земаља које учествују у мисији у Авганистану, до сада је ангажовала неколико различитих структура, војних и полицијских, на обављању задатака стабилизације и одржавања мира у тој земљи. Вод војне полиције, јачине око 40 припадника, ротирајући се на 6 месеци, још од 2003. обезбеђује аеродром у Кабулу и контролне пунктове у граду, штабни официри ХВ размештени су у неколико градова Авганистана, а од 2005. у Кабулу је и медицински тим.

Прошле, 2006. године, мисија је проширена ангажовањем хрватских војника у састав Посматрачког тима за везу и Оперативног менторског тима за везу. Осим њих, у ISAF-у су и припадници логистике, извиђачких јединица и обавештајне службе. Припадници ХВ распоређени су у четири команде: Регионална команда Север у Кабулу и Мазар-е-Шарифу, Регионална команда Југ у Кандахару и Регионална команда Запад у Чагчарану.

Мисија ISAF је своје компетенције проширила изван Кабула, формирајући провинцијско-реконструкцијске тимове, најприје у Кудузу, а затим у Мазар-е-Шарифу, Фејзабаду, Мејмани и Багхалану. Данас су јединице ISAF ангажоване на стабилизацији и одржавању мира у девет северних авганистанских покрајина, а од 2005. проширена је активност и на западни део земље. ■

МАКЕДОНСКА ВОЈСКА У МИРОВНИМ МИСИЈАМА

Кабулу извршава у саставу британског контингента. У Авганистану су још две јединице македонске армије: стрељачки вод у саставу немачког контингента и медицински тим у саставу грчке пољске болнице.

Осим у Авганистану, македонска армија је упутила и нови контингент својих снага у мировну мисију Алтеа у Босни и Херцеговини. То је друга ротација припадника ваздухопловног винга, који ће у наредних шест месеци извршавати задатке у саставу белгијског контингента у БиХ. ■

НОВА СПЕЦИЈАЛНА СЛУЖБА ЈАПАНА

Влада Јапана одлучила је да обједини досадашње обавештајне службе и формира нову специјалну установу, чији би задатак, осим прикупљања и анализе информација, био "ефективна заштита владе и министарстава од деловања иностраних обавештајних служби". У састав те нове институције ушли би представници министарства одбране и иностраних послова, Главне полицијске управе и Управе националне безбедности, а била би непосредно потчињена председнику владе.

У складу са дефинисаним задатком, у организацијској структури нове службе биће контраобавештајно одељење, са задатком да "спречи продор и инфилтрирање припадника страних обавештајних служби у институције владе". Нова служба била би задужена и за брзо реаговање на потенцијалне терористичке нападе и спашавање становништва у случају природних катастрофа. ■

ПОСЛЕДЊИ РУСКИ ТЕНК НАПУСТИО ТБИЛИСИ

Последњих дана децембра прошле године, повлачењем 380 војника и официра руске армије, 100 оклопних возила и више од 350 тона различите муниције из гарнизона Тбилиси у Грузији, спроведене су одредбе првог дела Споразума Русије и Грузије о затварању руских база у тој закавказској држави.

Локалној самоуправи у Тбилисију предати су сви објекти гарнизона: команда, касарне, складишта, гараже и болница. Наоружање и војна опрема припадника гарнизона извучени су железницом у четири ешелона, два од њих стационирана су у руској 102. бази у Арменији, а два су враћена у Русију. Други део Споразума реализоваће се затварањем база у Ахалкалаки до 1. октобра 2007. и Батумију до 1. октобра 2008. године. ■

УПОЗОРЕЊЕ КИНИ

Ратне морнарице САД и Јапана извеле су, крајем прошле године, у региону архипелага Иво Џима, заједничку поморску вежбу, на којој су разрађивани сценарији одбране од кинеског напада на спорна острва у Источном кинеском мору.

То је прва заједничка вежба таквог садржаја и, према јапанским објашњењима, представља опомену Кини у случају њене агресије или анексије острва југозападно

од Окинаве, која су под јапанском јурисдикцијом. На вежби је било ангажовано 90 јапанских и 10 америчких ратних бродова, укључујући и носач авиона "Кити Хоук", као и око 170 борбених авиона оба ваздухопловства.

Одржавање оваквих вежби последица је озбиљних размимоилажења између Кине и Јапана, везаних за разграничења у економским зонама у Источном Кинеском мору и нерешених територијалних питања. ■

РАЗВОЈ И ЗАШТИТА
ИНФОРМАЦИОНИХ
СИСТЕМА

Стратегијским прегледом одбране Републике Србије, као најзначајнијим документом за планирање, организацију и остваривање процеса реформе система одбране Србије и Војске Србије до 2010. године, између осталих приоритета наведен је и развој телекомуникационо-информационог система, односно његова техничка модернизација. У тим процесима трансформације и модернизације требало би детаљно размотрити и стручно проценити правце развоја и заштите телекомуникационих и информационих система, сходно захтевима руковођења и командовања.

РАЊИВОСТ ГЛОБАЛНИХ ТЕХНОЛОГИЈА

Развојем технологија електронских система осматрања и извиђања али и информационих технологија, расте и ризик од злоупотребе војних, економских и осталих поверљивих информација, нарочито због пораста тероризма данас у свету. Сходно томе веома је важно да се обрати велика пажња на развој криптосистема и заштите од електронског извиђања, те уради добра техничка процена заштите информација у будућности.

Уз тенденцију ка европским интеграцијама у сваком погледу, па и у војном, морамо се информисати о прогнозама развоја технологија у свим областима, поготово што је фокус њиховог војног занимања постављен у областима комуникација и информационих система. Тако Агенција Натоа за консултације, командовање и контролу (NATO Consultation, Command and Control Agency – NC3A) у својим дугорочним студијама развоја технике до 2025. године даје процене и прогнозе о потенцијалним технолошким трендовима у одређеним областима и нивоима оспособљености. У студији је обухваћено 14 основних технолошких области, а затим је дата синтеза односно уопштавање ових општих категорија у шест области интересантних за војне сврхе, међу којима су комуникациони и информациони системи.

РАЗВОЈ ИНТЕРНЕТА

Тако је NC3A у свом документу размотрила, односно прогнозирала трендове, чији детаљи садржаја обезбеђују планерима њихову ширу и дубљу анализу, те разумевање и разматрање способности, ефеката и утицаја на војне операције, те ризике које носи одређени напредак у тој технолошкој области. У својој глобалној прогнози развоја технологија није им била намера да предвиђају будућност и стриктно намећу решења, већ омогуће скуп опција развоја, односно избор за будућност, наглашавајући могућности одређених технолошких области без политичких и економских утицаја и аспирација.

Анализом нових технологија у домену телекомуникационих и информационих система сагледано је шест главних трендова у области Интернета који ће доста утицати на њих. Први међу њима је Интернет и његова веб инфраструктура, која ће наставити да се шири, тако да се предвиђа да ће Интернет технологије многе организације користити као примарни сервис.

Следећи тренд се односи на сервисно оријентисане структуре које ће фокусирати своју делатност на испоруку информација до корисника и њихова снага мериће се њиховом способношћу да испоруче услугу која треба да буде приступачна, а у исто време водећи рачуна о безбедности и приватности корисника. Ширењем опсега мреже за коју се предвиђа да ће наставити да расте, очекује се и да сервиси који пружају Интер-

нет услуге обезбеде информаци-
је на правремен начин.

Употреба и производња мобилних рачунарских система наставиће драстично да расте због употребе интегрисаних рачунара, а веб технологија биће основни механизам за рад таквих уређаја. Током тог процеса вредност рачунарских средстава наставиће да пада, док ће истовремено трошкови људских ресурса расти, али ће се настојати да се у том процесу нађе решење које ће задовољити све стране.

На крају се предвиђа да ће садашње сервисе који обезбеђују Интернет услуге клијентима заменити државне и пословне мреже које ће радити у једном централном рачунарском окружењу, што ће допринети да они имају једну активну улогу у развоју мреже и пружања услуга.

Можемо дакле закључити да ће снага рачунара, као и развој и побољшање преноса података и обим њихове размене за различите сврхе и услуге, наставити да расте. Сагледавањем коришћења тих технологија код војних организација треба да се задовоље захтеви безбедности и трошкова, тако да ће борба између могућег и прихватљивог у војсци увек постојати, што у неким тренуцима може оспорити развој у тим структурама.

САЈБЕР РАТОВАЊЕ

Следеће две кључне области из информациононих технологија које треба глобално разматрати у смислу планирања развоја и заштите су командни и информациони системи и кибернетско сајбер ратовање (cyber warfare).

Главне теме у разматрању планирања командних и информациононих система су оне које се тичу развоја инфраструктуре и софтвер технологија.

Инфраструктура информациононих система зависиће од снаге и перформанси рачунара, начина чувања података и њиховог руковођења, а то ће бити и један од главних проблема у будућем периоду. Зависиће такође и од инфраструктуре мреже за коју се предвиђа повећање брзине и увођење нових Интернет сервис модела, затим комуникација и безбедности инфраструктуре. Предвиђа се унапређивање дигиталних интегрисаних кола, а тиме и побољшања перформанси рачунара, а потом и њихово опадање после 2018. године, јер тренутне пратеће технологије неће бити у могућности да подрже такав развој процесора и повећање њихове брзине чак изнад 5 GHz, што доноси одређене тешкоће у раду. Ипак, решавање тог проблема види се у паралелном раду више процесора што повећава снагу рачунара да би се задовољиле одређене апликације.

Развој софтвер технологија утицаће на области као што су веб технологије које представљају једну од најбрже растућих подручја за развој трговине и услуга, такође на руковођење информацијама и њихово коришћење и обликовање односа људи и машина.

Појавом нових технологија, посебно у области информатике и комуникација у комбинацији са текућим процесом глобализације, отварају се нове могућности у свим областима. Наравно, то носи и одређене тешкоће и проблеме у погледу приватности, етике и опасности поготово за војне телекомуникационе и информационе системе, јер опасне групације могу да их злоупотребе и угрозе.

БЕЗБЕДНОСТ КОМУНИКАЦИЈА

Квантна криптографија је основ за заштиту комуникационих мрежа од велике важности и поверљивости, закључио је Европски пројект SECOQC (Secure Communication based on Quantum Cryptography). Безбедност комуникација на бази квантне криптографије је пројекат који финансира Европска унија са 11,4 милиона евра. Иницирао га је аустријски истраживачки центар и чини га 12 земаља које су укључене у тај пројект.

ЗЛОНАМЕРНИ НАПАДИ

Постоје многа, свима доступна средства која омогућавају да било која компјутерски писмена особа нападне, искористи, упадне, извиди и претражи одређене компјутерске мреже. У већини случајева напади долазе од злонамерних хакера, индустријске шпијунаже, терориста и других нација. Њихови напади су углавном усмерени на националне инфраструктуре, банковне системе, комерцијалне и административне системе. Али, противник може циљати и на војне информативне мреже да би ометао мобилизацију и развој борбеног поретка, борбене операције и логистичко снабдевање.

Механизми заштите, као што су антивирус софтвери и network firewalls (програм који се брине о улазу и излазу програма кроз тзв. портове), чине базу за безбедност инфраструктуре, заједно са приступним заштитним мерама као што је криптографско потврђивање приступа. Међутим, јасно је да такве мере не могу дати тоталну заштиту информација и мреже, поготово када се у будућности рашири употреба бежичне технологије која носи са собом и веће могућности за сајбер нападе (cyber-attacks), а ослањање на поменуто механизме заштите постаје недовољно.

Сајбер рат укључује употребу информациононих система или информациононих технологија да се онеспособе, искористе или униште противникови информациони системи. Може бити усмерен на војну, економску или телекомуникациону инфраструктуру, и може бити

покренут из било ког дела света. Све широм употребом углавном комерцијалног софтвера чији детаљи и приступачност су широко познати, расте рањивост одређених организација, поготово у области одбране. Поменимо да многи оружани системи данас користе такав комерцијални софтвер.

У разматрањима се дошло до закључка да постоје знаци да комплексност компјутерских мрежа расте брже него способност да се она разуме и заштити. Такође, од поузданости и расположивости информациононих система зависиће одбрана и безбедност војних структура и неке државе уопште.

КВАНТНА КРИПТОГРАФИЈА

На крају можемо закључити да су многе државе и њихова научна војна тела препознала проблем заштите телекомуникационих и информациононих система и мреже и предложила мере за обезбеђење заштите, поготово што и њихов целокупан развој, про-

изводња и безбедност зависи од поменутих технологија.

Сагледајући је и важност информација у свим доменима и њихова заштита у будућности која се види у развоју квантних компјутера и квантне криптографије. Предвиђа се да ће квантни компјутери бити доступни великим организацијама и владама до 2015. године, а осталима највероватније до 2025. Први експерименти у овој области обављени су већ 2004. у Европи, а такође и у САД где су Национална агенција за безбедност и једна банка у саставу федералних резерви већ купиле од одређених компанија квантне криптографе. Сматра се да тајни кључ састављен од светлосних честица – фотона нико неће моћи да провали и у томе се види будућност заштите информација, што ће из темеља променити криптографију у целини.

Циљ пројекта је увођење квантне криптографије и постављање камена темељца за глобалну заштиту комуникационих мрежа истраживањем квантне технологије и њена уградња у криптографију, мрежне технологије и остале области везане за информационе технологије. Производња кључева кренула би 2008. године. Тада се предвиђа завршетак пројекта који је почео 2004. и који отвара нову еру развоја заштите информација кроз безбедност компјутерских мрежа у целини. ■

Дијана МАРИНКОВИЋ

BATTLEFIELD 1942-2142.

ВИШЕ ОД ИГРЕ

Главни адути ове старе игре су добра вештачка интелигенција и разноврсност личног наоружања, те мноштво возила, летелица и оруђа којима можете управљати на разне начине. У овој симулацији намерно не пише нигде реч игра јер је Battlefield више од игре.

Уз издавач Electronic Arts и произвођач Digital Illusions SE представили су 10. септембра 2002. нову војну симулацију. До тада није било игара које су пружале такву атмосферу и графику, а и данас постоји веома мали број симулација које готово искључиво служе за вишекорисничку употребу. Можда би неко рекао да је ризик издавати симулацију коју морате играти у рачунарској мрежи или на Интернету. Додајмо и то да је ниво реалности у управљању возилима и летелицама веома низак иако је игра "стара" четири године. Сигурно се питате зашто вам сада представљамо ту симулацију. Одговор је једноставан – до данас се није појавила ниједна која може да се упореди са њом. Данас постоје симулације које имају одличну атмосферу, чак и бољу од оне у Battlefield-у, реалније балистичке карактеристике оружја, бољу графику и сл, али...

■ ДВЕ ГРУПЕ ИГРАЧА

Главни адути ове старе симулације су добра вештачка интелигенција, разноврсност личног наоружања, те мноштво возила, летелица и оруђа којима можете управљати на овај или онај начин. У овој симулацији (намерно нигде не пише реч игра јер је Battlefield више од игре) нећете моћи да играте кампању и да је завршите као што бисте очекивали. Кампања у Battlefield-у је заправо низ мапа које играте по одређеном реду или, ако више волите, појединачно само ону која вам се највише допада. Ова игра има у имену 1942. годину иако је угледала светлост дана 2002. године. Та ратна година је изабрана јер су у то време (1942) на свим бојним пољима били присутни сви најзначајнији учесници – САД, Русија, Италија, Јапан, итд.

Battlefield је предвиђен за играње од 16 до 64 играча, подељених у две групе (две непријатељске стране). Аутори су се потрудили да број играча који недостаје буде допуњен са војницима којима управља компјутер. Мапе које можете играти нису бројне, али десетак понуђених покрива Африку, Европу и Пацифик. Није заобиђен ни источни фронт (Курск, Стаљинград, Москва...). Списак возила је подужи. Није потребно напоменути да, у зависности од мапе коју играте и стране коју изаберете, имате и одређена возила, а уколико будете имали среће можете заузети и противничка средства НВО – шермане, ципове, тигрове, транспортере, самоходну артиљерију, те стациониране противавионске топове и обалску артиљерију. А где има више бродова на мапи обично су заступљене и подморнице и/или торпедни авиони. И све то када буде уништено након неког времена појављује се на свом почетном месту.

И БЕОГРАД НА МАПИ

Августа 2006. појављује се и сасвим нова симулација под називом *Battlefield 2142*. У мрачној будућности, како нам предвиђају аутори, воде се борбе између Паназијске коалиције и Европске заједнице око територија у Африци. Мапе су малобројне, а бићете изненађени јер је међу њима и мапа под именом Београд. На њој је бојиште међу зградама које подсећају на Нови Београд, али нисам сигуран да таква локација постоји негде у стварности. Лично мислим да је пројекат *Battlefield 2142* промашај. На нашу срећу стигао је и додатак за *Battlefield Vietnam* који нам омогућава да у новој графици поново играмо битке из Другог светског рата.

Осмишљена је и нова тактика у игри јер свака од страна има одређени број “живота” који се губе или вашом погибијом или аутоматски на сваких неколико секунди, у зависности колико имате или немате стратегијских тачака под контролом. Треба поменути да у зависности од опреме коју узмете, бирате и место где улазите у игру. Уколико заузмете неку од неутралних или непријатељских контролних тачака у току играња, можете их изабрати као ново место уласка у игру. Од кључне важности су координација и тимски рад и без договора и организације напада и одбране тешко да ћете имати успеха. Нека од возила, односно пловила, неће вам директно помоћи да заузимате стратегијске тачке. Мислим да није потребно детаљно представљати како и колико може да вам помогне артиљерија великог калибра којом гађате са неког бојног брода на обалу и непријатељска утврђења.

■ ДОДАТНЕ ВЕРЗИЈЕ

Убрзо по изласку ове симулације, појавио се и званични наставак *Road to Rome* а после њега и *Secret Weapons*. Први додаток је окренут рату у Италији, а други уводи поприличан број екзотичних оружја, возила и летелица које су на срећу у реалности већином остале у лабораторијама. За прву годину постојања продато је више од два милиона примерака игре, а појавиле су се и бројне модификације од којих је *Desert Combat* био и остао најпопуларнији. Нудио је модерно наоружање и ратну технику на старим мапама. До пролећа 2004. продато је више од три милиона примерака, а аутори нису “седели на ловорикама” већ су пријатно изненадили новом игром *Battlefield Vietnam*. Графика и музика у игри су умногоме побољшани, а у складу са тематиком, појавили су се оружје и техника из шездесетих година. Хеликоптери, борба у густој цунгли и остала “иконографија” позната из филмова поправила је атмосферу у већ одличној игри.

Милионска продаја је очигледно убрзала развој и напредак новог издања које се појавило крајем 2005. године. *Battlefield 2* је увео савремено наоружање и нова побољшања у графизи. Међу

актерима појављују се и нове оружане снаге – чеченски побуњеници и муслимански терористи. Постигли су одличан успех на тржишту, па у току 2006. године излазе и два додатка за *Battlefield 2*, од којих је први под називом *Euro Force*. У њему се између осталог појављује и кинеска армија. Средином 2006. године излази и други додаток *Armored Fury* у коме је додато мноштво нових возила и летелица.

Уколико поседујете старији компјутер, а неким чудом нисте имали прилике да пробате *Battlefield 1942*, немојте да губите време. *Battlefield Vietnam* захтева модернији компјутер и лепо ће радити и на компјутерима који нису оличење брзине, док се *Battlefield 2142* може играти само на натпросечним компјутерима. Ако поседујете оригинал (не пиратску верзију) или планирате да набавите *Battlefield 1942* још увек постоје стотине сервера и хиљаде играча спремних да са вама поделе своје слободно време. Уз мало среће моћи ћете и да приступите локалним серверима који су флексибилнији по питању “легалности” ваше верзије овог софтвера. Једна од опција је и да пронађете неку локалну играоницу где је инсталирана нека од верзија *Battlefield*-а. ■

Игор ВАСИЉЕВИЋ

ЉУБА ПОПОВИЋ О ЛЕОНИДУ ШЕЈКИ И МЕДИАЛИ

СЛАТКА ХРАНА ДУШЕ

Изложбом *Тренутак садашњи – Медиала 2006.* у Музеју историје Југославије, у Београду, свечано је отворена Галерија – *Салон Медиале.*

Ретроспективну изложбу те значајне ликовне групе, основане 1957. године, помогли су њени чланови поклањањем својих ликовних радова, који и чине окосницу поставке, али је изложен и оригинални документарни аудио-визуелни и фото-материјал, који се односи на живот и рад *Медиале*, као и значајан број уметничких радова који су откупљени захваљујући Министарству културе Србије.

Почетком педесетих година прошлог века у Београду се појављује група младих сликара, међу којима су: Миодраг Ђурић Дадо, Урош Тошковић, Леонид Шејка и Синиша Вуковић. Прва двојица ће, својим утицајем на вршњаке и пријатеље, имати веома важну улогу у почетном правцу развоја фантастичног сликарства у Београду, док ће трећи, Шејка, дати том правцу једну нову и одређујућу мислену садржину. Из тога круга потекла је 1957. године *Медиала*, која је у раздобљу од 1958. до 1960. године приредила три изложбе са различитим бројем учесника. Поред Шејке и Вуковића, у групи су били Оља Ивањицки, Миро Главуртић, Милић Станковић, Милован Видак, Љуба Поповић, као и Светозар Самуровић и Влада Величковић.

МРАЧНИ РУС

Забележено је да је име *Медиали* смислио Миро Главуртић, дајући тој речи двоструко значење. Реч "мед", како је тврдио њен аутор, упућује на слатку храну душе, односно на уметност која јој је пријатна и успављујућа, док је "ала" чудовиште које разара постојећа схватања и гута облике. Сликари ове групе су покушавали да у својим делима помире те две крајности. А како је то разрешавао Леонид Шејка, духовно упориште *Медиале*, сведочи и присећање Љубе Поповића. После многих година проведених у Паризу један од наших највећих живих сликара присећа се сусрета са Шејком и пријатељства које је уследило. Оваква казивања помажу нам да понекад боље разумемо појаве, људе или догађаје које после многих година наткрили фактографија.

Шејка је био човек ниског раста, физички прилично слаб, проћелав, са чудним, великим водњикавим очима. Када сам га први пут видео носио је густу браду, баш дугу. Сећам се да ми је неко на изложби Игора Васиљева рекао – *То је Шејка, мрачни Рус*.

Његово порекло је такође занимљиво, мислим да је његова мајка јеврејског порекла, из једне ваљевске породице, а отац му је био емигрант из Русије, бели Рус, официр, веома строг, по Шејкиној причи. Поред архитектуре, коју је студирао, Шејка је у то време, у својој кухињи, помало и сликао. Како сам ја, када сам дошао у Београд, био на Примењеној академији, која је одвојена од Ликовне, одлазио сам у библиотеку Ликовне академије, која је имала најбољу литературу, тамо смо гледали репродукције. Ту су се мували и Шејка, Дадо Ђурић, Синиша Вуковић, Тупа Вукотић, Оља Ивањицки, која је била лепотица, Вида Јоцић, која је, мислим да се то мало зна, прилично утицала на почетке *Медиале*. Правила је занимљиве ликовне, у самој библиотеци су се налазиле, изливене, две или три њене главе, огромних јагодица, косих очију, малих усана, испијене... Слична лица ће се појавити и на првим Додиним сликама, чак и на мојој слици која се зове "Анђели тавана", за коју мислим да се налази код мог пријатеља Раше Растивојевића. Вида је недавно умрла, али када вратим филм, не могу а да се не сетим њеног утицаја на саме почетке *Медиале*. Приче које колају, и које се могу пронаћи чак и у неким текстовима Алексе Челебоновића, да су дух *Медиале*

изнедрили Дадо Ђурић и Урош Тошковић, потпуно су нетачне. Њих двојица су дошли у Београд из Херцег Новог, са неким малим знањем и огромним талентом, али некултивисаним. Сусрет са Београдом за њих је представљао шок, Београд је ипак у то време цedio из себе посебне сокове културе. Сусрети са Шејком и Миром Главуртићем су за њих били прилично погубни, да тако кажем, јер су њих двојица били изузетни интелектуалци за тадашње време, а чини се и за садашње. Када се присетим Шејкиних прича о сликарству, схватим да сам тек знатно касније, пажљивијим проучавањем открио понешто што је Шејка већ тада знао. Тих година Шејка је знао за Олбрајхта, о коме нисам ни сањао, знао је за велике мајсторе надреализма, велике филозофе, попут Лава Шестова и Берђајева, које је читао... Све је то у прилог чињеници да интелектуални круг *Медиале* почиње из тог средишта.

У то време, признају, сујета и изванредан страх су ме спречавали да се упознам са Шејком. Сматрао сам да би то било наметљиво, да је он човек са посебном магијом, видео сам његову "Музејску поставку" у павиљону у Масариковој, и та слика је на мене оставила изузетан утисак, не само као слика већ и као појам за креацију, настанак новог, стварање... Чувена Станчићева слика "Мртво дете" на мене је оставила сличан утисак.

Једног дана је у моју класу на Академији ушла Оља Ивањицки. У класи смо у том тренутку били само покојни Бранко Протић и ја. Оља је онако са врата питала ко је овде Љуба Поповић. Када сам се представио, рекла ми је да изађем јер је ту један човек који жели да ме упозна. Сишао сам доле, где су били изложени завршни студентски радови, које је комисија требало да погледа и одлучи ко би могао да добије стипендију... Заведен Ољином појавом сишао сам без размишљања. Испред моје слике која се зове "Пеђица", главати тип који седи у скраћењу, на тавану, са ногама у перспективи, стопала напред – стајао је Шејка. Оља

нас је представила једног другом. То је за мене био посебан шок, велика емоција. Шејка ми је тада изговорио ту чувену реченицу. Рекао је дословце: *Ти си један од наших...* Тако је почело наше дружење.

ЧОВЕК СА ПОСЕБНОМ МАГИЈОМ

У то време је међу сликарима био обичај да свако ко заврши слику, и сматра да је направио нешто вредно и добро, позове друге сликаре. Скупљали смо се око тек рођене слике, коментарисали, нагађали, тумачили, предлагали шта би евентуално могло да се поправи... Дружећи се интензивније са Шејком, помислио сам да могу на неки начин и да му помогнем, јер се на његовим радовима видело да добро влада предметима, али му људско тело прилично тешко иде у цртежу. Како је наша класа била велика, натезао сам му пак-папир на блинд рамове, тако се тада радило, папир се квасио и лепио брашном за рам, а Шејка је долазио на наше часове на којима смо имали моделе, и цртао. Код Шејке се видело да није прошао "тешку робију" друге године Академије, где се ради велики акт пуном паром, ритам линије, перспектива тела...

Како је Шејка имао проблем са простором у кући у којој је становао, своје објекте је пренео код мене, под куполу, где су, заједно са мојим цртежима, доживели несрећну судбину, када ми је тај простор отуђен.

Медиала није била никаква

формална група, ту није било чланства... Пре је то био специфичан афинитет по филозофији приласка сликарству. Имала је чудесну формулу, која није личила ни на какву организацију. Гајила је љубав према сликарству, узајамно поштовање сликара на тој таласној дужини, отпор према свему оном што је у то време било актуелно. Док су комунисти прихватили апстракцију као нешто што не деранжира политику и комунистички систем, то што је изнедрила *Медиала* им је на неки начин сметало. *Медиала* је носила изванредан ниҳилизам, посебну дозу песимизма уткану и у страх од живота, која није била препоручљива у периоду процвата комунистичке светлости и лепе будућности, исписане на пароланама.

Наши професори су из Француске доносили апстракцију, геометријску или лирску. У том периоду престаје соцреализам... Мило Милуновић, Марко Челебоновић, Лубарда, сви су се ослободили, нису више морали да праве пејзаже са радних акција... Упловило је нешто сасвим ново, појавиле су се неке другачије магле на сликама Миће Поповића, који је стигао из Париза. Видели смо их на изложби у *Цвијети*, а у Београд је изложен и Хенри Мур...

У том периоду на мене су прилично утицали Пикасови цртежи, рађени пером, те неке деформације, плави период... Ретко ко је обраћао пажњу на класично сликарство, Леонарда, Вермера, Дирера. Међутим, Шејка је био прилично у тој причи. Он је први који је открио скривену лобању на једној слици Ханса Кобајна, која је пре изгледала као векна хлеба. Тек је поглед са стране, анаморфозом, претвара у лобању која се кези... Шејка је први наш теоретичар који у "Трактату о сликарству" објављује студију на ту тему. Уз Шејку смо почели да откривамо неке мале тајне које су се налазиле на ренесансним платнима, што нам је помогло да схватимо да су стари мајстори били и те како филозофи, мислони, да свака Вермерова слика има у себи посебну причу. Шејка је,

анализирајући Вермера, открио ту геометријску чврстину на његовим платнима, конструкцију слике, на први поглед невидљиву, која би могла да се сведе на апстрактни ритам.

Као човек који је у себи носио наслале мрачног руског мистицизма, Шејка је ту атмосферу уносио и у своје слике. Читајући две књиге Бранка Кукића, који није упознао Шејку, али о њему сјајно пише, човеку је јасна потка те атмосфере. Бранко је проучавао и Шејкине рукописе, што такође указује на то колико је Шејка у својим сазнањима био испред свог времена, али и свих нас...

Медиала није била рефлекс нечега што је у свету већ постојало, њен значај и јесте у томе што је била изворно наш покрет, наш став, филозофија. Она није имала никакве везе са надреализмом, рецимо... Миро Главуртић је волео Далија, Оља је гајила слабост према Леонарду, а Шејка према Вермеру... Без икакве скромности, или нескромности, ја нисам имао такво искуство, нисам никога од познатих сликара издвајао... Можда више њих у некој равни занимања. Једног не, не сећам се.

Без обзира на свој мистицизам, Шејка је био оптимиста, није био нити елегичан, нити мрачан у контексту живљења. Напротив, он је исцртавао енергију, зрачио оптимизам. Био је и необично толерантан, *модерну* је схватао веома озбиљно, иако је сматрао великим ђубриштем. Чак је у неке делове својих слика уносио наслале, "цомбе", мислећи вероватно на енформелисте. На прве планове својих слика, које је звао нултом површином, и из којих се улазило у слику, често је набацивао слојеве, веће површине, које је обликовао четком. То у неком далеком еху може да се нађе и код Тикала, Туцовића... Шејка је то знатно опрезније радио. Његова веза са руским мраком била је више духовна, а мање демонстративна. Знатно веће испољавање тог мрака имао је Игор Васиљев, који је правио *Уголњенице*, прилично морбидне слике, више експресионистичке. Шејка је био систематичан човек, он је скупљањем предмета стварао климу и атмосферу, акумулацијом и стрпљењем. Он није имао експресионистички гест, већ је градио слику. Понекад би му се "омакло" да на слици направи флеку, а онда би је обрађивао и претварао у нешто.

ИЗА ТАЈНЕ

За *Медиалу* и читаво то наше друштво веома је важно рећи да смо *надреализам* сматрали историјом, са којом немамо никакву посебну везу, сем поштовања. Није ту било ни узора, ни узорака, сем што је сматрано да је Дали неко ко спасава *модерну*, односно 20. век. Али не Дали је надреалистичког периода, већ Дали са великим хиперреалистичким платнима, попут *Лова на туњевине*, *Битке Тетуанаца*... Посебно је његова *Свећа* била космичка... Тим сликама је недостајао онај посебан сок младости који је имао на надреалистичким сликама, ове су мало "кварне", мало празне, јер је то већ Дали у поодмаклим годинама, који је имао неке људе који су му помагали при извођењу, јер су то огромне слике, од три-четири метара...

Шејка је само једном био у Паризу, али је имао занимљиве везе са неким људима из Женеви и Немачке. Неколико његових значајних слика је тамо остало. Сећам се врло добро његових слика које су биле изложене у Графичком колективу, својеврсне збирке слика из музеја које је он, по репродукцијама, пресликао и поређао једну поред друге. За једну од њих Шејка је тврдио да је нестала, да је одвојио неки чудан наручилац, мистериозан. Шејка се помало играо Фауста, потписао је некакав пакт са тим човеком, који је требало да му исплати знатну суму новца. Та слика је нестала без трага, никада се више није појавила, чак не постоји ни њена репродукција. Сећам

се врло добро да је у самом центру имала елипсу, нацртану у перспективи. Шејка је волео ту неку другу димензију, тајновитост...

Незаобилазна чињеница када говоримо о Шејки јесте да је он стално сликао у кухињи, у неким малим просторима. На интервенцију министарства, или ко зна кога и чега, он и Марија Чудина су добили велики стан, са огромним дневним боравком, кухињом и још једном собом. Тај дневно боравак је могао да буде пристојан атеље. Када сам дошао код њих, затекао сам Шејку како слика у кухињи. Био сам запањен, сећам се да сам га питао зашто не слика у том великом простору, а он ми је одговорио: *Пробао сам, али не иде, не умет...*

Други детаљ којег се сећам мало је тужнији. Дошао сам у Београд, то је био септембар 1970, године у којој је

умро. Пожалио ми се да има проблеме са зубима, да га страшно боле, болела га је и глава, имао је чудне вртоглавице. Прошетали смо се до Калемегдана, рекао сам му да ћемо наставити да се дописујемо, што смо у то време чинили, а он ми каже: *Сматрам себе довољно интелигентним да знам шта ми се дешава. Ово није обичан назеб...* Врло добро се сећам те реченице. После петнаестак дана сам чуо да има тумор на мозгу. Те седамдесете је умро и мој отац...

Шејкине слике су купљене тек много година касније, јер смо сви ми у то време наилазили на отпор званичних институција културе, били смо креативно прилично усамљени, али зато повезани дубоким међусобним везама.

Дружење са Шејком ме је научило да уведем приличне дозе толеранције у односу на друге слике и сликаре. Приче са њим су увек биле занимљиве, дешавале су се у Клубу књижевника, код њега у кухињи, код мене под куполом, или на Академији... Шејка ме је научио да видим друге. Он је налазио потребу да се испита Маљевич, Кандински, Мондријан, да се испитају мрље о којима је причао Леонардо, али у односу на модерну. Све те теме које је Шејка покретао помогле су ми да отворим врата према историји сликарства. Када сам дошао у Париз само сам потврдио сазнање да по сликарском платну не могу да се котрљају духовна затегнутост или лична трагедија, јер је то онда само појединачан проблем. Отварања према свету су неопходна. Слика мора да носи хиљаду имена и исто толико погледа, хиљаду проблема других, а не само твој сопствени... Слика је дужан да се идентификује са општим људским болом. То је био Шејка. Посебна је његова веза са литературом, Васком Попом, Кишом, читавом плејадом руских писаца с краја 19. века, међу њима су и Александар Грин, Берјусов, Пушкин са "Пиковом дамом", ту је и прича о смрти Ивана Иљича, Лава Толстоја, као једна од кључних прича о умирању... Све се то повезало у посебно ткање Шејкине душе. Васко Попа је био веома близак са Шејком, Киш је тешко поднео Шејкину смрт. Негде у мојим свескама постоји телеграм који сам добио од Киша, са само неколико речи: *Умро је наш добри Шејка...*

Цртежи лудака нису део историје уметности, јер је то лична трагедија, која у ретким случајевима, попут Ван Гога, може да пређе у неке више фазе. Шејкина путања показује да је био далеко изнад своје средине и времена, и да је много боље од свих нас схватио 20. век. Његова заслуга није само *Медиала*, већ траг у свима онима који су могли да га приме.

Тек када сам изашао из 20. века, схватио сам да је Шејкина прича о ђубришту, у ствари, прича о том веку – о гомили свега и свачега. У животу, али и међу сликарским правцима. Шејка је сликарство сматрао обликом молитве, и о томе треба дубље размислити. Та молитва нема буквално значење. Она је пре синоним за духовну концентрацију – за *Оченаш* душе. ■

Забележила и приредила Драгана МАРКОВИЋ

ОПТИМИЗАМ ПОСЕБНОГ ДУХА

Поводом 24. јануара – Дана Новинског центра “Одбрана” у Малој галерији Дома војске у Београду отворена је изложба карикатура нашег сталног сарадника

Како рећи нешто ново и оригинално о карикатури и њеном творцу, када се зна да она, у тих неколико надахнутих потеза кичицом, говори хиљаду речи, али и стотине језика истовремено? Уосталом, светској карикатури нису никада били потребни ни преводиоци, ни тумачи, ни редактори, ни лектори... Она сама за себе говори – све језике. Понекад – и више од тога!

Карикатура Николе Оташа зато је снажна, убедљива, сугестивна и, често, веома драга. Његови ликови никада нису зли, намргођени нити ружни. Не! Они су ведри, духовити, пуни животне вере, чак и онда када за то и нема неког великог разлога. Јер, и њихов творац је, у суштини, такав: непоправљиви животни оптимиста, али је, понекад, како неко то лепо написа и – добро обавештени песимиста. Зато су људске глупости и контроверзе савременог живота на овој нашој “глобализованој” планети, за Николе Оташа вазда биле

непресушна инспирација, која га је, током година успешне каријере, полагано, али зато и све приметније, сврставала у сам врх српске карикатуре. Јер, иза Оташевог рада, осим бројних одушевљених читалаца новина и ревија, стоји већ сада 49 међународних и домаћих награда, диплома и других престижних признања из целог света. Очигледно, карикатуре Николе Оташа све више својом сугестивношћу, универзалношћу и проницљивошћу – и то без иједног испалееног метка – освајају свет.

У том “империјалистичком” ходу главно оружје му је био – вансеријски дух. И то онај којим ће Никола Оташ сигурно наставити да “покорава” Планету, којој ће, бар како сада ствари стоје, све више бити егзистенцијално потребан – смех. Онај који лечи душу, опоравља, охрабрује, буди наду да ни сам ђаво није толико црн колико би, заправо, могао да буде... ■

Д. МАРИНОВИЋ

Пише:
Миладин
ПЕТРОВИЋ

ИЗ ВОЈНЕ
УНИФОРМЕ
У МОНАШКУ
РИЗУ (3)

ПРВА ЗАСТАВА СА КРСТОМ

Сва досадашња страдања ради Христа очитују докази да Бог није у сили него у правди, тамо где су праведници. О томе говоре бројни примери познатих светитеља, мада је далеко више оних безимених Христових страдалника који су такође обукли вечну ризу.

Свети мученик Андреј Стратилат, у време цара Максимилијана, био је трибун у римској војсци, са службом у Сирији. Водио је римску војску против Персијанаца, када је и произведен за војводу (стратилата). Пред одлучујућу битку изабрао је најбоље војнике и рекао им да ће, ако буду призвали Бога у помоћ, победити непријатеља. Тако се и догодило и Андреј се победоносно вратио у Антиохију. Али, тада су га завидљивци оптужили да је хришћанин и он је храбро пред царским намесником исповедао веру у Христа. После много мучења, намесник га је затворио у тамницу и послао писмо цару у Рим. Знајући колика је велика Андрејева популарност, цар је одговорио да га нипошто не убијају, него да га пусте и вребају другу прилику и разлог. Кроз Божије откровење, Андреј је сазнао за ту наредбу. Окупио је своје најбоље војнике (њих 2.593) и отишао са њима у Тарс Киликијски где их је све крстио епископ Петар. Гоњен од царских власти, Андреј се са војницима повукао у јерменску планину Таврос. Ту их је, у кланцу, док су били на молитви, стигла римска војска и све до једнога посекала, јер се ни Андреј ни његови војници, жељни мученичке смрти за Христа, нису бранили. На том месту, међутим, избило је врело лековите воде, а тела мученика потајно је сахранио епископ Петар. Тих година, због љубави према Христу, страдали су и римски официри Теотекн и Акакије, а војник Солохон преживео је велике мучења и, чудом Божијим, остао жив. Сва тројица су примили венце светих мученика.

Светог великомученика Прокопија, рођеног у Јерусалиму, који се пре крштења звао Неаније, крстио је у тамници сам Господ Исус Христос и дао му име Прокопије. По очевој смрти, мајка га је потпуно одгојила у духу римског идолопоклонства. Кад је Неаније одрастао, једном га је видео цар Диоклецијан и узео на свој двор у војничку

службу. Када је цар почео да прогони хришћане, послао је и Неанија на један такав задатак, у Александрију. На том путу Неанију се догодило слично као некада Савлу. У три сата ујутру био је јак земљотрес и тад му се јавио Господ речима: "Неаније, камо идеш и на кога устајеш?" Неаније се у страху упитао ко је то, али му се, уместо одговора, тада у ваздуху приказа пресвети крст из кога је дошао глас: "Ја сам Исус распети Син Божји". И још му Господ рече: "Овим знамењем побеђуј непријатеље своје, и мир мој биће с тобом".

Неаније је наредио да се направи крст какав је видео и, уместо да се бори против хришћана, кренуо је са војском против Агарјана који су нападали Јерусалим. Као победник ушао је у град и објавио да је хришћанин. Изведен је пред судију и после великих мучења бачен је у тамницу где му се јавио Христос, крстио га и дао му име Прокопије.

■ ИЗ КАСАРНЕ У ПУСТИЊУ

Једног дана, на тамнички прозор дошло му је дванаест жена које су му казале да су и оне слушкиње Христове. Тада су и оне бачене

у исту тамницу где их је Прокопије, потом, учио хришћанству, нарочито томе како ће примити мученички венац. Тих дванаест жена биле су изложене страшним мукама. Гледајући њихове муке и храброст Прокопијева мајка је, такође, поверовала у Христа, те је заједно са јадним женама била погубљена. И свети Прокопије посечен је у Кесарији Палестинској 303. године.

Свети мученици Сергије и Вакхо били су такође високи војни достојанственици на двору цара Максимијана који их је веома волео и поштовао. Али, када је цар сазнао да су хришћани, сва његова љубав претворила се у гнев. Најпре је наредио да им се одузму војничка одећа и сви знаци части, достојанства и чина.

Доцније их је протерао у Азију где су мученички страдали око 303. године. По Сергију (Срђу) у народу се овај празник зове Срђевдан.

Мисирац по пореклу, и свети мученик Мина, као официр и истинити хришћанин, није могао мирно да гледа жртвоприношење идолима, па је напустио и војску, и град, и људе и отишао — у пустињу. Јер, како је записао његов животописац, светом Мини је било лакше да живи са зверима него са безбожним људима. Једног дана, прозревши незнабожачко празновање у граду Катунанији, светитељ се спустио у град и пред свима објавио своју веру у Христа, говорећи против идолопоклонства. На питање кнеза Пироса ко је он и одакле долази, светитељ му је одговорио: "Отаџбина ми је Мисир, име ми је Мина, био сам официр, но видећи идолопоклонство, одрекох се ваших почести. Сад дођох да пред свима објавим Христа мога као Бога истинога, да би и он мене објавио као слугу свога у Царству Небеском."

Чувши то, Пирос је наредио да га муче и одврате од хришћанства. У житију је записано да су га "шибали, стругали гвозденим четкама, опаљивали свећама и мучили разним другим мукама", да би га, око 304. године, коначно посекали. Тих година, због исповедања Христовог имена, страдали су и свети мученик Калистрат, војник родом из Картагине, са 49 другова војника, војвода Аникита, градоначелник Никомидије, потоњи свети мученик Аникита и његов рођак Фотије.

Свети великомученик Димитрије прошао је пут од војводе до страдалника, а према неким изворима, у време страдања био је ђакон. Рођен је у Солуну, у време цара Максимијана (285–305). Отац му је био солунски војвода, а кад је он умро, христорборни цар Максимијан поставио је на његово место Димитрија и том приликом му рекао: "Чувај отачаство своје и очисти га од безбожних хришћана и убиј свакога који призива име Распетога". Али, иако је примио ту високу дужност, Димитрије се трудио да, на сваки начин, помогне хришћанима. Неко време успевао је да то ради тајно, али, како се то није могло сакрити, почео је јавно да штити хришћане и да их одвраћа од многобоштва. Када је за то чуо цар веома се разгневио и одлучио да то провери. Због тога је, враћајући се из рата са Самаритима, свратио у Солун. Сазнавши унапред да ће цар посетити Солун, све-

титељ је свом верном слуги Лупу предао своје имање и богатство и наредио му да све подели сиромасима. Молио се и постио припремајући се за мученички венац. Када га је цар упитао о вери, он је признао да је хришћанин и изобличио његово многобоштво. Цар је одмах наредио да га затворе. И док је светитељ лежао у тамници, јавио му се анђео Божји у великој светлости, са прекрасним венцем, и рекао му: "Мир ти, страдалче Христов, буди храбар и крепи се". То виђење, према речима животописца, у Димитријевом срцу разгорело је велику љубав према Христу.

Димитрију је у тамницу једном дошао хришћанин Нестор по благослов. Тражио је молитвену помоћ и благослов од Димитрија да победи истакнутог царевог мегданију Лија, који је многе хришћане уморио. Добивши благослов, Нестор је отишао на мегдан и победио царевог мегданију. Та победа је силно ожалостила цара и он је одмах наредио да Нестора посеку. А кад је сазнао да се Нестор борио са Димитријевим благословом, наредио је да убију и Димитрија. У зору, 26. октобра 306, целати су пошли ка тамници да изврше задатак али

су затекли мученика како се без страха моли Богу. Са лица му је, вели животописац, сијала светлост. Целати нису смели да му приђу, па су га из даљине гађали копљима и тако убили. Његово тело хришћани су потом тајно сахранили.

Слуга Димитријев Луп био је у тамници када су војници проболи светитеља копљима. Кад су Димитрија убили, Луп је умочио скут своје хаљине и прстен у његову крв и са тиме је, касније, исцељујући људе, чинио велика чуда у Солуну. Кад је сазнао за то, цар Максимијан је наредио да га убију, али војници који су кренули оружјем на Лупа, изненада су се окренули један против другог и израђавали се. Како Луп још није био крштен, према речима

животописца, молио се Богу да некако устроји његово крштење пре смрти. И збиља, тада је, изненада, прокапала киша и мученик је, док су га мучили, на тајанствен начин, примио крштење.

■ АЊЂЕЛИ У ТАМНИЦИ

Свети великомученик Теодор Тирон био је војник мармаритског пука у граду Амасији, када је, под царевима Максимилијаном и Максимином, почео страшан прогон хришћана. Младић није хтео да крије да је хришћанин па је зато жестоко кажњен. Судија је наредио да га стрпају у тамницу и да је запечате. На тај начин хтео је да га умори глађу. Теодору се у тамници јавио Исус Христос и охрабрио га речима: "Не бој се Теодоре, ја сам с тобом, не узимај више земаљске хране и пића, јер ћеш бити у другом животу, вечном и непролазном, са мношвом небесима". У тамници се тада појавило мноштво анђела, који су својим сјајем и белином осветлили тамницу. То је веома уплашило стражаре. Свети Теодор је убрзо изведен из тамнице и мучен, а потом осуђен на смрт. Бацили су га у огањ и тако је уморен 306. године. Његови другови, потоњи свети мученици Евтропије, Клеоник и Василиск, остали су у тамници и дуго, потом, нису били осуђени због смене царског намесника у граду Амесији. После свих мука и убеђивања да се одрекну Христове вере, прва двојица су осуђена на распеће, а Василиск на посечење мачем. Браћа Евтропије и Клеоник, који су распети на два крста, захваљивали су Богу што их је удостојио такве смрти. Страдали су 308. године.

Тих година страдао је велики број војника и официра због хришћанства. Између осталих, страдали су римски официр у Мисиру звану Вар, познат као свети мученик Вар, римски официр у Одеси, потоњи свети Јован и његов пријатељ лекар, познат као свети Кир. А у Севастии је, 320. године, страдало четрдесет војника римске војске, светих четрдесет мученика севастијских (Младенци), који су били искрени и одани хришћани. Један од њих рекао је судији: "Не само част војничку, но и тела наша одузму од нас; ништа нам није драже и часније од Христа Бога нашега".

У то време, у војсци цара Ликинија службовао је римски војвода Теодор, градоначелник града Ираклије, потоњи свети великомученик

Свети ратници

Теодор Стратилат. И он је један од војвода који су се одрекли одликовања и почести и пошли за Христом. Према предању, обратио је многе у Христову веру и храбро позвао идолопоклонничког цара Ликинија да учини исто. За време мучења, свети Теодор је стално говорио: "Слава теби Боже мој, слава ти". Пострадао је 319. године и сматра се заштитником војника.

Родом из Кесарије Кападокијске и свети мученик Гордије био је један од официра у римској војсци у време цара Ликинија, који се одрекао чиновна и одликовања, скинуо војну униформу и удаљио се од света. У време великог прогона хришћана напустио је војску и отишао у Синајску пустињу. Усамљен на планини Хориву, како је записао његов животописац, Гордије је проводио време у молитви и размишљању о тајнама неба и земље. Нарочито је размишљао о сујети и ништавности свега онога око чега се људи толико муче и боре на земљи, па је пожелео да умре и пресели се у "непролазни и нетрулежни живот". Са том жељом сишао је у град у време незнабожачких игара и пријавио се градоначелнику као хришћанин. Овај је покушао да га преобрати, али Гордије је остао непоколебљив. Посечен је 320. године.

Један од великих учитеља и просветитеља цркве, свети Пахомије Велики (292–346) био је, такође, римски војник пре него се замонашио. У његовом житију је записано како је постао хришћанин. Када је једном на силу бачен у тамницу, био је изненађен тиме што су хришћани ноћу долазили у затвор и доносили понуде затвореницима које не познају и који нису њихове вере. Осим тога, умивали су им ране и помагали им на разне начине. Видевши то, Пахомије је одушевљено рекао: "Ово је дело Божије". Ускоро, и он је постао хришћанин.

■ КОНСТАНТИНОВА ПОБЕДА

Свети цар Константин, рођен око 275. године, није се замонашио, нити је страдао као мученик, али је прошао тежак пут од војсковође и цара до светитеља. Управо због тога он је један од живих примера да Бог није у сили него у правди. То потврђује и следећа прича.

Пред бој са надмоћнијим Максенцијем, када је јашући на коњу прелазео Алпе и улазио у Италију, Константин је на небу угледао светлосни крст са натписом: "Овим ћеш победити". Војска иза њега видела је исто. Следеће ноћи у сну му се јавио Спаситељ са истим небеским знаком и заповедио му да га стави на ратне заставе. Ујутро је Константин издао такво наређење војсци. Прва застава са крстом позната је под именом Лабарум. Уз то, Христов монограм Константин је ставио на шлем, док су га војници носили на штитовима. Са тим знацима Константин је победио Максенција, који се удавио у Тибру 29. октобра 312, и свечано ушао у Рим. Његов први војвода, потоњи свети великомученик Артемије, родом Мисирац, који је такође видео победоносни крст окружен звездама, поверовао је у Христа и крстио се. Страдао је као хришћанин 362. године. Те године страдао је још један војник цара Константина Великог и његових синова – свети мученик Евсигније, који је цара Јулијана укорио примером светог цара Константина.

У време Јулијана Одступника, страдали су и многи други војници и официри, потојни хришћани. Међу њима је био и војник Варвар, потоњи свети мученик Варвар, који је одбио да принесе жртву идолима. При његовом мучењу показала су се многа чудеса и многи војници, видевши то, примили су Христову веру. То је учинио и Варваров војвода Вах са двојцом војника. Посечени су 362. године. Цар Јулијан је наредио да се посеку и тројица браће официра персијског цара Аламундара, познати као свети мученици Мануил, Савел и Исмаил, који су дошли код њега ради преговора. А кад је, по наредби цара Јулијана Одступника, свети Јован војник био послат да убија хришћане, он то није радио него им је помагао да се сакрију. Због тога је затворен

Свети великомученик Димитрије

у цариградску тамницу, али, кад је цар погинуо, Јован је ослобођен. Међутим, он се није вратио војној служби него се сав предао подвигу, живећи у чистоти и светости. Упокојио се мирно у старости.

Међу онима који су прошли необичан пут од официра до епископа био је и свети Мартин. Рођен је у Панонији, у једном граду Штајерске, 316. године. Отац му је био римски официр, па је и млади Мартин, мимо своје воље, отишао у војничку службу. Међутим, он је већ био "оглашен" у хришћанској цркви, коју је заволео од детињства.

■ ДАР ЧУДОТВОРСТВА

Путујући једне зиме са друговима ка граду Амиену, Мартин је видео пред капијом града просјака где, скоро наг, дрхти од мрза. Мартин се сажалио, изостао од другова, скинуо са себе војнички огртач и сабљом га пресекао на двоје: једну половину дао је просјаку, а другом се он огрнуо и отишао. Те ноћи јавио му се у сну Исус Христос, огрнут у ону половину његовог огртача, рекавши анђелима својим: "Мартин је тек оглашен, и ево обуче ме својом одећом!"

Изишавши из војске Мартин се одмах крстио, а с њим и његова мајка. После тога, замонашио се у епархији светог Иларија Поатијског. Био је веома смирен и имао је дар чудотворства. Када се уградила столица епископа у Туру, сви су хтели да им Мартин буде епископ, али он није хтео ни да чује о томе. Но, неки грађани Тура лукавством су га довели за епископа. Наиме, они су дошли пред капију његовог манастира и јавили му да неки болесник чека и моли за благослов. Када је Мартин изашао, они су га одвели у Тур и учинили епископом. Умро је 397. године.

Свети Далмат био је од оних официра у војсци цара Теодосија Великог чија је униформа била војничка, а душа монашка. Цар га је веома поштовао, али светитељ је, одричући се чиновна и одликовања, презирући све што је свето, узео свога сина јединца Фауста и са њим отишао у предграђе Цариграда, у обитељ светог Исакија, где су се обојица постригли у иноке. Свети Исакије се радовао што је Далмат сав предан религиозном животу и, пред своју смрт, поставио га је за игумана уместо себе. Доцније се та обитељ по Далмату назвала далматска. Далмат је учествовао на Трећем васељенском сабору и борио се против Несторијеве јереси.

И преподобни Александар је скинуо официрску униформу и обукао монашку одећу. Школовао се у Цариграду за официра, али чекао га је сасвим други животни пут. Наиме, читајући Свето Писмо наишао је на Спаситељеве речи: "Ако хоћеш савршен да будеш, иди продај све што имаш и подај сиромасима, и имаћеш благо на небу, па хојде за мном". Те речи толико су утицале на њега да је одмах сву имовину поделио сиротињи и отишао у пустињу. После дугог подвижничтва установио је породицу са нарочитим правилима. По тим правилима богослужење у његовој породици текло је непрекидно, дану и ноћу. Преминуо је у Цариграду 430, а његове мошти показале су се чудотворним.

За Христову веру 523. године страдао је градоуправитељ у Неграну (Јужна Арабија), познат као свети мученик Арета, са више од 4.000 хришћана. Њих је, на превару, побио кривоклети кнез Дунаан, опаки гонитељ хришћана, који је, у то време, владао у земљи Омиритској. Чувши за тај велики покољ, византијски цар Јустин позвао је етиопског цара хришћанина Елезвоја да крене на Дунаана са својом војском и освети невинне хришћане. Елезвој је ударио на Дунаана и погубио му сву војску, а њега је посекао мечем. Кад је подигао војску против кнеза Дунаана, у почетку није имао успеха и изгубио је доста војске у безводној пустињи. Тада је горко плакао пред Богом дајући обећање да ће се замонашити ако му Господ помогне да победи крвника. Победивши Дунаана, Елезвој се вратио у Етиопију и одмах напустио царски двор. Замонашио се и подвизавао пуних 15 година. Упокојио се 555. године. ■

(Наставак у следећем броју)

ДОГОДИЛО СЕ...

1. фебруар 1918.

У аустроугарској флоти у Боки которској избила је побуна морнара. Топовски хитац с крстарице "Санкт Георг" означио је почетак побуне више од 8.000 морнара са око 400 бродова у Јадрану. Побуна је угушена у крви.

1. фебруар 1992.

Објављен је Меморандум југословенске владе о злочину геноцида у Хрватској и скрнављењу спомен-подручја Јасеновац.

1. фебруар 1992.

Влада Републике Српске Крајине одбацила је план Сајруса Венса и остала при захтеву да мировне снаге УН буду ангажоване само на линији сукоба.

2. фебруар 1943.

Капитулација немачке Шесте армије код Стаљинграда. Фелдмаршал фон Паулус се предао са 90.000 војника.

4. фебруар 1804.

Турци почели са убијањем виђенијих људи у Србији, нахијских кнезова, свештеника и трговаца.

4. фебруар 1889.

Рођен је професор и историчар Виктор Новак, оснивач Историјског института САНУ. Истраживао је усташки геноцид над Србима и улогу Римокатоличке цркве током Другог светског рата.

4. фебруар 1901.

Умро је адвокат, новинар и српски писац Светозар Милетић. Био је борац за либералне реформе, национална права у Аустроугарској и противник клерикализма.

4. фебруар 1930.

Рођен је Борислав Пекић, један од највећих српских писаца.

4. фебруар 1945.

Јосиф Висарионович Стаљин, Френклин Рузвелт и Винстон Черчил, са министрима иностраних послова и војним командантима отпочели су на Јалти осмодневни састанак о послератној будућности Европе и света.

4. фебруар 1946.

Председник српске владе у окупираној Србији генерал Милан Недић, према званичној верзији, извршио је самоубиство током истражног поступка. Био је начелник Генералштаба и министар војске и морнарице Краљевине Југославије.

4. фебруар 2003.

Посланици Скупштине Савезне Републике Југославије усвојили су Уставну повељу државне заједнице Србија и Црна Гора, чиме је СРЈ престала да постоји.

5. фебруар 1919.

Отворена је прва редовна путничка линија ваздушног саобраћаја у свету. Од Берлина до Вајмара, на дужини од 193 километара авион је летео око два сата. У авиону је било места за два путника.

7. фебруар 1965.

САД почеле ваздушне нападе на Северни Вијетнам.

7. фебруар 1992.

У Мاستрихту потписан Уговор о Европској унији.

7. фебруар 1913.

Црногорска војска и српски Приморски одред су у Првом балканском рату почели напад на Скадар који су држали Турци.

9. фебруар 1916.

Завршено пребацивање српских трупа на острво Крф.

9. фебруар 1934.

Потписан Балкански пакт између Југославије, Турске, Грчке и Румуније.

9. фебруар 1881.

Умро је руски писац Фјодор Михајлович Достојевски, према многим критичарима највећи књижевник свих времена.

9. фебруар 1917.

Збор комитских чета у Топлици подигао устанак против бугарских окупатора. Гушећи устанак Бугари су убили 20.000 људи, махом цивила, жена и деце и спалили 50.000 српских кућа.

9. фебруар 1941.

Немачки Афрички корпус генерала Ервина Ромела прешао је из Италије у северну Африку. То је био увод у тешке борбе у Африци, које су окончане 1943. победом савезничких снага.

10. фебруар 1947.

У Паризу су потписани мировни уговори земаља победница у Другом светском рату и бивших савезника Хитлерове Немачке.

11. фебруар 1929.

Потписан Латерански уговор између Италије и Ватикана. Италија је њиме признала папин суверенитет у Ватиканском граду држави.

12. фебруар 1809.

Рођен Абрахам Линколн. Изабран је 1860. за председника САД. Познат је по томе што је 1862. прогласио еманципацију црнаца.

12. фебруар 1942.

Приликом бекства из концентрационог логора код Ниша, у обрачуна са Немцима погинула су 42 логораша, а 105 је успело да се спасе. Немци су за одмазду стрељали 850 људи. Кроз логор је током рата прошло око 30.000 људи, а више од 10.000 је стрељано на брду Бубањ.

13. фебруар 1999.

У Београду је сахрањен Пеко Дапчевећ, учесник Шпанског грађанског рата и један од првих команданата Народноослободилачке војске Југославије.

14. фебруар 1804.

У Орашцу објављен почетак устанка против Турака. За вођу устанка изабран је Ђорђе Петровић Карађорђе.

14. фебруар 1835.

На иницијативу драмског писца Јоакима Вујића, уз новчану помоћ кнеза Милоша Обреновића, у Крагујевцу је основано прво позориште у Србији.

14. фебруар 1956.

У Москви почео 20. конгрес Комунистичке партије СССР, на којем је шеф партије Никита Хрушчов осудио политику Стаљина и отворио пут процесу дестаљинизације СССР-а.

15. фебруар 1832.

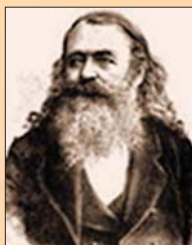
У Београду основана Народна библиотека Србије. У немачком бомбардовању Београда 1941. потпуно је уништена зграда Библиотеке на Косанчићевом венцу. Тада је изгорело свих 300.000 књига, међу њима и неке непроцењиве вредности и значаја, не само за српску културу

15. фебруар 1835.

Донет је либерални Сретењски устав Србије, који је, по узору на француски и белгијски, израдио Димитрије Давидовић. Кнез Милош Обреновић је већ у марту те године суспендовао устав.

15. фебруар 1942.

Умро је српски композитор и диригент Станислав Бинички. Основао војни оркестар и "Српску музичку школу". Био је директор Београдске опере. Аутор је прве српске опере "На уранку", "Марша на Дрину", бројних соло песама и војних маршева.

Припремио Миљан МИЛКИЋ

РАЗМИШЉАЊА О СТВАРИМА ОБИЧНИМ ДАР

Како је лако распршити њу, ломну душу дара! Како ће нам се тада учинити беживотном, празном, поклоњена ствар! Како неопрезно, како неразумно се понео дародавац! У какву неугодну ситуацију је ставио поклонопримца! Даровање је – вештина; дар има скривено значење и говори тајним језиком.

Шта хоће дародавац? Он куца о двери: може ли да уђе. Он куца о двери љубави. Зато што жели да каже вешто о љубави. Можда ће питати је ли могућно волети. Можда жели да моли за љубав; али да одговори љубављу на љубав. Ако ништа не зна о свему томе, он само злоупотребљава симбол даровања; његов поступак ће се учинити неприродним и површним. Зашто? Зато што духовна срж живота не подноси хладно неискрено срце.

А онај који добија дар: како је њему? Он не може одбити поклон: то би било увредљиво. Међутим, понекад је ипак присиљен да то учини: постоје лажни дарови, којима жели да поткупи или искомпромитује; постоје високопарни дарови који се легитимишу симболима узурпирања и власти; постоје поклони увредљиви, понижавајући изазивачки ("ти си – мој"). Ко прихвати такве, дарове, донесене са недобрим намерама, тај лаже самога себе. Тако наноси штету сопственом достојанству и учествује у злобној игри дародавца. Понекад поклањају да би показали како је љубави крај или како некога не воле: то је последња увреда ишчезле љубави коју једино и можемо прихватити као увреду, не као дар.

Није неважно и то ко, шта и коме поклања. Ако желиш да поклониш нешто "на сигурно", онда твој дар мора тачно изразити твоју љубав. Шта волиш у вољеном? Његову душу, његово стваралаштво, његов рад, његов начин одмора, његову лепоту, његово здравље? Каквим га волиш више од свега – када се моли, музицира, чита или када ћерета, игра шах, можда када пуши?... Шта би хтео радије од свега вољеној особи да кажеш без речи? Да је упиташ? Да јој помогнеш Да је вежеш? Да је ослободиш?

Твој дар мора сам да говори, уместо тебе. Он мора на себе примити твоју тајну и неприметно је растајнити.

Зато се поклони чине за Рођендане, за дан када је на свет прispела љубав жива. ■

Иван А. ИЉИИ

Из књиге "Пред буктавим загонеткама Господњим",
Светигора, Цетиње, 2001.

ВЕРСКИ ПРАЗНИЦИ

1–15. фебруар

Православни

7. фебруар – Свети Григорије Богослов

9. фебруар – Пренос моштију светог Јована Златоуста

10. фебруар – Преподобни Јефрем Сирин – Задушнице

11. фебруар – Пренос моштију светог Игњатија Богоносца (Месне покладе)

12. фебруар – Света три јерарха

14. фебруар – Свети мученик Трифун

15. фебруар – Срећење Господње

Римокатолички

2. фебруар – Приказање Господње – Свијећница

14. фебруар – Свети Валентин

Јеврејски

13. фебруар – Тубишват (Хамиша асар бишват)

СВЕТА ТРИ ЈЕРАРХА

Света три јерарха, заправо су светитељи Василије Велики, Григорије Богослов и Јован Златоуст, а сваки од њих има свој дан празновања у месецу јануару. Овај заједнички празник сва три светитеља установљен је у 11. веку у време цара Алексија Комнена због чудне распре у народу око тога који је од тројице светих највећи: Григорије због дубине ума, Василије због чистоте и храбрости или Златоусти због чудесне речитости и јасноће излагања вере. Њихове присталице су се чак и различито називале: Василијани, Григоријани и Јованити.

Промислом Божијим овај спор је решен на корист Цркве и славу светитеља, јер се они, сваки понаособ, а потом сва тројица, јавише на сну епископу евахитском Јовану речима да су они једно у Бога и да међу њима нема ништа противречно. Посаветовали су епископа да им напише једну заједничку службу и одреди заједнички дан празника. Тако је међу народом спор срећно решен и одређен 30. јануар (сада 12. фебруар) као заједнички празник ових светитеља. Прослављају га сви православни верници, а у Грчкој је то највећи национални и школски празник. ■

ТУБИШВАТ

Тубишват је један од веселијих јеврејских празника. Нема верски карактер те се прославља у кругу породице, општини, или у неком од културно-уметничких друштава као Нова година дрвећа. Деца му се посебно радују јер пада зими, а за празник треба набавити што више врста воћа које се аранжира на разне начине.

После проглашења државе Израел 1949. године, за први Тубишват засађена је у Израелу спомен-шума, "Шума мученика" или "Јаар хакедошим". Предвиђено је да у њој буде шест милиона стабала, у спомен на шест милиона Јевреја жртава фашизма у Другом светском рату. У Израелу се и сада у знак поштовања саде многобројне шуме и гајеви који носе имена истакнутих људи, Јевреја и нејевреја. ■

Специјална бригада Војске Србије
расписује

ОГЛАС

за пријем војника по уговору на војничким дужностима

МЕСТО СЛУЖБОВАЊА ПАНЧЕВО:

- ВЕС 71101 (стрелац) – 10 извршилаца
- ВЕС 71109 (снајпериста) – 1 извршилац
- ВЕС 72101 (механичар за пеш. наоружање) – 1 извршилац
- ВЕС 72102 (механичар за возила точкаше) – 1 извршилац
- ВЕС 72105 (механичар за муницију и МЕС) – 2 извршиоца
- ВЕС 72107 (погонски манипулант–противпожарац) – 1 извршилац
- ВЕС 72117 (противпожарац) – 1 извршилац
- ВЕС 72118 (механичар за радио уређаје и системе) – 2 извршиоца
- ВЕС 72121 (електромеханичар за возила точкаше) – 1 извршилац
- ВЕС 72123 (механичар за оптоелектронска средства) – 1 извршилац
- ВЕС 72126 (електромеханичар за изворе струје и агрегате) – 1 извршилац
- ВЕС 72130 (механичар за АБХ средства и опрему) – 1 извршилац
- ВЕС 72140 (ауто–бравар) – 2 извршиоца
- ВЕС 72141 (металостругар) – 1 извршилац
- ВЕС 72403 (кувар) – 2 извршиоца
- ВЕС 72418 (берберин) – 1 извршилац
- ВЕС 72503 (медицински техничар) – 2 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач) – 3 извршиоца

МЕСТО СЛУЖБОВАЊА НИШ:

- ВЕС 71115 (падобранац–диверзант) – 5 извршилаца
- ВЕС 71808 (радио–телепринтериста–падобранац) – 1 извршилац
- ВЕС 71812 (телефонист–линијаш–падобранац) – 2 извршиоца
- ВЕС 72207 (слагач падобрана) – 3 извршиоца
- ВЕС 72701 (возач–падобранац) – 8 извршилаца

УСЛОВИ КОНКУРСА

Конкурсати могу држављани Републике Србије који испуњавају следеће услове:

ОПШТИ УСЛОВИ:

- да су здравствено способни за војну службу,
- да имају прописану стручну спрему која одговара војноенденцијалној специјалности одређеној за формацијско место за које конкуришу,

- да нису осуђивани за кривично дело на безусловну казну затвора од најмање шест месеци,
- да се против њих не води кривични поступак за кривично дело за које се гони по службеној дужности,
- да су одслужили војни рок или на други начин регулисали обавезу служења војног рока.

ПОСЕБНИ УСЛОВИ:

- да нису старији од 28 година,
- да су оспособљени за војноевиденциону специјалност за коју конкуришу,
- да поседују положен возачки испит са одговарајућом категоријом (само кандидати за возаче неборбених м/в)

НАЧИН КОНКУРИСАЊА:

Кандидати који испуњавају услове конкурса подносе захтев за пријем у војну службу команди Специјалне бригаде (ВП 8486 Панчево) – Касарна "Растко Немањић" у Панчеву и прилажу следећа документа:

- аутобиографију,
- извод из матичне књиге рођених (не старије од шест месеци),
- уверење о држављанству (не старије од шест месеци),
- уверење из Општинског суда да се против кандидата не води кривични поступак и да није осуђиван и кажњаван (не старије од шест месеци),
- потврду војног одсека да је одслужио војни рок (не старије од шест месеци),
- фотокопију војничке књижице,
- оверену фотокопију дипломе о стеченом образовању (оверена у суду или у општини),
- оверену фотокопију возачке дозволе (само кандидати за возаче неборбених м/в).

Надлежна комисија разматраће пристигле пријаве и утврдити који кандидати испуњавају услове конкурса. Комисија ће упутити кандидате надлежној ВВЛК ради оцене способности за војну службу, ако испуњавају остале услове конкурса.

Непотпуна и некомплетна документа кандидата неће бити разматрана. Комисија неће враћати документа кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у војну службу, биће склопљен уговор на одређено време у трајању од три године.

Конкурс је отворен 30 дана од дана објављивања. ■

ТРКЕ НА БЛАГОСЛОВЕНИМ ВОДАМА

БОГОЈАВЉЕНСКО ПЛИВАЊЕ ЗА ЧАСНИ КРСТ

До сада незабележен број учесника пливања за Часни крст у великом броју места у Србији и иностранству послао је поруку братске љубави и жеље за миром коју су пливачи хтели да пренесу исказујући своје спортско и људско пожртвовање и истрајност

Марко Томашевић, победник на Ади Циганлији

Ни облаци који су се око поднева 19. јануара, на велики верски и народни празник Богојављење, сакупљали над Србијом, нису поколебали до сада незабележен број оних који су одлучили да пливањем за Часни крст пошаљу Србији и свету поруку братске љубави и жеље за миром. Учинили су то по примеру светог Јована Крститеља који је на тај дан крст спустио у реку Јордан и крстио самог спаситеља Исуса Христа који је тада озарен Духом Светим чиме је заувек благословио земаљске воде. Од давнина се на рекама и језерима окупљају поштоваоци Христовог завета, да се на стази дугој 33 метра – по један метар за сваку од година које је имао месија у тренутку страдања – изборе за благослов за себе, своје најмилије, али и целу државу и све људе света.

■ КРАГУЈЕВАЦ

Средишње надметање у пливању за богојављенски крст у организацији Свебор савеза Србије и Свебор дружине "Шумадија" ове године одржано је у Крагујевцу, на језеру у Шумарицама. Победник Другог свесрпског богојављенског пливања за Часни крст је двадесетосмогодишњи Бранко Тобић из Београда. У локалној трци, коју је организовало крагујевачко Свебор друштво "Шумадија", тријумфовао је мештанин Никола Благојевић.

Манифестација је почела светом литургијом у храму Свете тројице коју је држао његово преосвештенство владика Јован са свештенством епархије шумадијске. Хиљаде Крагујевчана се затим упутило ка језеру у Шумарицама. Владика Јован је после службе божије поручио народу следеће: "Освећење воде треба да буде на просвећење разума људског. Да схватимо шта је добро и да зло добра не може донети, и да нам ова вода буде за живот вечни."

Дванаест пливача из Србије, Македоније, Црне Горе, Републике Српске и Вашингтона запенушало је језерску воду и до крста је први допливао Бранко Тобић. "Ја сам са Звездаре, из Београда, где тренирам кик бокс и ватерполо. Ово ми је најлепши дан у животу, срце ми је испуњено. Волео бих да се људи поштују и воле, да једни другима помажемо, а не одмажемо", рекао је млади победник свесрпске богојављенске трке. На питање шта значи бити члан Свебора, Бранко је додао да они негују ведар дух, добро васпитање, једни друге цене, поштују и испомажу у невољи.

Победнику свесрпског богојављенског пливања владика Јован уручио је у трајно власништво златни крст. Додељене су му и витешка титула и икона. Победник друге трке Никола Благојевић добио је златни крст који ће носити током 2007. године. Никола је изјавио да се чланови Свебора окупљају ради вере и специфично чврстог дружења.

■ БЕОГРАД

Уз бодрене стотина навијача и команду "У име Бога, за часни крст крени!", до богојављенског крста на Ади Циганлији први је допливао припадник Жандармерије Марко Томашевић. До крста од леда тешког 15 килограма, како је рекао Марко, ове године није било тешко стићи. Прошле године му је мало недостајало да победи, а ове године је тај виспирни двадесетшестогодишњак имао више среће.

Победник у Крагујевцу Бранко Тобић

СНИМАО И. ВУКОВИЋ

Осим момака из Жандармерије, са Војне академије, и из Удружења Свибор, у воду чија је температура била четири степена, симболично је скочио седамдесетпетогодишњи Александар Даничић, али и седмогодишњи Момир Радуловић. Такмичаре су подржали свештеници из више београдских храмова, а крст од леда направљен је у цркви светог Ђорђа на Чукарици.

■ НИШ

На Нишави, мање леденој него што је то уобичајено за јануар, на богојављенском пливању победио је Миодраг Станковић, студент и ватерполиста. Пливајући заједно са још око двадесет суграђана, Станковић је био најбржи и освојио крст који је у воде Нишаве бацио владика нишки Иринеј. На питање како је издржао у хладној води, он је кратко прокоментарисао: "Мушкарцу није хладно, а за Србина нема препреке коју не може да савлада." Свим учесницима додељени су златни крстови, дар општине Медијана, организатора такмичења које је одржано први пут од Другог светског рата. Председник општине Медијана, Драгослав Ђирковић победнику је као награду уручио икону и 30.000 динара.

Богојављенске трке за Часни крст одржане су у многим местима у Србији и свету. Тако је у Чачку тријумфовао прошлогодишњи победник Немања Трнавац, студент Факултета физичке културе. У Земуну је славио ватерполиста Жарко Николић. Међу Крушевљанима најбржи је био ученик средње школе Филип Бановић.

Удружење поштовалаца Свете Горе Атонске организовао је надметање у Власотинцу на ком је победио Александар Динкић, а у Подгорици је први био лекар Владимир Јовановић. Аутомеханичар Ненад Оташевић је први стигао до крста у хладној дунавској води у Кладову, а у Пироту најбржи је био студент Младен Николић. Сви они су најавили да ће и даље учествовати на тркама које се за Богојављење одржавају на, како кажу, благословеним водама у Србији и свету. ■

Александар АНТИЋ

ВОЈНА ПОШТА 4795 БЕОГРАД – расписује

ОГЛАС

За пријем цивилних лица на службу у Војску Србије на одређено време до 9 (девет) месеци

Место службовања Београд:

- ВКВ конобар, 1 извршиоц

Место службовања Добановци:

- ВКВ конобар, 2 извршиоца

ОПШТИ УСЛОВИ: да је кандидат здравствено способан за службу у Војсци, да је држављанин Србије, да није осуђиван за кривична дела и да се против њега не води кривични поступак, да је одслужио војни рок (за мушкарце).

ПОСЕБНИ УСЛОВИ: да кандидати имају адекватну стручну спрему за радно место које се попуњава.

Предвиђен је пробни рад према Уредби о служби цивилних лица у Војсци Србије.

Кандидати треба да приложе молбу, биографију (уз остале податке обавезно навести и контакт телефон), уверење о држављанству (не старије од 6 месеци), извод из матичне књиге рођених (не старији од 6 месеци), потврду о регулисаној војној обавези (за мушкарце), уверење да није осуђиван и да се против њега не води кривични поступак и оверену фотокопију дипломе о завршеној школи. Лица која имају радно искуство прилажу и потврду о радном искуству.

Непотпуне и неблаговремене поднете молбе неће бити разматране. Комисија неће враћати документе кандидатима који не буду изабрани.

Са кандидатима који буду примљени у службу, биће склопљен уговор о пријему на одређено време, у трајању до 9 (девет) месеци.

Конкурс је отворен 15 (петнаест) дана од објављивања.

Одлуку о избору кандидата донеће надлежни старешина, а о избору ће сви кандидати бити писмено обавештени у законском року.

Ближа обавештења могу се добити на телефон 011/3600-565 или 35-565 (војни).

UNIVERZITET PRIVREDNA AKADEMIJA
Novi Sad

Fakultet za obrazovanje rukovodećih kadrova

Objavljuje

KONKURS

Za upis na akademske master studije u trajanju od jedne godine u 2006/2007. godini, i to na:

1. Ekonomski smer
2. Smer menadžment i organizacija

Pravo upisa na ekonomski smer imaju lica sa završenom Vojnom akademijom (intendantski i finansijski smer) i lica sa završenim drugim fakultetima.

Pravo upisa na studentski program menadžment i organizacija imaju lica sa završenom Vojnom akademijom, Policijskom akademijom ili lica sa završenim drugim fakultetima.

Konkurs je otvoren do 05. 02. 2007. godine

Prijave se podnose studentskoj službi,
21000 Novi Sad, Cvećarska 1, 021/400-499
Telefoni za informacije: 011/2145-113
063/660-824

E-mail: cerk@tehnicom.net

Uprava fakulteta

ИЗАБРАНА ПАРТИЈА

ЈОШ ЈЕДАН
ВЕЛЕМАЈСТОРД. Поповић – Фернандес
Торино, 2006.

1.е4 ц5 2.Сф3 Цц6 3.Лб5

На 37. Олимпијади у Торину презентације Србије и Црне Горе прошле су једно и бедно; мушкарци су заузели 37. место (1. Јерменија 2. Кина 3. САД), а жене 25. место (1. Украјина 2. Русија, 3. Кина). Светла тачка у нашем тиму био је дебитант Душан Поповић, који је победом против представника Португалије испунио велемајсторску норму. Уместо уобичајених 3. д4 или 3. Цц3, он је овде вукао природно и јако 3.Лб5 и постигао бољу игру.

3...е6 4.0-0 Сг7 5.ц3 д5 6.ед5 Дд5 7.Те1 Лд7 8.Са3 Сг6 9.Ле2 Цц8 10.Сц2 Ле7 11.д4 цд4 12.Сфд4 Сд4 13.Сд4 Дд6 14.Лф3 е5 15.Сц2 Лц6 16.Дд6 Лд6 17.Лц6 бц6

Бели је по рецепту славног Ласкера променио свог даљнопољног ловца, а затим изнудио кварење структуре црних пешака и тиме добио теоретски дуел.

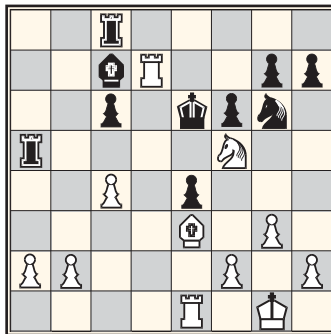
18.Се3 0-0 19.Сф5 Лб8 20.Ле3 Тфд8 21.Тад1 ф6 22.г3 Кф7 23.Лц5 Тд5?

Груб превид, али би црни био слабији и после 23...Сф8 24.Лд6 Тд7.

24.Ла7 Лц7

Наравно не 24...Ла7 јер губи тона.

25.ц4 Та5 26.Ле3 е4 27.Тд7 Ке6

Бели: Кг1, Тд7, Те1, Ле3, Сф5, а2, б2, ц4, ф2, г3, х2

Црни: Ке6, Та5, Тц8, Лц7, Сг6, ц6, е4, ф6, г7, х7

Мајоритет на даминој страни је гаранција победе, али бели лепом комбинацијом форсира друкчију завршницу.

28.Тц7 Тц7 29.Лб6 Та2 30.Сд4 Кд7 31.Лц7 Кц7 32.Те4 Т62

Једнак материјал није довољан да црни избегне пораз.

33.ф4 Т67 34.х4 х5 35.ц5! Кд7 36.Сф5 Т65 37.Тд4 Кц7 38.Сг7 Сф8 39.Се8 Кб8 40.Сф6 Се6 41.Тд6 Сц5 42.Тц6 Кб7 43.Тд6 Тб1 44.Кг2 Т62 45.Кх3 Кц7 46.Тд4 Те2 47.Сх5 Се4 48.Кг4 Те3 49.ф5 Сд6 50.Кф4 Те1 51.г4 Тф1 52.Кг5 Сф7 53.Кф6 Сд6 54.Сг7 Кц6 55.х5

Црни тек сада предаје!

1:0

ЗАНИМЉИВОСТИ

НАЈСТАРИЈА ЛЕПОТИЦА

Први пут је награда за најлепшу одиграну партију додељена Исидору Гунсбергу 1889. године у Њујорку, за победу против Мезона. Према другим подацима, то се десило нешто раније – 1876. године, за партију Берд-Мезон.

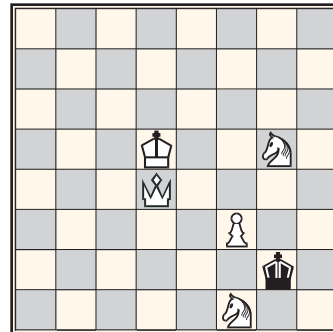
НАЈСТАРИЈИ КЛУБОВИ

Први шаховски клубови основани су 1550. године у Италији.

ПРОБЛЕМ

Е. Глаисберг

1934.

Бели: Кд5, Дд4, Сф1, Сг5, ф3
Црни: Кг2

Мат у 2 потеза.

Сх3!

На 1...Кф1 2.Дф2 мат.

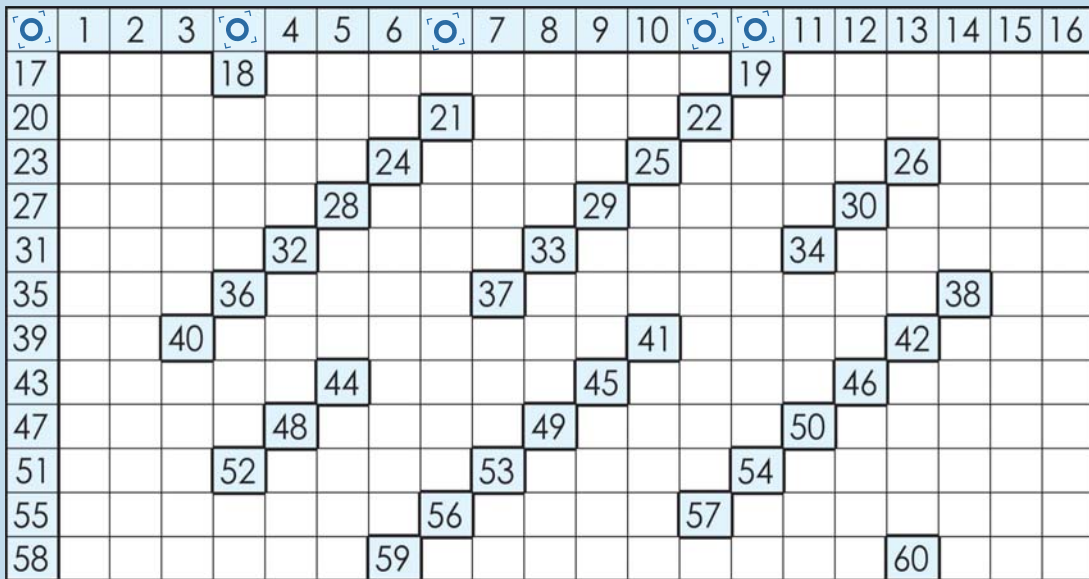
На 1...Кх1 2.Дг1 мат.

На 1. Кф3 2.Де4 мат.

На 1...Кх3 2.Дг4 мат.

Припремио
Раде МИЛОСАВЉЕВИЋ
мајстор Фиде

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА - ВОДОРАВНО: блиставост, Аб, кулина, лангтониди, аломани, Ег, испупити, трина, Ица, р, столица, Прегорјанка, канија, ффа, Авина, кар, Ивица, троклицца, Кеџ, Ира, примерице, патак, Аца, преко, Ија, папир, катализација, минорит, Т, Ити, Атика, таралано, Ми, авенија, парометар, ватрољ, Ва, коменарица.

Припремио Жарко ЂОКИЋ

ВОДОРАВНО:

17. Сивомаслинаста боја (скр.), 8. Оцењивачи уметничких дела, 19. Федери, 20. Кувана ракија (нар.), 21. Канцеларија, 22. Количина уловљене дивљачи, 23. Основна мера, прамера, 24. Страх, бојазан (нар.), 25. Очигледан, 26. Лична заменица, 27. Супругов брат, 28. Дужица у оку, 29. Окретање, ротација, 30. Комад меса брзо печен, 31. Лука у Алжиру, 32. Звек, звечање, 33. Врста речне рибе, 34. Почетак, 35. Гнојни пришт, 36. Гледалац у античком театру, 37. Заштитник од убода игле за прст (при шивењу), 38. Део хектара, 39. Јаој, јој, ајој, 40. Злочиначко, 41. Град у Италији, 42. Палестински фронт за национално ослобођење (скр.), 43. Бедем као заштита од поплава, 44. Лутња, срба, 45. Врста птице, 46. Полуострво у Црном мору, 47. Водопад, 48. Жабља нога, 49. Допринос, 50. Машине за притискивање, пресовање, 51. Врста прозирне тканине, 52. Бивша британска авио-компанија, 53. Врећа од кострети, харар, 54. Драги камен, боје црног вина, 55. Руско мушко, Всеволод, 56. Аждаја, ала, неман, 57. Покрајина у Француској, 58. Допуштање за прекид рада, отпуштање, 59. Такса за школовање, 60. Енглеска племићка титула.

УСПРАВНО:

1. Потврда, уверење, 2. Присталица материјализма, 3. Мајстор за браварију, 4. Светски концерн за производњу хране, 5. Кинеска мера за тежину, 6. Иницијали голмана Краља, 7. Посуда за кување кафе, 8. Листиви прженог кромпира, 9. Врста тропског папагаја, 10. Грчко слово, 11. Врховно скандинавско божанство (мит.), 12. Узвик којим се тражи тишина, 13. Морски гребен, 14. Завера, 15. Уопштавање, 16. Електроскоп, 18. Женско име, Хелен, Елена, 19. Право оца на дете, 21. Поштански преградак, 22. Особа која пројектује филм, 24. Бивши назив Берана (у Црној Гори), 25. Место у БЈРМ, 26. Служба техничке контроле (скр.), 28. Зевање, 29. Налик, попут, 30. Мајмун капуцинер, 32. Морски краставец, 33. Неквалификован (скр.), 34. Звук трубе, 36. Скулптура, статуа, 37. Вредносни папир, 38. Трансфер, преношење, 40. Врста оријенталног напитка, 41. Ступање девојке у брак, 42. Део угла (у геометрији), 44. Врста револвера, 45. Река и планина у Русији, 46. Груды, 48. Необувен, 49. Овамо, амодер, на ову страну, 50. Град у Белгији, 52. Упишите: в, у, 53. Упишите: з, к, 54. Француско мушко име, Гиј.

ОДБРАНА

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

Магазин "Одбрана"
11000 Београд, Браће Југовића 19
Тел.: 3241-026, Факс : 3241-363
E-mail: odbrana@beotel.yu
Жиро-рачун : 840-49849-58

ОГЛАСНИ ПРОСТОР	ФОРМАТ	ЦЕНА
1/1 четврта корична страна	22 x 30 цм	30.000,00
1/1 друга и трећа корична страна	22 x 30 цм	28.000,00
1/1 трећа страна (унутрашња)	19,8 x 26 цм	26.000,00
1/1 остале унутрашње стране	19,8 x 26 цм	21.000,00
1/2 унутрашње стране	19,8 x 13 цм или 9,5 x 26 цм	12.000,00
1/4 унутрашње стране	9,5 x 13 цм	7.000,00
1 цм/стубац унутрашње стране	1 x 6,3 цм	300,00
1 цм/2 ступца унутрашње стране	1 x 13 цм	600,00
1 цм/3 ступца унутрашње стране	1 x 19,8 цм	900,00
пословни мали оглас (до 20 речи)		300,00
мали оглас за замену стана (до 20 речи)		150,00

На сваки оглас плаћа се порез на додату вредност (ПДВ) 18 %.
Плаћање се врши унапред, најкасније 5 дана пре изласка броја.

■ За више објављених огласа одобрава се попуст 5-15 %, што се регулише закључницом или уговором, и то :

- за 3-5 огласа – 5 %
- за 6-8 огласа – 10 %
- за 9 и више огласа – 15 %
- цене огласа репортажног типа увећавају се за 50 %

■ Огласи који нису у складу са уређивачком политиком магазина неће бити објављени.

■ Материјал за објављивање мора бити достављен најмање 7 дана пре изласка броја. Уколико наручилац сам припрема решење рекламне поруке, она мора бити у формату JPEG или TIF. Решење се доставља на дискети или CD-у, а може се послати и на E-mail адресу odbrana@beotel.yu.

"Одбрана"
Маркетинг

Мини постер
ОДБРАНА
Снимио Даримир БАНДА